

9.5.1. Elementen van religiefilosofie

Tweede jaar wijsbegeerte academiejaar 1994/1995

**Hoger instituut voor opvoedkunde VII-de olympiadelaan 25
2020 Antwerpen**

Deel I: p 1 tot 152

Voorwoord. (01/16)

Het eerste jaar begint met het zich inwerken in de ontologie, het voor alle wijsbegeerte die naam waardig doorslaggevend vak.- Sedert Puthagoras van Samos (Lat.: Pythagoras (-580/-500) is ‘theoria’ (lat.: speculatio, doorzien) het uitdiepend ingaan op al wat men waarneemt. Platon Van Athene (-427/-347), in pythagoreisch spoor, heet de dialectiek (de naam voor zijn filosoferen)) “theorètikè tou ontos”, het uitdiepend waarnemen van al wat is.

Waarneming (fenomenologie) en redenering (uitgebreide fenomenologie).

Dr. Max Apel, *Philosophisches Wörterbuch*, Berlin, 1948-2, zegt dat de (vooral husserliaanse) fenomenologie of weergave van al wat is, neerkomt op “zur gegebenheit bringen” (tot gegevenheid brengen). (*O.c.* , 178).

Welnu, tweeërlei is de wijze waarop, sedert de antieke Grieken vooral, de denkende mensheid “tot gegevenheid brengt” (of tot ‘a.lètheia’ (blootgetrokkenheid)).

a. Waarneming.

Ik zie een kat lopen,- blijkbaar achter iets achteraan. Dat zij loopt en hoe zij loopt (existentie en essentie),-- dat zie ik. Dat is onmiddellijk - direct - gegeven of ‘fenomeen’ (in de taal van de fenomenologen). Meteen duikt iets op dat niet-onmiddellijk en dus middellijk of indirect gegeven is, nl. dat achter wat zij aanloopt. M.a.w.: het achter iets aanlopen is onmiddellijk gegeven, maar het ‘object’ daarvan (het ‘iets’) is niet direct te vatten.

b. Redenering.

Aangezien ik - hetzij door zelf waar te nemen (in herodoteïsche taal ‘autopsia’, letterlijk: zelf zien) hetzij door horen zeggen - weet dat meestal een jagende kat muizen vangt, redeneer ik: “Het zal wel een muis zijn waarachter zij aanloopt”. In de aloude termen van de wiskunde: het gegeven (verkort: GG) is het (zien) lopen achter iets aan; het gevraagde (gezochte; verkort: GV of GZ) is dat ‘iets’ (voorlopige of lemmatische naam) waarachter de kat aanloopt.-- Dat zij achter iets aanloopt, is GG; dat het een muis is, is GV.-- Ziedaar de opgave! Want de term ‘opgave’ of ‘taak’ omvat stevast twee termen: het gegeven of fenomeen en het gevraagde.

Besluit .-- Denkend leven: is van een opgave of taak uitgaan.

Fenomenologie

Fenomenologie is dus fenomeenweergave of -beschrijving, resp. -verhaal. Wat zich toont aan de blik van onze geest (gemoed en wil inbegrepen), wordt beschreven,-- ja, gedefinieerd. Want enkel het fenomeen en wel het hele fenomeen wordt weergegeven.

Redenering

Redenering is aantonen - wat ook tonen is - zo dat wat zich aanvankelijk slechts indirect of helemaal niet toont, zich uiteindelijk - doorheen een aantal stappen of 'algoritme' - toont aan de blik van onze geest.

Platonisch gezien is zowel fenomenologie als redenering 'theoria', uitdiepend ingaan op wat zich, in de directe of indirecte waarneming, toont. -- Aangezien in de redenering iets zich toont en weergegeven wordt, is redeneren ook "zur Gegebenheit bringen" (zoals M. Apel zegt), -- maken dat iets dat om te beginnen niet gegeven is, gegeven wordt. Men maakt het tot gegeven!-

Besluit:

in de grond is redeneren uitgebreide of amplificatieve fenomenologie.

Het begrip.

Een begrip, al of niet in een term weergegeven, is een 'zijn(de)' of werkelijkheid voor zover dit/ deze in onze geest tot begrip of afbeelding komt, -- tot weergave in 'denktekens' zoals Ch.S. Peirce zegt.

Eén der definities van 'filosofie' luidt: tot begrip brengen. Indien mogelijk tot volle begrip brengen.

Levensfilosofen - in de lijn van b.v. de (Duitse) romantiek - zeggen, met Hegel (G.Fr.W. Hegel (1770/1831; Duits of 'absoluut' idealist)), dat 'filosoferen' is het leven tot (indien mogelijk volle) begrip brengen.

Terloops: die formule "tot begrip brengen" is nauw verwant met de (fenomenologische) formule "tot gegevenheid brengen". Tot 'alètheia' of blootgetrokkenheid, onthuldheid,-- 'waarheid' brengen (uitdrukking in Heidegger's geest).

Zei Socrates van Athene (-469/-399; vader van wat heet "de klassieke filosofie" in Hellas) niet dat enkel het doordachte, - tot gebeurlijk volle begrip of gegevenheid gebrachte leven de moeite waard is?

Zei St.-Augustinus van Tagaste (354/430; grootste kerkvader van het westen) niet: "Men moet, natuurlijk, leven om te begrijpen. Maar hoe meer ik begrijp des te meer leef ik"? Men ziet dat Hegel zich schaart in de machtvolle lijn van de grote westerse traditie! Wij zien geen enkele geldige reden om onze godsdienstfilosofie anders aan te pakken.

Het lemma (de werkhypothese).

Volgens Diogenes Laërtios 3:24 was Platon de eerste die het onderzoek - theoria - door middel van 'analyse' de thasiër Leodamas bijbracht.

Men doet alsof het gevraagde reeds gegeven is, waaruit men dan deducerend b.v. analyseert wat dat gevraagd zou kunnen zijn.

Volgens *O. Willmann, Geschichte des Idealismus, III (Der Idealismus der Neuzeit)*, Braunschweig, 1907-2, 48, zou men beter van 'prolepsis' (voorafname) of "lemmatistische methode" spreken dan van 'analyse' omdat de analyse of onderzoek pas de tweede stap is na het doen alsof het gezochte (onbekende) reeds gegeven (gekend) was.

'Lemma' kan vertaald worden - en juist vertaald worden - door 'werkhypothese'. Dit is een veronderstelling die voorlopig onbewezen is maar waarmee men toch werkt. - De wellicht beroemdste toepassing in de loop der moderniteit is die van François Viète (lat.: Vieta (1540/1603) die de traditionele cijferwiskunde verrijkt met de letterwiskunde die met 'onbekenden' (lemmata als x, y, z of a, b, c) werkt i.p.v. met 3, 5, 7 b.v.)

Religie ('godsdiens').

Wij verkiezen de term 'religie' omdat deze breder is (woordelijk genomen) dan 'godsdiens' (die de term 'god' omvat).

Religie komt van het latijn 're-ligio', letten op,-- tegengestelde van 'neg-ligere', niet letten op (verwaarlozen). Het loopt parallel met 're-spectus', achting (eerbied),-- tegengestelde van 'de-spiciere', minachten.

De vraag - het gezochte - luidt: wat juist eerbiedigt de religieuze mens? Op wat juist let hij/ zij? -- Het antwoord der recentere religiefenomenologen luidt: de religieuze mens let op, eerbiedigt "al wat sacraal of heilig is". Terwijl het tegenmodel - de a.religieuze of zelfs religievijandige mens, het heilige niet ernstig opneemt.

Hoe werkelijk - existentie - is religie? Hoe is religie werkelijk - essentie - ? Ziedaar de vraag of het probleem. Uiteindelijk staat of valt religie als op werkelijkheid betrokken act van de mens met de werkelijkheid van het heilige. Indien 'al wat heilig is' niet bestaat, dan is het object van de bewustzijnsintentionaliteit die de religieuze mens definieert, een 'niets'! Een 'illusie' (zoals een S. Freud, de atheïstische materialist, religie betitelt).

Een definitie.

Ch. Lahr, S.J., Logique, Paris, 1933-27, 496, zegt dat een definitie is “een zin (oordeel, uitspraak, ‘propositie’) waarin de begripsinhoud van het onderwerp (het origineel) in termen van het gezegde (het model) wordt verwoord”.

De wet die het definiëren beheerst, heet Lahr, in middeleeuws-scholastische termen, “omni et solo definitio”: het gezegde of model moet passen bij al wat het onderwerp (definiendum) is en enkel bij dat onderwerp. Anders uitgedrukt: de definiërende zin moet ‘wederzijds’ zijn (onderwerp en gezegde moeten omwisselbaar zijn).

E.W. Beth, De wijsbegeerte der wiskunde (Van Parmenides tot Bolzano), Antwerpen/ Nijmegen, 1944, 63vv., zet kort uiteen hoe Aristoteles van Stageira (-384/-322; leerling van Platon) de axiomatisch-deductieve methode opvat.

Twee kentrekken zijn beslissend:

1. Er is een ‘gebied’ der werkelijkheid - b.v. het gehele positieve getal en de bewerkingen waarvoor het vatbaar is - b.v. de religie - ;
2. Dat gebied wordt gedefinieerd in een eindig aantal ‘stellingen’ (definiërende oordelen).--

Terloops: Aristoteles noemt deze stellingen ‘ware’ stellingen, in die zin dat het gedefinieerde domein erin ‘afgebeeld’, ‘weergegeven, d.i. tot gegevenheid of begrip gebracht wordt.

Opm.: -- Het axiomatisch systeem (samenhangend geheel) wordt deductief zodra de axiomata tot voorzinnen worden gemaakt waaruit, logisch streng, gededuceerd wordt,-- in nazinnen, die de amplificatie of uitbreiding zijn van de axiomata.

Het is meteen duidelijk dat “het domein” eigenlijk, spraakkundig, het onderwerp (origineel) is waarvan “de ware stellingen of axiomata” op de keper beschouwd het gezegde (model) zijn. Deze laatste zijn echt definiërend of het wezen bepalend in de mate dat zij geheel (omni) het domein of gebied en enkel dat domein of gebied weergeven.

Welnu, bestaat er een axiomatic (definitie) van al wat religie is?

Dat is de vraag - het gevraagde - waarop deze cursus een antwoord wil zijn. -- Lemmatisch luidt die axiomatic: “Is religie al wat ingaat, met ernst (letten op en dus eerbiedigen), op al wat heilig (sacraal) is”. --

Wij doen alsof ‘heilig’ reeds gekend is (lemma) en deduceren daaruit een aantal steekproeven (= inductieve methode) die het lemma ofwel bevestigen ofwel weerleggen (i.p.v. woordelijke definitie zakelijke definitie.)

Men ga heel even na: de aandacht - in husserliaans-fenomenologische termen: intentionaliteit - van een religieus mens gaat, vooreerst, zoals ieder mens dat doet, naar “het profane” (het seculiere of aardse).

Maar, daarbij “houdt hij/ zij rekening met” (= re-ligere, re-spicere) het heilige dat misschien in, in ieder geval boven het profane of wereldse uitreikt.-- Deze oppervlakkige steekproef valt op!

Dus: gesteld dat wij reeds weten (lemma) wat religie is, -- wat heilig is, wat vloeit daaruit voort? Dit is: wat is daaruit voorspelbaar of afleidbaar? Experimenten - steekproeven uit het domein van het religieuze en het heilige - die ofwel bevestigen ofwel weerleggen wat het lemma vooraf neemt.-- Doorheen die inducties of steekproeven wordt de religie (en met haar het heilige) tot gegeven, fenomeen in de amplificatieve of uitgebreide zin.

Het mee voltrekken van religie.

Religie is, in feite, altijd leven, - religieus leven.

Opm. -- *Ch. Lahr, Logique*, 604ss., sprekend over de biologische wetenschappen, legt er de nadruk op dat “het object” (= domein) bestaat uit levende materie (radicaal onderscheidbaar van de levenloze of anorganische stof) en wel uit levende wezens! De ‘feiten’ of steekproeven uit het domein van het biologische leven eisen een eigen aanpak of methode.

Opm. -- *Wilhelm Dilthey* (1833/1911) staat bekend om zijn *Einleitung in die Geisteswissenschaften* (1883). Hij legde er de nadruk op dat mensen levende wezens zijn op een hoger peil dan **a.** levenloze materie, **b.** planten en **c.** dieren. De mens is geest (geesteswetenschap) of ziel of innerlijkheid die zich uit in ‘tekens’ of ‘symptomen’ (door de gedragswetenschappers ‘gedrag’ of ‘behavior’ geheten).

De verklaring van dat soort gedrag is meer dan louter natuur- en scheikundig! Zij is zelfs meer dan louter biologisch. Hij heet ze ‘historisch’.-- Welnu, zo’n ‘historisch’ gedrag verstaat men slechts indien men het mee voltrekt. Vandaar de term “verstehende” verklaring” (= comprehensieve verklaring).

Weliswaar verviel Dilthey in een soort over nadruk op de ‘subjectieve’ doorleving! Toch belet dit euvel niet dat hij met klem een basiswaarheid “tot gegevenheid of begrip bracht”, nl. de medemens verstaan’ of ‘begrijpen’ wij (vandaar “begrijpende methode”) slechts indien wij, zoveel mogelijk, zijn leven mee voltrekken.

Gevolg: indien de religieuze mens respectueus is t.o.v. heilige dingen - godheid (godheden), riten, dogmata b.v. -, dan, indien wij hem in een spoor als dat van Dilthey (zonder de nadruk op het te subjectieve der beleving, 'Erlebnis') willen begrijpen (begrijpende methode) of verstaan ('verstehende' methode), dan behoren wij even respectueus te zijn als hij/ zij t.o.v. al wat hij/zij 'heilig' heet! Ook wij delen dan in zijn 'ervaring' (die meer is dan het te subjectieve 'Erlebnis' van een Dilthey). Pas dan!

Reeds een Arthur Schopenhauer (1788/1860) wees erop dat wij de medemens - in Bijbelse termen "de naaste" - op o.m. twee grondig verschillende wijzen kunnen 'verstaan' (in de zin van 'duiden'): voor de koel-afstandelijke kritische geest is de medemens "ein nicht Ich" (een niet-ik); voor de warm-begrijpende, begripvolle mens is dezelfde medemens "Ich-noch-einmal", (ik-nog-een-keer).

Zo ook inzake de religieuze medemens.-- De stalinistische uitroeier der godsdienst ziet in de religieuze medemens "ein nicht-ich"! De nazi die 'Rome' wil uitroeien, ziet in de religieuze medemens "ein nicht-ich"!

Maar de begripvolle atheïst die niet oordeelt vooraleer grondig de zin gevat te hebben van 'religie' en "wat heilig is", benadert diezelfde religieuze medemens allereerst als "Ich-noch-einmal", ik-nog eens, maar met gedeeltelijk andere vooropstellingen (en ervaringen). Deze laatste tracht de oerervaring (waarneming van het heilige) te vatten en de deducties daaruit, door de religieuze mens voltrokken, mee te voltrekken.

Wie het leven van de medemens niet, tot op zekere, 'begrijpende', hoogte, mee voltrekt - "participating observation" o.m. -, -- hem/ haar ontsnapt wat enkel dat mee voltrekken kan geven, nl. dat fenomeen of gegeven dat het voltrekken van een opgave (gegeven/ gevraagde) is.

In het geval van de religie: het uitvoeren van een taak (= opgave) in het licht van "al wat heilig is".

Besluit.

Een Thorndike (1874/1949) of een I. Pavlov (1849/1936)- behavior/voorwaardelijke reflex - voltrekt wel mee, maar veel te weinig diepgaand,-- te afstandig-kritisch. Te wetenschappelijk (pseudowetenschappelijk) wantrouwig! Een Dilthey weet dat, in dat uitwendig gedrag of reflex, een ziel ('geist') schuilgaat, die zin geeft aan de dingen, de werkelijkheid (o.m. het heilige).

‘Synaxiomatiek’

Het mee voltrekken steunt zich allereerst op zoiets als ‘synaxiomatiek’. Dit is: minstens voorlopig dezelfde axiomata (basisdefinities) delen.

Ch. Lahr, Logique, 578, zegt dat het vermogen om ‘hypothesen’ (die dan als lemmata dienst doen) te vinden “de hogere vorm van wetenschappelijke verbeelding is die, dankzij een of ander plotseling in- en doorzicht - in platonische termen: ‘theoria’ -, ons doet vooraf voelen dat wat volgt - het vervolg - zich zal voordoen op een welomschreven manier”.

In die context haalt Lahr *Francis Bacon of Verulam (1561/1626) Novum organum scientiarum (1620)* aan, die de nadruk legt op “un flair spécial”, aan bijzonder aanvoelingsvermogen,-- in het toenmalige latijn van Bacon “venatica quaedam subodoratio”, zoiets als een jagersinstinct.

Inderdaad: een jager gaat uit van een (jagers)axioma nl. “Er zit wild”! Juist daardoor is zijn, ‘intentionaliteit’ of aandacht zo dat hij sterk en met gemak “let op al wat wild is”. Zonder dat axioma of vooropstelling - een lemma want hij weet nog niet of er in feite wel zit - onthult zijn geest net zoveel als de niet-jagersgeest. Zijn superioriteit dankt hij aan het axioma.

Anders gezegd: een axiomatic - een stel axiomata - opent het bewustzijn voor het domein (object) waarop die axiomatic slaat,-- dat zij “tot gegevenheid of begrip brengt”.

Hier toegepast: wie de axiomata van de religieuze mens niet deelt - althans inchoatief (beginmatig) - , vindt niets dat religieus of sacraal is! Dat is de immanente sanctie (de in de afwezigheid van mede-axiomatic gelegen afstraffing) van degene die louter als radicaal buitenstaander de religie en de religieuze mens als “ein nicht-Ich” vooropstelt.

Dat verklaart waardoor zgn. kritische geesten zo weinig snappen van religie, van religieus leven, van het heilige. Zij missen de “religioasa quaedam subodoratio”, het religieuze lucht hebben van al wat met religie uitstaans heeft.

Religie wordt, door die verkeerde axiomatic, een blinde vlek in hun waarnemingsvermogen. Net zoals de niet-geofende jager niets ziet waar de jager allang iets gemerkt heeft. Het wild is hem een blinde vlek.

Daarom houden wij staande: zonder syn-axiomatic verstaat men van een domein waarin de medemens thuis is, niets of veel te weinig.

De ‘werkelijkheid’ of ‘oplossingsvermogen’ der religie.

1. ‘Werkelijk(heid) is, in de ontologie, allereerst “al wat aantrefbaar, bevindbaar is”.
2. Maar, vooral in hegeliaanse taal, betekent ‘werkelijk(heid)’ het vermogen om een probleem op te lossen.

Fr. Engels (1820/1895, met *Karl Marx* de vader van het dialectisch materialisme), *Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie* (1888-1), wijst op het eigenaardige van *Hegel’s* spraakgebruik, waar deze beweert: “*Alles was wirklich ist, ist vernünftig und alles was vernünftig ist, ist wirklich*” (*Grundlinien der Philosophie des Rechts*, 3: 270).

In hegeliaans taalgebruik is iets dat louter feit is, nog niet ‘werkelijk’ (althans waar het om historische actoren gaat). Zo is een regering die wel feitelijk regeert maar de hangende problemen niet oplost, “unwirklich, unvernünftig”.

Zo is een leerkracht die, ouderdomsverschijnselen vertonend, haar taak - opdracht, opgave (= gegeven + gevraagde) - niet meer aankan, onwerkelijk en niet rationeel verantwoordbaar. In zo’n geval beantwoordt de oplossing wel enigszins aan het gegeven maar niet aan het gevraagde. Die oplossing lijkt op het eerste gedeelte van het bewijs uit het ongerijmde of absurde: het absurde beantwoordt wel enigszins aan het gegeven maar niet aan het gezochte of gevraagde. Juist daarom wordt naar een ‘werkelijke’ en “rationeel verantwoordbare” oplossing gezocht.

De zo begrepen ‘werkelijkheid’ van de religie (en het heilige) zal dan ook een van onze grootste zorgen wezen, wanneer wij dankzij inducties (steekproeven in de totaliteit van de religie) zullen nagaan: wezen en - ook - levenswaarde (oplossingsvermogen van problemen der religie).

Ontologie kweekt, dankzij het axioma dat “al wat (zo) is, (zo) is”, zin voor werkelijkheid aan: “ontologica quaedam subodoratio”, instinctmatig werkelijkheidsvatten. Religiefilosofie, als ontologie van het religieuze domein, kweekt eveneens instinctmatig werkelijkheidsvatten inzake het domein der religie aan.

Indien religie - vooral sedert de moderniteit (1450+) - onze problemen (GG + GV) niet oplost, dan is religie - hegeliaans-ontologisch - “unwirklich” en “unvernünftig”, en dus iets waarmee wij niets (meer) kunnen aanvangen.

Lost religie echter wel onze problemen op, dan overleeft zij zeker haar crisis.

Positief denken.

De term “positief denken” kan drie onderscheidbare betekenissen dekken.

1. Fr.W. Schelling (1775/1854; romantisch Duits idealist), in een bepaalde periode van zijn denkleven, stond een “positive Philosophie” voor: in de heidense mythologie en in de Bijbelse openbaring meende hij ‘God’ (in zijn betekenis) in zijn ‘ontwikkeling’ te ontdekken; m.a.w.: religie is openbaring van ‘God’. Het feit der religie is hem de basis (vandaar de term ‘stellig’ of ‘positief’) .-

2. A. Comte (1798/1857: sociologistisch positivisme), bekend om zijn *Cours de philosophie positive* (1830/1842), vindt in een feit een toepassing van een rationele wetmatigheid (die door ‘stellig’ of ‘positief’, versta: inductief, onderzoek kan onthuld worden in de geest van het moderne rationalisme).

3. New Age (Nouvel Age, Nieuw Tijdperk) kan gedefinieerd worden als de doorbraak, sedert 1950+ van een neo-sacralisme, d.i. een vernieuwd, geactualiseerd of hersticht vatten van “al wat sacraal is”. In die zin is New age zeer ‘religieus’ (alhoewel niet in b.v. de louter Bijbelse zin). Welnu, in die middens van neo-sacralisme overheerst duidelijk een “positief denken”.

Wij typeren het aan de hand van één der voorgangers, nl. Rabindranath Tagore (1861/1941; mystisch dichter). Deze heeft ons een perfecte formule - axiomatiek - achtergelaten inzake New-Age positief denken: “Ik sliep en droomde dat leven vreugde was.-- Ontwakend zag ik: het leven is een opgave.-- Ik sloeg aan het werk: die taak werd vreugde”.

M.a.w. : het feit van ons dagdagelijks leven - met al zijn narigheden, grote en kleine - wordt geduid als iets goeds, iets waardevols. En wel zo dat de opgave (gegeven + gevraagde) ‘werkelijk’ opgelost wordt. Vooral naar de toekomst toe - de toekomst is het grote lemma of onbekende - denkt men in New-Agemiddens ‘positief’, d.i. men ziet stelselmatig de toekomst alsof zij reeds gekend en wel als gelukt gekend was. Dat gaat in tegen ieder huidig negativisme (nihilisme), tegen ieder doemdenken.

Wij gaan zien of religie in die drieledige zin ‘positief’ is. Positieve feiten (Comte), waarin ‘God’ (het heilige) zich onthult (Schelling) en wel zo dat het uitvoeren van onze levensopgave reeds als gelukt (New Age) mag opgevat worden.

De “idée-force”, de krachtidee. (A. Fouillée). (10/11)

Alfred Fouillée (1838/1912) staat gekend als “idealistisch denker”, die het evolutionisme van zijn tijd in zijn ‘systeem’ opnam.

a. Voor hem is filosofie ‘metafysiek’ of ontologie. In zijn *L’avenir de la métaphysique fondée sur l’expérience* (1889), zegt hij dat “het wezen der metafysiek bestaat in het onderzoek naar al wat werkelijk is, welke ook de natuur ervan zij” (o.c., 41). Meer nog: het eigenlijke object ervan is “la réalité complète”, de totaliteit van de werkelijkheid.

b. Merkwaardig is echter in Fouillée’s denken de hoofdrol van wat hij heet “l’idée-force”, het krachtdenkenbeeld.

(1) De wiskundigen - zegt hij, o.c., 75 - stellen een denkbeeldige oplossing van het vraagstuk voorop (doen alsof het gevraagde al gevonden en bekend is) en deduceren daaruit gevolgtrekkingen.

(2) Hij haalt *Cl. Bernard* (1813/1878; *Introduction à l’étude de la médecine expérimentale* (1865)) aan: de proefondervindelijke of experimentele methode heeft “une idée directrice” (een leidraad of lemma) nodig (al is deze nog niet bewezen).

“Het ‘empirisme’ (versta: het experimenteren zonder leidende gedachte) dient wel tot het opstapelen van de feiten, maar is onbruikbaar voor de opbouw van wetenschap. Want de experimentator die niet weet wat hij zoekt - het gezochte - , verstaat niet wat hij als feit aantreft. Een echte waarneming wordt allereerst in het denken opgevat om daarna aan toetsing onderworpen te worden”. (O.c., 74).

Besluit.

Zowel de wiskunde als de experimentele wetenschap stelt een nader te toetsen lemma voorop; zo niet ontaardt onderzoek in lukraak te werk gaan (wat echte wetenschap nu juist niet doet). Zo ook, in *Fouillée’s* opvatting, de metafysiek of ontologie, die, in zijn ogen, “steunt op waarneming”.

De volle nadruk echter krijgt het krachtdenkenbeeld (wat hij in zijn *Psychologie des idées-force* (1899) nader uiteenzet): ieder denkbeeld reeds - zegt hij - draagt in zich de tendens tot verwerkelijking,-- is drager van een hem eigen toekomst.

Maar de wetenschapper of metafysicus - indien zij werkelijk iets willen bewerkstelligen - zijn gedreven door een leidraad, een “idée-force”, een “idée directrice”.

Zelf haalt hij Chr. Columbus (1450/1506) aan die een leidraad of krachtdenkenbeeld koesterde (Indië westwaarts te ontdekken) en die zo in 1492 Amerika ontdekte.

Een model.

Men kent wellicht de geschiedenis van Heinrich Schliemann (1822/1890).-- De kleine Heinrich luisterde graag naar de oude sagen en legenden die zijn vader, een dominee, vertelde. Als zevenjarige kreeg hij een geïllustreerde wereldgeschiedenis: zijn aandacht viel op een plaat die het brandende Troje afbeeldde.

“Waren die muren dan echt zo dik, vader?” -- “Zeker, jongen”. -- “Dan is het onmogelijk dat van die stad, Troje, niets overschiet. Als ik groot ben, ga ik daar nog opgraven.”

Eens veertien werd hij in een kruidenierszaak loopjongen. Daar maakte hij kennis met een dronkaard die de verzen van Homèros, de dichter die Troje bezong, uit het hoofd kende, en ze voordroeg. Heinrich werd klerk in Amsterdam en leerde daar Engels, Frans, Nederlands, Spaans, Portugees en Italiaans. Werd, zo veeltalig, handelscorrespondent in een firma. Daar leerde hij Russisch.

In 1846 vestigt hij zich in Petrograd,-- wordt er een rijk zakenman. Leert daar nog Latijn, Arabisch, Zweeds en Pools. 1850+: hij reist naar de VSA, Rusland, Egypte, Palestina, Syrië. Leert antiek Grieks.

1868: hij trekt naar Turkije nabij het dorp Hissarlik, waar hij vermoedt dat Troje's getuigenresten te vinden zijn. 1870/1873: met zo'n honderd arbeiders doet hij aan archeologie. Negen vergane steden - Allemaal Troje's - komen bloot. Later, juist voor zijn dood, verneemt hij dat niet de tweede maar de zesde het Troje moet geweest zijn van koning Priamos (-1500/-1200).-- Ziedaar een schitterend voorbeeld van Fouillée's krachtdenkenbeeld: het dreef Schliemann letterlijk voorwaarts tot wanneer hij het jaren later even letterlijk “waar maakte”.

Welnu, de religie behoort men te bestuderen - te begrijpen, met St.- Augustinus - gedreven door een krachtdenkenbeeld, nl. alleen op eigen houtje of samen met religieus levenden het heilige in al zijn vormen ontdekken.

Het domein der positieve feiten der religie is zo over-ingewikkeld.- “zo complex” zegt men nu - dat men zeer vlug van het danig aantal bomen het bos niet meer ziet! Zonder een drijfveer die sterk genoeg is, geeft men het op.

Tweede kentrek: de religieuze feiten zijn dermate ‘bizar’ (onverwacht en bevreemdend), voor een modern en postmodern mens vooral, dat het opgeven zeer vlug de bekoring wordt.

Duidingsleer (hermeneutiek). (12/13)

Ch. S. Peirce (1839/1914; pragmaticist), stelde dat de mens “an interpretant”, een duid(st)er, is. Volgens *W.B. Gallie, Peirce and Pragmatism*, New York, 1966, 116, is het duidingsschema driedig (‘triadisch’): “A betekent B voor (de duid(st)er) C”.

De term ‘hermeneutiek’ komt, allereerst, uit het Duitse denkmilieu. *H. Arvon, La philosophie Allemande*, Paris, 1970, 116ss. (*L’ herméneutique*), zegt dat traditioneel de ‘hermeneutiek’ of theorie omtrent het interpreteren of duiden een onderdeel van iedere tekststudie was: de theoloog die de schriftuurtekst duidt, de jurist die de wettekst duidt, gebruikt die hulpwetenschap.

Maar D. Schleiermacher (1768/1834; romantisch denker) verbreedt de hermeneutiek tot een kennisleer. De inhoud van een tekst - latent of duidelijk - wordt vitaal, levensfilosofisch in de stijl der romantiek, pas echt begrepen indien hij het leven van de duid(st)er mee beïnvloedt,-- een deel van zijn/ haar leven wordt.

In Schleiermacher’s spoor wordt, in de Historische school (F.K. von Savigny (1779/1861)), de hermeneutiek een onderzoeksmethode die doorheen een maximaal aantal details het verleden tracht weerom tot leven te brengen.

In hetzelfde spoor wordt de hermeneutiek - met W. Dilthey (1833/1911; zie *E.RF. 05*) - de methode der geesteswetenschappen. *H.-G. Gadamer* (1900/2002), in het spoor van R. Bultmann en voordien M. Heidegger (twee existentiële denkers), in zijn *Wahrheit und Methode* (1961) werkt ze verder uit.

Het meest bruikbare schema echter biedt ons *A. Ellis/E. Sagarin, Nymfomanie (Een studie over de hyperseksuele vrouw)*, Amsterdam, 1965, 137 vv.. -- Stellers betitelen het als “het ABC- schema”,

‘A’ is het gegeven. ‘B’ is het stel vooropstellingen waarmee de duid(st)er A tegemoet treedt. ‘C’ is de eindreactie of duiding (wat overeenkomt met ‘B’ in het schema van Peirce, hierboven).

Ellis/ Sagarin geven een tweeledig voorbeeld.

1. Het gezonde verstand (verwar niet met ‘gemeen’ verstand) verwerkt pijnlijke en teleurstellende situaties vanuit het axioma “Alleen of, desnoods, met anderen kan ik zoiets wel aan”.

2. Het neurotische of in alle geval gestoorde verstand verwerkt teleurstellingen vanuit het axioma. “Zoiets is zo erg dat zelfs met de hulp van medemensen ik zoiets nooit zal aankunnen”.

In dit laatste geval valt op hoe de interpretant(e) het gegeven zelf niet eens duidelijk wil snappen! Dermate zit hij/ zij a.h.w. opgesloten in de ‘innerlijke’ wereld.

Applicatief model.

Men kent wellicht Friedrich Hölderlin (1770/1843), een filosofisch dichter (bevriend met Schelling en Hegel) en een typisch ziekelijk romantische figuur.

Fr. Nietzsche is de eerste die in hem een - ofschoon met groot voorbehoud te nemen - figuur van waarde zag. Iemand die hem goed kende en van nabij, Waiblinger, typeert zijn ‘onwerkelijkheid’: “Reeds deze ononderbroken verstrooidheid, dit met zichzelf bezig zijn, dit totaal gebrek aan medeleven en belangstelling voor wat zich “buiten hem” voordoet, deze afgekeerdheid en onmacht op een medemens in te gaan, hem ernstig op te nemen, hem te verstaan, hem aan bod te laten komen,-- reeds deze kentrekken maken een nauwkeurige communicatie met Hölderlin onmogelijk”. (O.c., 56).

P. Friedrich, o.c., 7, zegt: “Afgezien van een paar vluchtige landschapsschilderingen en die - voor mij - ondraaglijk bombastische mensheidshymnen hebben zijn gedichten het enkel over zijn onzalig, eeuwig elegisch (droefgeestig-melancholisch) ik (...)”.

Nietzsche geeft elders toe dat Hölderlin aan “falscher Idealismus” lijdt, net als een Shelley of Leopardi.

Hölderlin vertoonde in zekere zin ‘autistische’ trekken. Men ziet dat hij als axioma huldigde: “Ik geraak nooit boven mijn frustraties uit”.

Maar hij projecteerde dit axioma in filosofische poëzie (waartoe hij zeer begaafd was, overigens) die zijn boodschap uitmaken aan de wereld.

Opm.:-- Wij halen ietwat uitvoeriger het gestoorde levensaxioma aan omdat in religie meermaals gestoorden een hoofdrol spelen (wat het bizarre der religie mede uitmaakt). Gestoorde hebben, indien zij een beetje sociabel blijven, soms een grote weerklank bij heel wat mensen. Het zelfzekere, het extreme, het bevreemdende e.d.m., eigen aan zo’n wezens, fascineert niet zelden menig mens.-

Voor het ‘anderwereldlijke’ en meteen mysterieuze in religies wekt meermaals een interesse die - voor het gezonde verstand - onbegrijpelijk, ja, verwerpelijk is: hoe onbegrijpelijker sommige dingen zijn, des te meer fascineren zij.-

Dat zullen wij nog ontmoeten.

De structuur van de rest van de cursus (14/16)

Om die structuurbehandeling te verantwoorden staan wij even stil bij *Mircéa Eliade*, *Traité d'histoire de religions*, Paris 1953, 39s.

Éliade, een uitstekend kenner, vat samen.-- Wat hij heet “de complexiteit” van de religie, vertoont. nl. vier kentrekken.

1. Ofschoon het heilige of sacrale zich, in de op zich genomen profane kosmos, toont en dit om het even waar of wanneer en om het even hoe, toch verschilt het wezenlijk van datzelfde profane.

Terloops: het zich tonen of onthullen van wat heilig is, heet ‘hiërofanie’ (wanneer dat heilige een godheid is, heet dat ‘theofanie’).

2. Deze stand van zaken - hiërofanie - treft men aan in alle religies, vanaf de zogenaamde ‘primitiefste’ tot de meest ‘geëvolueerde’. Zo: de levenskracht van een “heilige plaats” (een bron, een boom b.v.) waar genezingen plaats vinden, vereren,-- Jezus als de mensgeworden tweede persoon der H. Drie-eenheid (God de Zoon) aanbidden en dienen,-- zich als ‘channel’ (medium of tussenpersoon, middelaar/ middelares) opstellen tussen een hoge kosmische entiteit en deze wereld-in-volle- crisis zoals men in New Age doet,-- dit alles vertoont, niettegenstaande het feit dat - voor een buitenstaander - dit alles ‘profaan’ lijkt (en zelfs bedrog, hetzij zelfbedrog hetzij “opium voor het volk”), éénzelfde grondstructuur, het zich tonen van het heilige.

3. Het onderscheid tussen zogezegde ‘hogere’ en ‘lagere’ fenomenen en religies is zeer bedenkelijk.-- *D. Szenes, Symboles et pouvoirs du taoïsme*, Genève/ Paris/ Montréal, 1993, zegt dat - voor buitenstaanden - het taoïsme, voor zover het aan magie doet, overkomt als een ontaarding ervan. Toch (zegt hij) vergissen dezen zich: de aan magie doende priesters, de tovenaars-genezers of de taoïstische alchemisten huldigen juist dezelfde axiomata als de - schijnbaar ‘verheven’ - denkers van het taoïsme. En omgekeerd de taoïstische ‘filosofen’ twijfelden niet aan de doeltreffendheid van de magisch-genezende voorschriften, van de elixers voor het lange leven, van de bezweringen. “Allen behoren tot éénzelfde familie. Leerling-tovenaars en meesters in het denken weten van elkander en sluiten elkander niet uit”. (o.c., 5).

4. Overal toont zich een systeem dat de hierboven vermelde elementen tot een samenhangend geheel verbindt. Monografieën over juist één religie bevestigen het.

Het 'algoritme' (plan) van de cursus. (15/16)

Op een gegeven (fenomeen: GG) en een gezochte (gevraagde: GV/GZ) gaat men zo goed als altijd in doorheen een reeks stappen die gezamenlijk een 'algoritme' vormen. - Zo'n uiteenzetting-in-stappen- of -rubrieken heeft een structuur.

Met Eliade is het duidelijk :

a. één religie is in de grond een (axiomatisch) systeem,-- een totaliteit die een sacraal (gewijd, heilig) verband vertoont (en niet enkel een psychologisch, sociologisch of culturologisch verband);

b. een veelheid van religies wordt op de planeet aangetroffen, waarin het 'systeem' in variaties zich toont:

a. In platonische vaktaal: **a/** geheel de religie (systeem) en
b/ alle religies (verzameling).

b. In middeleeuws-scholastische taal:

a/ het totum physicum der religie (totaliteit der natuur of zijnswijze, eigen aan religie) en

b/ het totum logicum der religies (totaliteit der exemplaren).

In huidige taal: systeemleer en verzamelings- of klassenleer toepasselijk op religie(s).

Hoe behandelt men nu én het systeem én de klasse (verzameling)? Door de inductieve methode, de grote erfenis van Socrates van Athene, toe te passen.

Associatie, waarop o.m. de troop (trope) en de synecdoche steunen, blijkt de slagader van steekproeven nemen te zijn. Een woordje uitleg.

De associatie of gedachteverbinding.

Een denkverbinding heeft als formule: "Indien men bij a aan b denkt (o.g.v. gelijkenis ('paradigma') of samenhang ('syntagma'), dan is b een denkverbinding of associatie van a". Gelijkenis en samenhang, de twee hoofdtypes van verband, zijn identitieve gegevens: men ziet, al vergelijkend, identiteiten en wel deelidentiteiten of analogieën.

De troop of overdracht.

De traditionele tropologie onderscheidt twee tropen, metafoor en metonymie, en twee types van synecdoche, de metaforische en de metonymische.-- Wij leggen even uit.

a.-- Troop.-- Bij mevrouw x denkt men aan haar zwak karakter dat gemakkelijk doorbuigt en brengt meteen de plooibaarheid van riet-in-de-wind tot gegevenheid. Dus zegt men, verkort vergelijkend: "Mevrouw x is een riet". Merk op: de identiteit onder oogpunt van (karakteriele en fysicale) plooibaarheid.

Bij het geneesmiddel x denkt men aan de werking ervan die gezondheid sticht (verband tussen oorzaak of althans factor en gevolg). Dus zegt men, verkort vergelijkend: “Dat gezonde geneesmiddel”.

In het eerste, het metaforische geval, draagt men de plooibaarheid van het riet-in-de-wind over op de mevrouw in-de-maalstroom-van-het-leven. In het tweede, het metonymische geval, draagt men het gevolg (gezondheid) over op de oorzaak (de gezond makende factor).

Die overdracht is gebaseerd op de associatie. Die associatie is zelf weer gesteund op de comparatieve of vergelijkende methode die de basis uitmaakt van alle mogelijke methoden. Let wel: ‘vergelijken’ - hier - betekent niet ‘gelijkstellen’! Vergelijken is meer dan één gegeven in een omvattend verband bekijken om én gelijkenis/ samenhang én verschil/ kloof te zien en tot begrip te brengen.

Terloops: dat is de kern der ‘stoicheiosis!

b.-- Synecdoche.

De ‘medebetekening’ of synecdoche vertoont twee types.

1.-- De metaforische synecdoche.

Bij de zin “Een riet van een mens kan ook nooit beslissen” (gezegd door iemand die er nerveus van wordt) denkt men doorheen één exemplaar aan alle (mogelijke) exemplaren. Het kan ook omgekeerd: “Plooibare mensen kunnen telkens weer niet beslissen”, gezegd n.a.v. juist één mevrouw!

2.-- De metonymische synecdoche.

Bij de uitspraak “Een goed geneesmiddel is de hele gezondheid” denkt de synecdoche doorheen een onderdeel of aspect aan alle (mogelijke) onderdelen of het systeem (geheel).

Het kan ook omgekeerd: “De (hele) gezondheid staat of valt met het geneesmiddel”, gezegd n.a.v. het thema ‘gezondheid’ (gezien doorheen een aspect).

De inductie.

Induceren is steekproeven nemen. Maar dan zo dat ofwel die steekproef een exemplaar is uit een verzameling (klasse) ofwel een aspect (onderdeel, subsysteem) is uit een systeem.

In het eerste geval toont de steekproef - synecdochisch - de hele verzameling; in het tweede geval toont de steekproef - synecdochisch - het gehele systeem. -

De eerste inductie heten wij ‘veralgemening’ (van één of meer exemplaren naar alle (mogelijke)), de tweede heet ‘veralgeheling’ (van één of meer onderdelen of aspecten naar alle (mogelijke)).

Meestal vergeet men het tweede type dat nochtans alle kentrekken van steekproeven nemen vertoont die kennisuitbreiding (extrapolatie, amplificatie) beogen.

Steekproef 1.-- “Al wat heilig is”. (17/ 21)

Het object van religie is, althans volgens de strekking die wij hier volgen, “het heilige”, -- Kunnen wij dat begrip even omschrijven,-- al was het maar als lemma (voorlopige definitie)?

Beginnen wij met de oud-Griekse termen terzake.-- Zij kunnen, grosso modo natuurlijk, als volgt geordend worden.

I. -- *Al wat (eerder) objectief ‘heilig’ is.*

‘Objectief’ betekent “op zich”.

A.I. ‘*Hiëros*’, *heilig*.

Zo zijn “ta hiëra”, de heilige dingen, b.v. heiligdommen, erediensten, offergaven, want, in verband met de godheden) zijn zij ‘augusta’, dermate machtvol en dus verwondering en bewondering afdwingend dat zij desnoods ritueel, d.i. in een gewijde handeling, integreerbaar zijn, -- Zo is de ‘Hiëreus’, wijman priester eveneens ‘onschendbaar’.

Terloops: een hiëreus was geen voltijds ambtenaar want een clerus, in onze zin, hadden de oude Grieken niet.

A.II- ‘*Hagios*’, *heilig*.

Vooraf van voorwerpen en dingen uitgezegd.-- Zo is een aan de godin der minne toegewijde tempel ‘hagios’, onschendbaar (d.i. wat niet mag geschonden worden).-- Heiligdommen, riten, voorwerpen, offergaven zijn aan profaan gebruik onttrokken en dus ‘heilig’.

A.III.- - ‘*Katharos*’, *rein*.

‘Katharsis’, lat.: purificatio, is reiniging.-- Behalve in de profane zin (“propere kleren”) is ‘katharos’ op sacraal of religieus terrein ‘onbevlekt’ en dus respectabel, heilig,

De term ‘miasma’,

vlek (schandvlek), is het tegengestelde.-- Zo is ‘miaifonia’ het zichzelf schandvlekken door moord te begaan. Een moordenaar dient dus, als bevlekt, ‘gereinigt’ (door ‘catharsis’) te worden om zo weerom in het domein van het heilige opneembaar te zijn. -- Zo is bloed dat op zich noch rein noch onrein is, maar dat bij de moord b.v. vergoten wordt, onrein (miaron).-- Zo zijn de dagen aan de doden gewijd “miarai hëmerai’: onreine, ja, onheilbrengende dagen. -- Zo is een ‘miastor’ een onreine, kwaadstichtende geest.

A.IV. -- ‘*(H)agnos*’, *al wat uitgeboet dient te worden*.

Zo is een heiligschennis (misdaad tegen een godheid b.v.) ‘(h)agnos’, te mijden, ‘onrein’, taboe.

Zo zijn de chthonische (= tellurische of aard)godheden ‘(h)agnoi’, met grote omzichtigheid te benaderen, ‘taboe’.

B. ‘Hosios’: al wat volgens godgegeven wet is.

Verwant met het aloude ‘themis’, al wat volgens de oerreligie is.

De verhoudingen tussen mensheid en godheid alsook die tussen de mensen onderling zijn het domein ervan.-- Zo is eredienst - cultus - ‘hosion’, menselijke plicht tegenover de godheid.

Opm.-- In beginsel te onderscheiden van ‘dikaios’, al wat volgens menselijke - polisgebonden - wet is.-- Zo zegt *Platon, Wetten 663d*, “dikaios kai hosios bios”, een leven dat recht laat wedervaren aan menselijke en goddelijke wetten.

II.-- Al wat (eerder) subjectief ‘heilig’ is.

‘Eusebès’, vroom, d.i. ‘religieus’ of wat al wat heilig is, recht laat wedervaren.-- ‘Asebès’, onvroom.-- Heiligschennis plegen is teken van ‘asebeia’, (goddeloosheid). Het is duidelijk dat wat de Grieken met zo’n termen aanduiden, ook bij andere volkeren en culturen aantrefbaar is. De namen zullen wel enigszins verschillen en de accenten die gelegd worden, zullen schakeringen invoeren. Maar substantieel (naar de wezenskern beschouwd) zullen de basisbegrippen identisch zijn.

Het begrip ‘hiëro-analyse’,

De Belgische graaf Eugène *Goblet d’Alviella* (1846/1925, van adel, Belgisch liberaal politicus, vrijmetselaar, hoogleraar), in zijn *Croyances, rites, institutions*, 3 vol., Paris, 1911, herhaalt wat hij in 1908, op het Derde internationaal congres voor godsdienstgeschiedenis te Oxford, zei m.b.t. de termen “hiërografie/ hiërologie en hiërosocie”. -- Wij lichten even toe.

A.-- Vakwetenschap.

Vakwetenschappelijke religiestudie beperkt zich tot de axiomata (vooropstellingen) der stellige of positieve wetenschap. (*E.RF. 09*: positieve feiten),- kan, volgens Goblet d’Alviella, als volgt ingedeeld worden.

A.I.-- Hiërografie.

De religieuze feiten worden aanvankelijk louter passief weergegeven samen met de aardrijkskundige verspreiding ervan.-- Dit is vergelijkbaar met de louter descriptief - narratieve fenomenologie van Edmund Husserl (1859/1938). Men beschrijft en verhaalt wat men inzake religieuze feiten zien en horen kan. Men situeert ze geografisch, d.i. in tijd (diachronisch) en ruimte (synchronisch).

A.II.-- Hiërologie.—

De eerst verzamelde materialen - ‘historiè’ bij Herodotos - worden daarna - of tezelfdertijd - geordend ‘logos’ bij Herodotos - :

- (i) synchronisch volgens klassen (typologie) en
- (ii) diachronisch volgens tijdperken (liefst vanaf de vroegste oorsprongen).

(i) Typologisch ordenen herinnert aan de eidetische of universeel-begrijpelijke fenomenologie van E. Husserl.

(ii) Cultuurhistorisch ordenen herinnert aan de (cultuur)historische fenomenologie van G. Fr. W. Hegel (1770/1831).

Opm.-- uit de losse materialen der hiërografie kan men b.v. het volgend abstracte schema bloottrekken,-- de kentrekken van het wezen der religies samenvattend. -

(A). De axiomata.

1. Het heilige.

Al wat de wereld en het leven in de wereld tot (oer)grond of grondslag dient: ‘Urheber/ Urheberinnen’ (Söderblom), d.i. veroorzakers/veroorzaaksters als goden/ godinnen, helden/ heldinnen (heilbrengers/ heilbrengrsters), ja, een opperwezen (Bijbels: Jahweh, H. Drie-eenheid),-- als tegenvoeters wezens als Satan of de helle-godin.

Opm.-- Pantheïstisch: de onpersoonlijke grond van het heelal. Nihilistisch: het ‘niets’ waaruit alles lijkt voort te komen.

2. De onthulling van het heilige.

Men zegt gewoonlijk ‘(zelf)openbaring’. Het heilige, in één of meerdere van zijn types, hierboven even geschetst, toont zich, hoe dan ook.

Twee graden daarin:

a. aretalogie, d.i. het aanhalen, beschrijvend-verhalend van “wonderlijke feiten” (die, juist doordat zij ongewoon zijn, lijken te wijzen op een “veroorzakende macht”: denk aan de wonderen te Lourdes of in antieke, niet-Bijbelse heiligdommen);

b. apocalyptiek d.i. de weergave van ‘reizen’ in de “andere wereld” (waarin al wat heilig is, thuishoort).

(B). De deducties.

1. Het geloof.

‘Geloven’ is het heilige dat zichzelf onthult doorheen wonderen en “reizen-in-de-andere-wereld”, als werkelijk beamen.

2. Het geloofssysteem.

2.1. De gelovige wereld- en levensbeschouwing.

Uit het waargenomen en gelovig beaamde heilige vloeien - logisch - stellingen voort omtrent dat heilige zelf en zijn zelfopenbaringen, omtrent de wereld en het leven. Men denke aan de moraal - de decaloog of “tien geboden” (Mozaïsch openbaring) - en aan de “gewijde of heilsgeschiedenis” - van boek Genesis tot boek Apocalyps (Bijbelse geschiedenisopvatting)

2.2. De vereringsvormen.

Deze maken een apart benadrukt deelsysteem uit van het hele geloofssysteem: gebeden, offers,-- ‘devoties’ allerhande zijn immers bijzonder onthullend voor religies.

Tot daar de vakwetenschappelijke benadering. En nu de filosofisch-ontologische.

B. -- Ontologie.

Goblet d'Alviella staat niet stil bij de louter positieve feiten.-- Hij stelt zich, onderwijl al maar zeker op het einde van het vakwetenschappelijk onderzoek, de tweeledige vraag:

a. Welke werkelijkheidswaarde - nogal vaak “epistemologische of zelfs kennisleerstellige vraag” geheten - heeft het heilige en meteen het geloof?

b. Welke levenswaarde - meestal “axiologische of waardeleerstellige vraag” genoemd - heeft het heilige en de beaming ervan?

Dit tweeledige waardeoordeel of ‘evaluatie’ zal ons, in deze cursus “filosofie der religie” heel bijzonder bezighouden.-- Deze stap in het onderzoek heet steller ‘hiërosomie’.

“Gewijd of sacraal”.

Menswetenschappers durven nogal eens de termen ‘sacraal’ en ‘sacralisering’ gebruiken voor psychologische, sociologische en culturologische doeleinden.

Zo ‘sacraal’: dat is al wat ‘heilig’ is op grond van sacralisering, d.i. de act van de (autonome) mens die, zelfs als iets op zich (in werkelijkheid) niet heilig is, dit toch ‘heilig’ heet.

Zo ‘sacralisering’: de act waarbij een op zich neutrale of zelfs profane werkelijkheid ‘heiligheid’ toegekend krijgt in louter axiologische of waardeleerstellige zin. Dit geldt dan als een geval van ‘projectie’: vanuit de eigen vooropstellingen of ervaringen duidt de mens iets als heilig. Denken wij heel vooral aan degenen in de VSA en Europa die - na de “dood van God” d.i. na de grote crisis der kerken en religies - i.p.v. het traditioneel heilige “de waarden” stellen.

Dit komt dan praktisch neer op dingen die door louter mensen-op-aarde “absoluut ernstig” genomen worden. In een linkse terreurgroep b.v. geldt wat de menner zegt, als “absoluut ernstig”, als hoogste of hoge waarde. Sommige menswetenschappers duiden zelfs al wat de traditionele religies als ‘heilig’ bestempelen als louter product van sacralisering zonder enige werkelijkheid op zich”.

“De mens is wat hij/ zij gelooft”.

Dilthey leerde het ons: het uitwendig gedrag ‘onthult’ de ziel (geest).- De slagzin komt van Anton Tsjechov (1860/1904; Russisch satirisch schrijver).-- In onze context bedoelt hij de beperktheid der vakwetenschappen.

Een voorbeeld van “een (wetenschappelijk) mens die is wat hij (louter wetenschappelijk) gelooft” is Stephen Hawking (1942/2018), de gevierde en gehandicapte Britse theoretisch-natuurkundige (“big bang”).

Volgens *M. White/ J. Gribbin, Génial Stephen Hawking*, in: *Reader's Digest (Sélection)*, Zurich 1993: mai, 131/158, verliep de ontmoeting tussen hem en de Amerikaanse actrice Shirley MacLaine (°1934), boegbeeld van New Age (Nieuw Tijdperk, een sterke stroming in sacrale zin) als volgt.

Shirley MacLaine vroeg hem wat hij dacht over “een God die zijn schepping leidt”.-
- Hawking: wij bevinden ons op een kleinere planeet, de Aarde, van een zeer middelmatige ster, de Zon, en dan nog in de buitenwijken van één der honderd miljard melkwegstelsels; het is moeilijk te geloven dat “een god” zich met ons zou bezig houden.

Terloops: een Bijbels-gelovige glimlacht bij de beperktheid van zo'n uitspraak!-- Gelukkig heeft Hawking er - maar daarmee overschrijdt hij het louter vakwetenschappelijk standpunt - aan toegevoegd: “Het is heel en al mogelijk dat God handelt op een wijze die niet in termen van “gemeenschappelijke wetten” kan beschreven worden” (o.c., 148).

De meeste religieuze mensen heden zijn dat enge wetenschappelijke standpunt - laat ons zeggen ‘axioma’ - der natuurwetten allang voorbij!

Het is hier dat wij de onschatbare waarde van Platon's kritiek op de wiskunde van zijn tijd: zij stelde axiomata voorop - zonder ze verder aan grondig onderzoek te onderwerpen - en deduceerde daaruit. Platon echter onderzocht de axiomata zelf. Dat onderzoek heette hij ‘analogie’, analyse (grondslagenonderzoek).

Het is in die zin dat wij de term ‘hiëro-analyse’ bedoelen: vakwetenschap, ja; maar ook grondslagenonderzoek der vakwetenschap of ontologie der religie.

Wilhelm Schmidt (1868/1954), S.V.D., (Societa Verbi Divini, vereniging van het heilig woord) ooit directeur van het door Pius XI gestichte Pauselijk etnologisch museum (Rome), *Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 18s., vindt dat, ofschoon hij er persoonlijk niet erg op gesteld is, “er inderdaad veel te zeggen valt ten gunste van d'Alviella's studie van het heilige”.

Ook *H. Pinard de la Boullaye, S.J.* (Societas Jesu) *L'étude comparée des religions*, 11, Paris, 1929-3, neemt de driedelige methode van d'Alviella over.-- Wat ons twee gezagsargumenten verschaft!

Steekproef 2.-- De fenomenologische methode. (22/36)

P.D. Chantepie de la Saussaye, Lehrbuch der Religionsgeschichte (1887) bevatte reeds een hoofdstukje met als titel “*Phänomenologie der Religion*”. Waarmee hij een nieuwe weg opende, -- de weg der godsdienstfenomenologie.-

Wij staan even stil bij *G. van der Leeuw, Phänomenologie der Religion, Tübingen, 1956-2.*

Terloops: *C.J. Bleeker, De structuur van de godsdienst (Hoofdlijnen ener fenomenologie van de godsdienst)*, Den Haag, s.d., 20v., vat samen wat Van der Leeuw uitvoerig uiteenzet. Bleeker doet dit ook in zijn *Het geheim van de godsdienst*, Wassenaar, Servire, 1973-3, 153/196.-- Van der Leeuw onderscheidt zeven fasen - versta : zeven aspecten - van fenomenologie.

Doch vooraf een opmerking.

De fenomenologie zoals van der Leeuw ze opvat, stelt twee axiomata voorop.

1. De fenomenologische ‘reductie’ (beperking).

Deze vorm van ‘reduceren’ of herleiden behelst dat men ‘epoche’, oordeelsop-schorting, beoefent omtrent de werkelijkheidsvraag. De vraag: “Steunt religie al dan niet op de werkelijkheid van het heilige?” wordt onbeantwoord gelaten. Noch het atheïstische noch het godgelovige (theïstische) antwoord wordt gegeven. Men laat de kwestie open. Of religie ware of valse religie is, wordt onbeantwoord gelaten.

Enkel - men begrijpt niet zo goed hoe - de vraag “echte religie” of “onechte religie” wordt beantwoord. Wat Goblet d’Alviella ‘hiërosomie’ heet, filosofie, resp. ontologie der religie, valt buiten het onderzoek. Men beschrijft ‘oppervlakkig’ als men wil.

2. De eidetische of ideatieve reductie (beperking).

Men staat niet stil bij de losse materialen in beschrijvingen en verhalen (hiërografie): men wil ordenen zo dat het wezen (Grieks: ‘eidos’ of ‘idea’) van al die losse materialen bloot komt (hiërologie).

De zeven stadia (aspecten).

In zijn *Phänomenologie der Religion, 768/777*, schetst *Van der Leeuw* zijn methode als volgt.

“De fenomenologie zoekt het fenomeen (verschijnsel). Het fenomeen echter is dat wat zich toont. Dat behelst drie dingen:

1. het is een ‘iets’;
2. dit ‘iets’ toont zich;
3. fenomeen is het juist daardoor dat het zich toont. Dat zich tonen echter omvat zowel dat wat getoond wordt als diegene aan wie het zich toont”. (O.c., 768).

Waarom voegt van der Leeuw het laatste zinnetje toe? Omdat hij wil benadrukken dat dat wat zich toont, het fenomeen of verschijnsel, niet het algehele of totale object - religie b.v. of godheid of wat ook - is maar enkel wat er zich van toont (een 'schijf' ervan als men wil). Omdat hij benadrukken wil dat degene aan wie het fenomeen zich toont, niet het totale subject is, zichzelf b.v. of wij als wij met hem, aan fenomenologie doen, maar enkel het subject voor zover het wat zich toont, waarneemt.

Anders gezegd: niet ontologie van het object en niet psychologie van het subject worden bedreven maar enkel 'fenomenologie', d.i. het weergeven in beschrijving en desnoods verhaal van wat zich toont en voor zover het zich toont. -- M.a.w.: van der Leeuw bedrijft 'reine fenomenologie'.

'Momenten'

Men versta 'moment' in de streng filosofische zin van "element dat beweegt" (waarbij 'bewegen' 'veranderen' betekent).

1. Taalkundig moment. (17/18)

Aan het fenomeen - b.v. een magische handeling die hij meemaakt; een mis die hij meeviert - geeft de fenomenoloog een naam (term). Of dit nu een naam is die louter voorwetenschappelijk is (Commonsenseterm) of niet, heeft - voorlopig - geen belang.

2.A. Begrijpend (= *comprehensief*) moment. (23/26).

De fenomenoloog/ fenomenologe schakelt het fenomeen in zijn eigen/ in haar eigen intiem leven in.

Opm.-- Vooral sedert Wilhelm Dilthey en Eduard Spranger (1882/1963) heet zoiets 'begrijpen' ('verstehen') of 'verstaan'. Noch naïef-gelovig noch al te kritisch-afstandig wordt het fenomeen benaderd maar - de antieke Grieken heetten het zo - met 'sumpatheia', meelijden,-- meeleven.

Opm.-- Structuurtypes.

H. Pinard de la Boullaye, S.J., *L'étude comparée des religions, II (Ses méthodes)*, Paris, 1929-3, onderscheidt volgende types inzake religie.

a.1. Basisstructuur is de godsdienstige of religieuze mens.

a.2. Aanverwante structuur is de occultist(e), (magiër magiërin, spiritist(e) e.d.m.).

a.3. Eveneens aanverwante structuur is de mens van New Age, heden.

Tegengestelde structuren zijn:

b.1. de structuur van de profane mens (de industriearbeider, de politica, de prof e.d.m.), zonder echt tegenstrijdig te zijn met de religieuze en aanverwante structuren;

b.2. de structuur van de agnostieker(in), die beweert "het niet te weten" wat religie is;

b.3. de structuur van de atheïst (godloze, godloochenaar/ godloochenares).--

Beide laatste types komen in hoofdzaak uit de verlichting (Enlightenment, Lumières, Aufklärung), sedert ± 1715 de overheersende mentaliteit, vooral in wetenschappelijke middens.

Om op gemakkelijke wijze te weten wat ‘structuur’ (in de structuurpsychologie (E. Spranger)) betekent: “Zeg mij welke (hoofd)waarde(n) gij levend-in-deze-wereld nastreeft, en ik zal u zeggen welke structuur (ziel) gij vertoont”.

Een voorbeeldje.

S. Grossu, Maîtresse, Dieu existe (Les enfants dans l'étau de l'athéisme soviétique), Paris, 1988, geeft ons een massa getuigenissen die op onweerlegbare wijze onthullen wat Godsgeloof (vooral in christelijke zin) en agressief atheïsme als ziele-structuur kunnen zijn: kinderen, geterroriseerd door de atheïstisch-humanistische ideologie, getuigen toch, op soms heldhaftige wijze, voor hun Godsgeloof ... met alle gevolgen vandien zowel voor zichzelf (verlies van beroepsmogelijkheden b.v.) als voor hun naastbestaanden (die soms in dodelijke kampen hun leven lieten). De westerse pers zwijgt dit tragisch gebeuren zo goed als dood!

‘Structuur’ is meer dan iets oppervlakkigs: uit de diepten der ziel stijgt iets op dat op één of andere waarde richt - in dit geval op de hoogste - Bijbels gezien - waarde, God (Jahweh, H. Drie-eenheid),-- niettegenstaande ontberingen allerhande.

Maar ook de religievolgers handelen vanuit hun ziele diepten die ze oriënteren naar andere waarden, -- ‘aardse’ waarden dan (vertolkt in de materialistische dialectiek).

Beide types van structuur zijn betrokken in éénzelfde leefwereld: toch reageren zij diametraal tegengesteld! Wie religie bestudeert, is in religie betrokken. Maar die betrokkenheid (‘begrijpen’) gaat meestal tegengestelde richtingen uit of, minstens, zeer gevarieerde.

Daarom schakelden wij het lijstje van Pinard de la Boullaye in als een soort waaier of differentiaal van reacties op éénzelfde gegeven. De “inschakeling in het leven”, waarover van der Leeuw het heeft, is niet éénduidig.

Of men leze *CREA, Le défi magique (Esotérisme, occultisme, spiritisme)*, vol. I, J.-P. Martin/ Fr. Laplantine, Textes, Presses universitaires de Lyon, 1994. Daarin gaat het over esoterisme in Europa en de VSA, spiritisme in Frankrijk en Brazilië, nationaal getinte fenomenen in Rusland, Nederland en Israël, New Age (‘Nouvel Age, Nieuw Tijdperk).

De titel zelf van het werk zegt het ‘défi’, uitdaging! Mensen die hoegenaamd niets weten van esoterie, occultisme en Nieuw tijdperk, zijn verrast en ervaren al die fenomenen als een ‘uitdaging’ doordat zij niet over de noodzakelijke en voldoende axiomata beschikken om:

- a. ze te ervaren - waar te nemen - en
- b. ze te duiden op de wezensgetrouwe manier.

Dit begon met Galileo Galilei. (1564/1642), de stichter van de moderne exacte natuurwetenschappen! Weliswaar werd hij, gedeeltelijk ten onrechte, door de kerkelijke overheden veroordeeld (gedeeltelijk doordat hij pas achteraf gelijk had (inzake heliocentrisme), maar - wat de rationalistische geschiedschrijving meestal bewust verzwijgt - hij is ook gekend als degene die, in zijn rabiante strijd tegen de astrologie van zijn tijd, even rabiata loochende dat de maan ook maar enige invloed kon uitoefenen op de aarde (de oceaanwateren), waarbij hij zo ver ging dat hij die mogelijke invloed niet eens wilde onderzoeken,-- zo zeker was hij van zichzelf!

De mens is wat hij gelooft (Anton Tsjechov)! Cfr *E.R.F.* 20. -- Wat de door Eduard Spranger blootgetrokken ‘(ziele)structuur’ met haar waardestrekkingen toch doen kan!

Het moderne en recente maanonderzoek heeft Galilei radicaal ongelijk gegeven.

Axiomatiek.

‘Geloof’ is aanhangen van axiomata. Die axiomata doen zien, d.i. openen de blik van oog en geest voor al wat zich toont, het fenomenale. Zonder de noodzakelijke en voldoende axiomata ziet men gewoon niet het domein der fenomenen dat eraan beantwoordt.

In een brief aan een jong agnosticus haalde Franz Brentano (1838/1917; stichter der Oostenrijkse school) het beroemde gezegde van *Francis Bacon* (Of Atheism;-- stichter der moderne inductieve methode in zijn *Novum Organum scientiarum* (1620)) aan: “Het is waar dat weinig filosofie de mens tot atheïsme doet neigen. Maar grondige filosofie brengt ‘s mensen geest tot religie terug” (*A.J. Burgess, Brentano as Philosopher of Religion*, in: *Internat. Journal for Philosophie of Religion* V: 2 (Summer 1974), 87).

Dit houdt in dat ‘filosofie’- of liever: filosoferen - eveneens tweesnedigheden behelst... o.g.v. de zuilenstructuur van de denkende mens.

Besluit.

Aan fenomenologie doen, d.i. weergeven wat zich toont, is zonder enige twijfel onderhevig aan de vooropstellingen van degen die de ogen opent op al wat “werkelijk zich toont”. Een ‘epochè’ of zo radicaal mogelijke opschorting van alle mogelijke ‘voor.oordelen’ is een volstrekte noodzaak.

2.B. Ideatief (eidetisch) moment. (26/29)

Dat wat ‘geschouwd’ (gezien) wordt, wordt doorheen een inductie of reeks steekproeven herleid tot de ‘idea’, het algemene begrip, of tot het ‘eidos’, het algemene begrip, dat in alle steekproeven aanwezig is.

M.a.w.: men bant, uit de empirische gegevens, die in het intieme contact met het gegeven (het fenomeen) blootkomen, al wat niet - wezenlijk, niet - essentieel, is, uit,-- om enkel en alleen de algemeen voorkomende kentrekken (gemeenschappelijke eigenschappen) over te houden.-- Dit proces of moment of ook deze bewerking heet men ‘ideatie’.

Opm.-- Zo b.v. is een telkens weer terugkerende kentrek van al wat heilig is, dat het “iets werkelijks” is.

Rudolf Otto (1869/1937), in zijn *Das Heilige* (nederl. vert.: *Het heilige (Een verhandeling over het irrationele in de idee van het goddelijke en de verhouding tot het rationele)* Hilversum, 1963),-- eerste uitgave: 1917, haalt *William James* (1842/ 1910; godsdienstpsycholoog), aan: “*William James* b.v. zegt - in zijn *The Varieties of Religious Experience* (1902-1) - , als hij in het voorbijgaan het ontstaan van de Griekse godenvoorstellingen bespreekt, bijna naïef: “Op de vraag naar de oorsprong der Griekse goden- kunnen wij hier niet ingaan. Maar de hele reeks van onze voorbeelden brengt ons ongeveer tot de volgende conclusie : het is alsof - in het menselijk bewustzijn - de gewaarwording leeft van iets reëls,-- een gevoel van iets dat objectief bestaat, -- een voorstelling van iets dat werkelijk voorhanden is.

Deze is dieper en algemeen-geldiger dan de ene of andere enkele of bijzondere gewaarwording waardoor - naar de opvatting van de huidige psychologie - de realiteit wordt bewezen”. (*Het heilige*, 16).

Let in de aangehaalde tekst op wat inductief ‘bewezen’ wordt: iedere steekproef behelst “dat het heilige werkelijk is”. De veralgemening of ideatie - men zegt, in de aristotelische traditie, ook ‘abstractie’ - steunt op individueel onderzoek dat achteraf in een summatieve of samenvattende inductie vastgelegd wordt.

Wat is ‘werkelijk’?

Van der Leeuw legt er de nadruk op: “De fenomenologie bekommert zich slechts om fenomenen, d.i. om al wat zich toont. Er bestaat geen iets dat ‘achter’ al wat zich toont, zou bestaan”. (O.c., 774).

Dat is natuurlijk de fenomenologische reductie. En deze is algeheel verantwoord. - Maar kijk: juist diezelfde fenomenologische herleiding tot het pure fenomeen behelst, bij nader toezien, o.m. dat dat fenomeen “werkelijk bestaat” in de niet louter fenomenologische zin!

M.a.w.: tot het pure fenomeen behoort dat het meer dan puur fenomeen is. Want, wanneer William James het over ‘werkelijkheid’ - b.v. der antiek-Griekse godheden - heeft, dan heeft hij het over wat “psychologisch bewijsbaar” is.

Opm.-- O.c., 775, zegt Van der Leeuw: “Al wat bijeen hoort, moet bijeengevoegd worden... Deze samenhang trachten wij dan in een omvattender totaliteit van zingeving te situeren”.

Daarbij vermeldt hij, natuurlijk, Ludwig Binswangel (1881/1966; Binswangel voerde Heidegger in de “existentiële psychiatrie” in). Ook vermeldt hij, even natuurlijk, Ed. Spranger, *Lebensformen*, Halle, 1921. Beide auteurs blijven binnen de psychologie. Maar wat Van der Leeuw niet schijnt te zien, is de veralgeheling in de grondig-brede zin (*E.RF. 16*). Dat is de inductie die van het deel naar het geheel concludeert.

Dat juist blijkt in de paradox van zo-even: het puur fenomenale bevat het meer dan fenomenale. Het geheel waarin het pure fenomeen zich situeert, is de meer dan puur fenomenale werkelijkheid. Deze komt letterlijk door binnen de structuur van het zich tonende zelf.-- Ook dat is ‘samenhang’ en zelfs “omvattender totaliteit van zingeving”.

2.C. Axiologisch (waardeleerstellig) moment.

De fenomenoloog/ fenomenologe tracht de zin, de levenswaarde, van het bij naam genoemde, in het leven ingelijfde, in zijn wezen begrepen fenomeen te begrijpen of te verstaan. Weerom: Spranger! Maar wij verstaan breder: gewoon ontologisch.

Opm.-- Ed. Spranger omschrijft b.v. de zielestructuur van twee types.

(1) ***De gelovige.--*** In de ‘gezonde’ zin deze, indien hij Godgelovig is, als levenswaarde - waarde waarvan en waarvoor hij/ zij leeft - God. Alle andere (levens)-waarden - economie, maatschappelijk leven, politiek, wetenschap en filosofie, de rest van de cultuur - bezitten, voor de grondig religieuze ziel, slechts een waarde voor zover zij gelijken op (metaforisch) of samenhangen met (metonymisch) God als hoogste, ja, absolute waarde.

Vgl. *E.RF. 16* (Synecdoche). Dat complex heten de structuurpsychologen ‘structuur’ of zelfs ‘gestalt’.

Volgens Spranger doet deze zich voor in vele vormen. Zo b.v. in het leven van de bekende heiligen: Franciscus van Assisi, Theresia van Avila, Thomas Van Aquino, Vincentius a Paulo.

(2) De bijgelovige.

In Spranger’s ogen is bijgeloof “een ontarding”. Maar in die ontaarde religie zit ‘structuur’ of ‘gestalt’: de bijgelovig leeft immers om zijn praktijken te dienen of om ervan te leven. Zo ongeveer alsof het, bij die bijgelovige praktijken, telkens weer ging om de ‘enige’, ja, ‘hoogste’ waarde! Hij/ zij legt de zin van leven in die gedragingen die zijn zielestructuur blootgeven.

Zeg mij waarvoor gij leeft, en ik zal u zeggen wie (welk type van zielestructuur) gij zijt! Dat is structuurpsychologie.-- Deze is duidelijk bruikbaar om religie te beschrijven. Kern ervan is de waardestrekking die in de diepten der ziel de mens drijft. Structuurpsychologie is zodoende waardenpsychologie.

Opm.-- M. Éliade/ Ioan P. Couliano, Dictionnaire des religions, Paris, Plan, 1990.-
- Couliano, in het nauwe voetspoor van de ondertussen overleden Eliade (1907/1986), heeft het over religie als systeem (o.c., 17/21). Daarbij hanteert hij het begrip ‘fraktaal’ (een begrip dat de Franse wiskundige Benoit Mandelbrot invoerde bij de weergave van natuurlijke dingen in wiskundige termen). Een fraktaal is een eindeloze vertakking die aan welomschreven axiomata onderworpen is.

“Mijn leven - aldus Couliano - is een systeem, een zeer ingewikkeld systeem, van fraktalen,-- een systeem dat zich tegelijkertijd beweegt in vele domeinen” (o.c., 17).-- Zo is hij prof (Chicago), collega van de andere profs, -- geuur (van zijn burens),-- iemand die liefheeft, leest, aan muziek doet, in de keuken actief is,-- enz., enz., enz.

De opsomming zou eindeloos zijn. Toch is die vertakking van zijn levenstotaliteit - systeem - niet chaotisch: zij vertoont structuren die onderdelen zijn van de totale structuur van zijn leven.

Couliano voert, meteen, ook het wiskundig begrip ‘Hilbertruimte’ in. Dit is een ruimte waarvan het aantal dimensies onbeperkt is.

Couliano ‘brodeert’: “Met de Amerikaanse wiskundige Rudy Rucker kan ik mijn leven definiëren als “een fraktaal in de Hilbertruimte” (o.c., 18). Zo is ook het verloop van vandaag in de stad Chicago “een fraktaal in de Hilbertruimte”. Couliano past dan dit koppel toe op al wat geschiedenis, o.m. religiegeschiedenis is.

Zo is, in die perspectief, het geschiedenisverloop van Antwerpen, België, Europa, -- van de hele planeet Aarde, ja, van de hele kosmos het verloop van even zovele fraktalen in de Hilbertruimte. Reden: al die geschiedenissen lopen ineen, maar zijn tegelijk eindeloze vertakkingen die een onbeperkt aantal dimensies vertonen.

Men ziet het: Couliano verbindt én o.g.v. gelijkenissen (metaforisch) én o.g.v. samenhangen (metonymisch) al wat gebeurt met iets dat (door vooropstellingen) definieerbaar is. Dit geeft dan een eigen opvatting van al wat geschiedenis is.

Toegepast op de religie.

Hoe is de religie een systeem? Zij is, in de Hilbertruimte, één der vele fraktalen! Daarvan zijn de feitelijk vaststelbare - inductie - religies slechts onderdelen, -- gekozen door de aanhang(st)ers ervan, -- binnen de religieuze axiomata (‘dogmata’ genoemd) ervan. Ja, binnen de axiomata die religie zonder meer definiëren.

Zo is de katholieke kerk, van haar begin (+/- 33) tot heden, enkel een onderdeel - één dimensie - van de fraktaal - katholieke kerk” (het samenvattend begrip “katholieke kerk”).

Er zijn, in de toekomst, fraktaaltheoretisch gezien, nog vele andere dimensies “katholieke kerk” mogelijk, -- steeds uitgaande van de axiomata die ze definiëren (haar dogma’s).

Zo kan het boeddhisme tot op heden gezien worden en alle andere religievormen.

Besluit.

Er is analogie tussen de structuur van Ed. Spranger en die van Couliano. Alleen is deze laatste i.p.v. op waardenpsychologie te steunen, op een wiskundig model gebaseerd.

Maar beide structuren tekenen leven, -- religieus leven. Het sprangeriaans opgevatte leven dat op waarde(n) gericht is, - het leven dat Couliano’s model volgt: leven dat kiest uit een stel mogelijkheden.

Algemeen besluit.

1 (terminologie), **2A** (begrijpen), **2B** (ideatie), **2C** (waardeschatting),-- ziedaar de momenten of actieve aspecten van de begrijpende of comprehensieve methode.

Wij hebben gezien dat alle de aspecten - vooral echter het zich begrijpend inleven (2A) - Zware problemen kunnen stellen om reden o.m. van de vooroordelen (eigen meestal on- of onderbewuste axiomatic van de onderzoekende). Dit kwam acuut tot uiting bij het pure fenomeen dat meer dan puur fenomeen (volle werkelijkheid, domein der ontologie en niet der fenomenologie), toont!

3. Medemenselijk moment. (30/33)

Van der Leeuw heeft de moeilijkheid duidelijk gevat.-- De vraag luidt: "Hoe toegankelijk voor inleving is de medemens?". Indien de medemens wel degelijk toegankelijk is, dan luidt de vraag: "Hoe toegankelijk is de medemens voor inleving?" "Men herkent de tweeledigheid "existentie - essentie" der ontologie.

Inderdaad:

a. De medemens uit een ver verleden - b.v. de antieke Egyptenaar - zal wel, indien direct gecontacteerd zoals onze buur, even toegankelijk en begrijpelijk zijn als onze geboort, maar, indirect, d.i. via getuigeresten waarop de geschiedschrijving zich steunt, gecontacteerd, wordt de medemens soms zeer moeilijk te begrijpen;

b. De gestoorde medemens is voor zijn naastbestaanden, -- voor de psychiater en de neuroloog,-- voor de psychotherapeut(e) soms zeer ontoegankelijk en ondoorzichtig: men leeft zich wel in zijn leefwereld in, maar staat voor raadsels.

Terloops: een serieus aantal ongelovigen van moderne structuur (atheïsten, humanisten, agnostiekers) doorleven - meestal o.g.v. opvoeding - de religieuze mens als een mens uit een ver achterhaald verleden of zelfs als een gestoorde.

Het signifisch of verstandhoudingsprobleem.

Op zekere dag is een (agressief) humanist bezig uit te vallen tegen de religies: "Kijk eens hoe de kerken en de religies in naam van haar godheden de andersdenkenden vervolgd, ja, gefolterd en levend verbrand (de heksen door de inquisitie werden zo behandeld) hebben!".

Waarop een katholiek: "Inderdaad. maar kijk eens hoe, in naam van atheïstisch Humanisme dat de mens centraal stelt, in het Sovjetsysteem miljoenen mensen vervolgd werden, gevangengezet, gedood werden!". Toen werd het de humanist duidelijk dat men hem op zijn universiteit alleen maar over de religies en haar vervolgingsdriften had gesproken en hem zo onvolledige axiomata had aangezet waardoor hij slechts een gedeelte van het hele domein der vervolgingen kon zien.

Daaruit blijkt dat twee mensen met niet-gelijke vooropstellingen (d.i. met een verschillende ‘bril’ waardoorheen zij slechts zien wat die bril wil tonen) toch gemeenschappelijk deel hebben aan éénzelfde fenomeen dat zich toont (in dit geval: in naam van axiomata vervolgen).

Beiden leven zich in de feiten in en verbeteren desnoods de axiomata die de feiten definiëren,-- om de feiten recht te laten wedervaren. Om ‘objectief’ te zijn, in andere woorden. Zo toont zich aan beiden hetzelfde fenomeen.

Dit op zich zou al voldoende zijn om het medemenselijk moment der begrijpende methode te verantwoorden.

Opm.-- De term ‘significa’ dateert van einde verleden eeuw.-- Te midden van de toen reeds volop rijzende postmoderne en postchristelijke verwarring en misverstanden op wereld- en levensbeschouwelijk terrein zag Lady Victoria Welby (1837/ 1912) heil in een grondig onderzoek omtrent de verstandhouding. Vooral de taal als middel tot opbouw of afbouw (deconstructie) van verstandhouding tussen mensen trok de aandacht.

Onze Frederik van Eeden (1860/1932) gaf in Londen, in 1892, een lezing over psychotherapie, leerde n.a.v. die lezing Welby kennen en stond aan de wieg van de signifische groep in Holland (Mannoury, De Haan, Brouwer, Van Ginneken, Godefroy, Clay e.a.).

Ook met Ch. Peirce correspondeerde Lady Welby.-- ‘Significance’, verstandhoudingsmiddel, in al zijn vormen, stond centraal. In dat kader kwam o.m. de taaldaad ter sprake: de taal als middel - pragmatisch - om verstandhouding te stichten. De begrijpende methode kan van de significa leren.

Bibl. st.:

-- *H.W. Schmitz, ed., Essays on Significs*, Amsterdam/ Philadelphia, 1990.

-- *id., De Hollandse significa (Een reconstructie van de geschiedenis van 1892 tot 1926)*, Assen/ Maastricht, 1990.

Opm.-- Gewezen zij ook op *J.K. Habermas, Theorie des kommunikativen Handelns* (1981).-- Zijn hoofdbezorgdheid (‘structuur’) is: “Bestaan er maatschappelijke voorwaarden zo dat dialoog mogelijk is die enkel door de rede, in de moderne zin der verlichting, beheerst wordt? Indien ja, welke zijn die voorwaarden?”.

Weerom: existentie en essentie. Hij reageert daarmee tegen het postmoderne betwijfelen ervan.

Verwezen zij ook naar zijn *Vorstudien und Ergänzungen zur Theorie des kommunikativen Handelns*, Frankfurt a.M., 1984, en zijn *Der philosophische Diskurs der Moderne (Zwölf Vorlesungen)*, Frankf. a.M., 1985, waarin hij i.p.v. een begrip ‘rede’ dat subjectgebonden is (Descartes), een ander begrip ‘rede’ dat hij “kommunikative Vernunft” heet, tracht in te voeren.

In de plaats van het door de postmodernen voorgestane “slechte verstandhouding” (misverstand) tracht Habermas, in de geest van de Frankfurter Schule, een “goede verstandhouding” o.g.v. modern rationalisme te verantwoorden.

Men ziet dat het probleem van het zich inleven in de medemens zoals de structuurfilosofie en de fenomenologie van Van der Leeuw ze vooropstellen, heel ingewikkeld is.

Het axioma van de (goede) verstandhouding.

Philip Kohnstamm, Persoonlijkheid in wording (Schets eener christelijke opvoedkunde), Haarlem, 1929, 11/21 (‘Begrijpen’ als wetenschappelijke methode), pakt ons probleem op een grondige manier aan. Wij vatten samen.

1.-- Feit

“Wanneer ik schrijf “ $17 \times 19 = 313$ ”, moet de lezer/lezeres eerst begrepen hebben wat ik bedoel,-- dus in zekere zin mijn gedachten mee gedacht hebben, voor hij/zij kan zeggen of het juist of fout is.

Alle gebruik van taal is een min of meer helder bewuste poging om anderen onze doorlevingen mee te doen beleven” (o. c., 14v.) -- “Er moet iets zijn waaraan twee mensen deel hebben - verschillende individuen - op gemeenschappelijke wijze,-- zowel wanneer zij het eens zijn als wanneer zij het oneens zijn” (o.c., 14).-- Ziedaar gegeven en gevraagde.

2.-- Belichtingen.

Kohnstamm licht toe.-- Steller neemt als voorbeeld de toenmalige dans der jongeren -- denk aan het New-Orleanstype van jazz (1914/1918)-- : “Ik begrijp niet waarom/ waardoor merendeels jonge mensen ... beiderlei kunne ... zich op de tonen van een lugubere muziek ... gedurende aanmerkelijke tijd heen en weer bewegen”. (O.c., 13).

Wat ik werkelijke doe, als het probleem van de naoorlogse dans (jazz en foxtrot) mij interesseert, is met die jonge mensen praten,-- om te weten te komen waarom/ waardoor hun gedrag dit voor mij vreemde stempel vertoont. Ik tracht m.a.w. met hen in innerlijk contact te komen, hun doorlevingen mee te beleven om aldus na te gaan onder welke omstandigheden ik zelf tot gelijksoortig gedrag zou kunnen komen.(O.c., 14).

Besluit. -- Het solipsisme (“ik alleen ben werkelijk”) van *Max Stirner* (1806/1856; *Der Einzige und sein Eigentum* (1844)) is “een bewering die zich niet van haar eigen onderstellingen bewust is geworden” (aldus Kohnstamm, o.c., 15).

Voor de wetenschappelijk ingestelde onderzoeker/ onderzoekster is er geen twijfel: er is een gezamenlijk beleven van meer dan één individuen. Enkel de begrensdheid van dit axioma komen in het geding.

Correctieven.

1. Is elk begrijpen gebaseerd op een type van meebeleven, dan is daarmee geenszins gezegd dat begrijpen hetzelfde zou zijn als “dezelfde doorlevingen hebben”.

Zo heeft het weinig zin van twee mensen die samen in de sneeuw lopen, te beweren dat zij elkander begrijpen doordat zij beide de kou beleven.-- Zij moeten eerst op elkander letten (*E.RF. 06: Ich noch einmal*). Zij moeten eerst erop letten dat zij beide kou hebben en dat de andere ook kou heeft. Die intentionaliteit is wezenlijk.

2. Begrijpen is ook niet synoniem met meebeleven in de zin van “sympathiseren met”, “partij trekken voor”, “zich op die toegeeflijke wijze solidariseren met”. Het is niet “tout comprendre, c’est tout pardonner”. Ook degene die afkeurt, getuigt van mee beleven maar met andere axiomata, althans gedeeltelijk.

Vandaar het andere waardeoordeel. “Ik kan begrijpen dat iemand iets voor waar houdt of prettig of mooi vindt, zonder dat ik die waardering deel” (o.c., 16). Integendeel: iemand die afkeurt, kan gebeurlijk beter begrijpen dan de begrepene.

Volgens Spranger veronderstelt echt begrijpen dus dat ik thuis ben - uit eigen aanschouwing - in het waardegebied waarop de doorleving van de medemens slaat: de jazz en foxtrot dansen, behelst een genieten van waarde. Wanneer ik die waarde eveneens geniet, ‘begrijp’ ik met Kohnstamm de dansers/ danseressen (beter).

Het iets dat wij gemeenschappelijk hebben, is dus de waarde en haar waardering. Dat op zijn beurt veronderstelt dat er een minimale en wezenlijke wezensgelijkheid bestaat tussen mij als begripende en de begrepene. Cfr Kohnstamm, o.c., 18/19. Deze wezensgelijkheid is onbetwifelbaar maar zij heeft grenzen: de verschillen tussen de mensen (met hun culturen b.v., met hun individuele kentrekken b.v.) zijn daar om het te bewijzen. Verstandhouding is dus, tot op zekere hoogte, mogelijk.

4. Interdisciplinair moment. (34-35)

Van der Leeuw zegt het duidelijk, o.c., : 776 “immerwährende Korrektur” (altijddurende verbetering). Zelf geeft hij als voorbeeld de archeologie (oudheidkunde) en de filologie (geschiedenis- taal -, en literatuurwetenschappen), die dankzij vergelijkende methode - de resultaten zijn vergelijkbaar - ‘Korrektur’ aanbrengen.

1.-- Prehistorie.

M. Eliade/I. Couliano, Dictionnaire des religions, Paris, 1990, 263/266 (Religions de la préhistoire), geeft enig uitsluitel.-- “Praktisch gesproken kunnen de oudste sporen van de prehistorie die in termen van religie kunnen geduid worden, gedateerd worden rond -60.000”. (o.c., 263). -- Dat betekent dat religie oeroud is!

Axiomatiek.

1. Als vooropstelling huldigt men vooreerst dat iedere typisch menselijke handeling - b.v. het begraven van gestorvenen - een ‘zin’ (zingeving, d.i. noodzakelijke en voldoende reden of grond) had.

2. Men past analogische inductie toe.

a. Men stelt vast dat én primitieven van heden én prehistorische mensen dezelfde praktijken vertonen.’

b. Men veronderstelt - hypothese - dat analoge overtuigingen (axiomata) gepaard gingen én bij hedendaagse primitieven én bij prehistorische mensen.

M.a.w.: Van bij huidige primitieven vastgestelde praktijken en denkbeelden besluit men tot gelijkaardige vaststelbare praktijken en denkbeelden bij vroegere culturen.

Welnu, volkenkundig (etnologisch) beschikken wij over een heel stel basisbegrippen (axiomata) die het domein van het begraven betreffen.-- Zo begraaft men opdat een nieuw levend wezen mogelijk zij,-- opdat in één of ander hiernamaals overleving mogelijk zij,-- op dat verrijzenis zeker gesteld worde e.d.m.. -- Men veronderstelt dat vroegere mensen hetzelfde deden en dachten.

2.-- Filologie.

Filologie, althans traditioneel, is én studie van de geschiedenis én studie van taal- en - letterkunde.

Appl. model.-- *H. Pinard de la Boullaye, S.J., L'étude comparée des religions, II (Ses méthodes)*, Paris, 1929-3, 153/194 (Méthode philologique).-- Steller neemt de Latijnse term ‘re.ligio’.

A-- 1. Masurius Sabinus, P. Servius Sulpicius, in de Romeinse oudheid, zien het als ‘re.linquo’ (ik verlaat, ik laat); meteen betekent ‘religio’ alle voorbehoud in acht genomen t.o.v. al wat heilig (gewijd) is.

2. St.-Augustinus, de grote kerkvader, ziet er 're.eligo' (ik verkies opnieuw) in: religie zou dus betekenen "terugkeer (beking) tot God".

3. St.-Augustinus (later), Lactantius (250/325) duidt het als 're.ligo' (ik bind): religie is dan "binding (verplichting, verhouding) aan al wat heilig is". Deze duidingen - aldus steller zijn wel vroom maar filologisch onhoudbaar.

B.-- Streng taalkundig is 'religio' de daad of act van 're-lego' (ik behandel omzichtig, eerbiedig). Meteen is religie - wij zagen het al - "omzichtige, ja, angstvallige omgang met al wat heilig is".

Opm.-- Van der Leeuw houdt het bij oudheidkunde en filologie. Maar 'Korrektur' wordt ook door andere vakwetenschappen verschaft.

Appl. model.

Bibl. st.: *Mystères* (Paris/TF 1), 14 (1994: août/ sept.) 21.

La bactérie du miracle.

Zo luidt de titel.

1. 1263: in Bolsena, vlak voor de consecratie, ziet een priester de hostie bloeden. Dit gaf aanleiding tot Corpus-Christifeest.-- Sedertdien zijn vele verhalen in omloop omtrent bloedvlekken op eetwaren.

2. Verleden eeuw zonderde een Italiaans apotheker uit zo'n rode vlekken *serratia marcescens* af. Deze bacterie vertoont zo'n tiental types in haar gepigmenteerde (= niet - pathogene) vorm: in warme vochtige klimaten verwekt zij rode vlekken.-.

Onlangs nog toetste een Amerikaanse onderzoekster aan Fairfax University (Virginia) deze bacterie op polenta (een maïsproduct) die opzettelijk bereid was met het oog op een proefneming. Na vierentwintig uren vormde zich de bloedvlek.

Opm. -- Het artikel insinueert dat alle mogelijke bloedvlekken - ook die van Bolsena - herleidbaar zijn tot een bacterieel 'mirakel'.

a. Louter fenomenologisch - voortgaande op het pure fenomeen - is de kwestie onoplosbaar: desnoods keiharde wetenschap alleen kan doorslag geven.

b. Bewijzen, streng wetenschappelijk dat alle dergelijke bloedvlekken - o.m. die te Bolsena - het resultaat zijn van *serratia marcescens*, is ondoenlijk,-- onbewezen. Wel is er gelijkenis - louter fenomenologisch -en dus verdenkbaarheid. Meer niet!

Besluit.-- De fenomenologie is hoofdwetenschap. De oudheidkunde, de filologie,-- de biochemie e.d.m. zijn hulpwetenschappen. Zo is de fenomenologie à la van der Leeuw een multi- of interdisciplinaire aanpak.

5. De tekst.

Van der Leeuw, Phänomenologie, 777, zegt dat zijn fenomenologie - in het spoor van b.v. Heidegger die hij vermeldt - postmodern is: “Zij staat ver af van het moderne denkbeeld dat ons wil wijsmaken dat de wereld - *opm.*: als geheel van alle mogelijke gegevens - een vormloze materie is waarin pas wij ‘vorm’ invoeren,-- dat wij ons als “die Herren der Welt” (als beheersers der wereld) dienen voor te doen” (*Emil Brunner, Gott und Mensch, 1930, 40*).

Wat wil zijn fenomenologie dan wel? “Deze ganse, schijnbaar ingewikkelde methode heeft tenslotte geen ander doel dan de reine zakelijkheid, Zij wil de toegang vinden “zu den Sachen selbst” (tot de gegevens zelf)”. “Fenomenologie wil slechts één ding: getuigenis afleggen van wat haar getoond werd”. (*O.c., 777*).

M.a.w.: de moderne rede meent dat de wereld op zich redevrij is en dat zij er ‘redelijkheid’ in invoert. Wat, terloops gezegd, rein nominalisme is.

De postmoderne rede stelt zich open voor “de dingen - versta: gegevens - zelf”. Wat tenslotte een soort realisme is.

Natuurlijk is het resultaat een tekst. Deze bevat uiteindelijk een ‘reconstructie’ (de term zelf komt van Van der Leeuw),-- een weerspiegeling in woorden, zinnen, redeneringen e.d.m..

Opm.-- Men hoeft maar het artikel ‘*Phénoménologie*’ te lezen in *G. Thinès/ Agn. Lempereur, Dictionnaire général des sciences humaines, Paris, 1975, 722 / 726*, om in te zien dat én het woord ‘fenomenologie’ én de zaak ‘fenomenologie’ in vele duidingen in omloop is.

Om te beginnen: Kant, in een brief aan Lambert, in 1770, vermeldt reeds de term. Voor Kant was fenomenologie “een wetenschap die inleidt tot de metafysiek” (doordat zij de begrensde geldigheid van de kennis onzer zintuigen omschrijft).

Sedertdien is meer dan één variëteit in omloop, natuurlijk: waarin - dat valt op - het bewustzijn toch op een of andere wijze centraal staat. Wat nog modern, want cartesiaans, aandoet.

Wat het standpunt van deze cursus betreft, kan verwezen worden naar de duiding van Ch.S. Peirce. Voor hem was ‘fenomenologie’ **a/** een methode, **b/** die, vrij van ieder vooroordeel, vrij ook van iedere theorie, gegevens onderzoekt.-- Dit lijkt, ons althans, de houdbaarste definitie.

Steekproef 4.-- De wichelarij . (37/42)

Het is hoogtijd dat wij een bad nemen in al wat religie(s) is! Na de (al te) theoretische inleiding is het dringende taak steekproeven te nemen die concreet zijn.-

Daarom een uittreksel uit een degelijk werkje, *G. Welter, Les croyances primitives et leurs survivances (Précis de paléopsychologie)*, Paris, 1960, 177/188 (*La divination*).

De term 'divination' wordt nog het best vertaald door 'wichelen', d.i. informatie opzoeken. Praktisch geschiedt 'wichelen' echter steevast in religieus-magisch verband.

Opm.-- Een geleerde term is 'mantië'. Van het antieke Grieks 'mantikos', wat eigen is aan wichelen. Wij gebruiken dan ook liever die term.-- Doch treden wij nu het domein der mantië binnen.

Welter begint met te situeren.

De waarzeggerij - andere term - is de zuster van de magie (toverkunst). Maar, terwijl magie de toekomst verwekt (veroorzaakt), stelt mantië zich ermee tevreden ze te voorspellen.

Toch is het zo dat magie noodzakelijkerwijze mantië omvat: de magiër(in) is tegelijk maker/ maakster van het komende lot en voorspeller/ voorspelster ervan.

Lotskunde, d.i. inzicht in wat ons overkomt, is het domein bij uitstek en van mantië en van magie.

Appl. modellen.

In Chaldea (gewoonlijk bedoeld is daarmee Babylonië tussen de Tigris en de Eufraat,-- zowat het huidige Irak) legden de tovenaars er zich op de eerste plaats op toe de invloed van de hemellichamen op het lot te achterhalen. Meteen werden zij astrologen, sterrenwichelaars. Hun astrologie veroverde geleidelijk landen als Egypte, Griekenland, Rome (waar 'Chaldeeër' gelijkstond met 'astroloog').

De antieke Romeinen koesterden voor de mantië een waarlijk 'archaische' (oeroude) eerbied. Nog in de klassieke tijd b.v. raadpleegden de 'augures' (auguren) - de meest geachte wijmannen of 'priesters' - in de ernstige situaties van het imperium romanum o.m. de vlucht van de valk, de eetlust van de kip.

Hun 'aruspices', een andere categorie van mantiëkers, haalden hun voorspellingen uit het onderzoek van ingewanden der dieren die zij eerst 'wijdden' door ze als slachtoffers aan te bieden aan een of andere godheid of godheden;- verder duiden zij de 'prodigia', opvallende fenomenen zoals donderslagen, aardbevingen, eclipsen.

Een detail: Octavius (de eerste voornaam van de latere keizer Augustus (-63/+14)) loopt langs de oever waar een vis zich op wierp,-- wat door hem geduid werd als een goed voorteken met het oog op zijn overwinning in de zeeslag die hij wou leveren in de Siciliaanse zee.

De droom.

De droom gold stevast als een “heilige waarschuwing”. Dermate zelfs dat E.B. Tylor (1832/1917), godsdienstwetenschapper, de vergissing beging - zij is begrijpelijk - te menen dat de droom de basis van het animisme (geestengeloof) is.

In de verslagen van jezuiten in la Nouvelle-France (Canada) luidt het: “De droom is het orakel (godsspraak) dat alle volkeren raadplegen en waarnaar zij luisteren”.

Een indiaan aldaar zag een pater geknield in zijn hut. Hij vroeg hem God te vragen dat Hij hem een gelukte jacht zou bezorgen. De missionaris weigerde. Waarop de indiaan: “Ik beschik over meer ‘macht’ dan gij want, in een droom, heeft God mij de plaats onthuld waar het wild zich bevindt”.

Indien op Kamtsjatka (groot vulkanisch schiereiland in Siberië) een jongeman de liefde van een meisje wil ‘veroveren’, dan zegt hij tot haar dat hij ze in een droom doorleefd heeft. In beginsel mag het meisje dan niet weigeren want, daar hij de ziel van het meisje ‘bezit’, zou hij ze kunnen doen sterven.

Sjamanisme. (38/41)

Sjamanisme is tegenwoordig in.

Bibl. St. :

-- Gary Doore, *La voie des chamans*, J'ai lu / New Age, 1989 (// *Shaman's Path*, 1988);

-- M. Eliade, *Le chamanisme et les techniques de l'extase*, Paris, 1951;

-- H. Kalweit, *De wereld van de sjamaan (Ontdekkingsreis in het onbekende landschap van de ziel)*, Utrecht/Antwerpen, Kosmos/ New Age, 1990 (// *Die Welt der Schamanen (Traumzeit und innerer Raum)*, Bern/ München, 1984).

Wij beperken ons tot wat Welter schrijft.

Mantiek heeft meer dan één oorsprong. Zo o.m. kan zij uitgelokt worden door een ertoe inleidende inname van drugs of door welomschreven handelingen (riten).-- Zo bij de sjamanen/ sjamanes.

Opm.-- De term ‘sjamaan/ sjamane’ slaat allereerst op de magiërs/ magiërsinnen bij de oerbewoners van Siberië en Mongolië. Maar - in uitgebreide zin - wordt hij gebruikt om aan te duiden “al wie dankzij een aangeboren of uitgelokte ziekte tot magie en mantiek in staat is”.

In Delfoi (lat.: Delphi) - in het antieke Hellas - kauwde de puthia (lat.: pythia) of waarzegster laurierbladeren, zetelde boven een kloof in de aarde waaruit een giftige geur opsteeg, trad in vervoering - typisch ook voor ieder sjamanisme - en sprak "godingegeven woorden" uit.

De antieke Hindoes reeds hadden een gewijde en bedwelmende drank, sôma, die de Iraniërs, in de buurt, haoma heetten. Volgens de denkbeelden ermee gepaard gaande "kon men daardoor met de godheid één worden".

Amerikaanse indianen in Noord- en Zuid-Amerika wendden tabak aan, die zij "wijkkruid" heetten (sacrale plant).-- Zo bezegelden zij een overeenkomst door "de vredespijp te roken".

Op de Antillen ook schatten de magiërs van een stam de tabak hoog als middel ter vervoering.

Om kort te gaan: de hasjiesj uit hennep (Arabieren), de peyotl, giftige werkstof uit een kleine cactus (Mexicaanse oerbewoners), de kava uit de wortels van een bedwelmende peper (oceanische volkeren) dienden tot gelijkaardige doeleinden.

Opm.-- Terloops: indianen uit la Nouvelle-France (Canada) vastten gedurende een aantal dagen, waardoor zij lichamelijk verzwakten maar konden 'bezocht' worden door voorspellende dromen.

Sjamanen/ sjamanes. -- Sommige Siberische stammen zijn ervan overtuigd dat de rol van sjamaan/ sjamane erfelijk is, binnen een familie. Andere stammen zien aan het feit dat een kind dat opvallend zenuwachtig, opvliegend of dromerig is,-- dat hallucinaties (mentale beelden) of 'epileptische' aanvallen vertoont, dat het mettertijd "meester der geesten" zal worden. Eens groter geworden moet het alleen gaan leven, in het woud, en zich lenen tot oefeningen in "gestreng leven" en "eenwording met de geesten". Soms gebeurt dit o.l.v. een oudere sjamaan/ sjamane.

Om in vervoering te geraken trekt de sjamaan/ sjamane speciale kledij aan, heel en al bestikt met amuletten (voorwerpen waarmee men zich afschermt tegen onheilen, o.m. zwarte magie). Aanvankelijk rookt hij intens. Daarna slaat hij steeds sneller op zijn sjamanentrommel, schudt een paardenstaart heen en weer, danst en zingt,-- dit alles zo luidruchtig mogelijk. Hij gelijkt in zekere zin op een bezetene.

Wanneer de vervoering op die wijze duidelijk wordt, krijgen de aanwezigen angstgevoelens. Wat zijn "verwonderlijk gezag" nog versterkt.

Het Aziatisch sjamanisme - terloops gezegd - verspreidde zich tot bij de Eskimozen en tot bij een aantal indianenstammen in Noord-Amerika.

Opm.-- Wij halen nu een tekst aan die ons naar een filosofie verwijst die ons een welomschrijfbaar begrip van één aspect van het sjamanisme kan bijbrengen.

H. Kalweit, De wereld van de sjamaan, 17, zegt wat volgt.-- “‘Dood’ betekende voor Platon ‘luisis’, losmaking, en ‘chorismos’, scheiding.-- ‘Filosofie’ definieerde hij ronduit als “*faidros melètè thanatou*”, een ‘prettige’ - beter vertaald: serene - voorbereiding op de dood. Dankzij de kennis van wijsgeren was de dood voor hen minder verschrikkelijk dan voor andere mensen. Zo dacht Platon.

Men zegt zelfs dat een vriend van Platon die naar zijn sterfbed kwam, hem vroeg zijn filosofie in één eenvoudig zinnetje samen te vatten. Platon zou geantwoord hebben: “Oefen u in het sterven”.

Een sjamaan onderhoudt nauwe contacten met het sterven, de dood zelf en het leven na de dood. Dat en daarbij zijn geestelijke technieken die hem tot aan de grenzen van het leven voeren, maken hem tot een uitstekende vertegenwoordiger van Platon’s wijsbegeerte”. - Tot daar Kalweit.

1. ‘Faidros’ vertalen door ‘prettig’ is duidelijk te lichtzinnig! Platon giechelde niet als hij het over de dood had. Wel integendeel. Daarom hebben wij, om een totaal verkeerde indruk drastisch te weren, onmiddellijk de vertaling verbeterd door ‘sereen’ (‘hemels’).

2. Wij leggen er de nadruk op: juist één aspect in het sjamanisme komt hier van pas, nl. de grenservaringen.

Deze waren voor alle archaïsche Griekse denkers - zeker voor de pythagoreeërs - een centraal gegeven. Wellicht heeft Dodds gelijk wanneer hij Puthagoras van Samos (-580/-500) ergens met een sjamaan tracht gelijk te stellen. Platon, mettertijd steeds meer pythagoreïsch, zit in dezelfde traditie.

3. Kalweit’s boek wordt ingeleid door niemand minder dan Elisabeth Kübler-Ross, de stichteres van de wereldbeweging Shanti Nilaya en schrijfster van werken over bijna-dood-ervaringen. Haar stelling luidt: “Mensen die - misschien al vroeg - zware moeilijkheden te verwerken hebben, ondergaan een ‘transformatie’ of geestelijke omvorming en zullen, juist daardoor, wellicht tot de “begaafdste onder hun medemensen behoren”(o.c., 8).-- Dat is een sjamanistisch axioma.

Opm.-- Een ander aspect van sjamanisme is het levend contact met ‘geesten’-- Kalweit, o.c., 176.

“In vele inwijdingsbeschrijvingen verzet de uitverkorene zich tegen de wensen van de geesten. Hij weigert aan een loopbaan als sjamaan te beginnen, zelfs al staat zijn leven op het spel. Voor mensen die toch al lange perioden van leed, ziekte en bijna-dood-ervaringen achter de rug hebben, betekent een weigering van de krachten van “gene zijde” (versta: de andere, bovenzinnelijke wereld) een verdere verlenging van de ellende (...). Het kan zelfs een eindeloos voortduren van hun ziekte betekenen en zelfs krankzinnigheid of de dood”.

M.a.w. : ook al zijn het meestal ‘primitieven’ of ‘archaïsche mensen’, toch getuigt de weerstand tegen de anderwereldlijke wezens - ‘geesten’ - van hoge graad van inzicht. Het is niet omdat zij primitief zijn, dat zij geen zelfbewustzijn en zin voor aards geluk zouden hebben. Het ‘wereldlijke’ (‘seculaire’, ‘seculiere’) is hun welbekend.

Dat zelfde evenwicht treft men overigens ook bij de oude pythagoreërs en platoniekers aan: hun grenservaringen ontnemen hun niet hun zin voor een gelukt aards leven.

Het godsgericht. (41/42)

Welter, o.c., 187/188 (*L’ordalie*).-- De term wordt nu eens als voortkomend van het Germaanse ‘ordal’ (Urteil, oordeel) dan weer als afgeleid van het Angelsaksische ‘ordale’ verklaard.

Het is een gerechtelijke krachtproef die d.m.v. materieel tast- en zichtbare toetsingen moet onthullen of openbaren of iemand schuldig is of niet.

Het godsgericht is bij vele primitieve volkeren bekend.

Afrika.

Gewoonlijk bestaat het ordale (tweede Nederlandse term) erin de betichte een zeer bittere drank te doen drinken: spuwt betichte hem uit, dan is dit een teken van het feit dat hij/ zij onschuldig is.

In Guinea

In de West-Afrikaanse kuststreek - doorsteekt men degene die beschuldigd wordt van zwarte magie, d.i. gewetenloze magie, de tong met de pen van een kip: gaat deze er gemakkelijk doorheen, dan is dit teken van onschuld. Maar onschuld blijkt ook wanneer de ogen niet rood worden en niet ontsteken.

Geldt de verdenking een louter burgerlijk misdrijf, dan kan beschuldigde zich, bij het godsoordeel, laten vervangen door een hond, een haan, een kip aan wie men een of ander reagens (= toetsingsproduct) te drinken geeft.

Terloops: het onderscheid tussen een wereldlijk - louter 'burgerlijk-misdrijf en een anderwereldlijk - zwart-magisch - misdrijf bij de mensen in Guinea bewijst dat zij niet zomaar alles aan het buitenwerkelijke - het heilige - toeschrijven.-- Iets dat sommige westerlinge niet schijnen op te merken.

Einde XIX-de eeuw, langs de oevers van de Niger - een grote stroom in West-Afrika - , diende men ooit vergif toe aan zestig concubines van een gestorven koning. Zij waren ervan verdacht zijn dood gewild te hebben. Eenendertig stierven; de andere braakten en ontsnapten zo aan de dood.

In Noord-Europa was godsoordeel gewoonterecht: gloeiend heet ijzer, kokend water, ijskoud water werden als toetsingsmiddelen aangewend.

Soms was de krachtproef tweeledig: én aangeklaagde én aanklagenden moesten erdoorheen.

Opm.-- De clerus was aanvankelijk gunstig gestemd tegenover het godsoordeel aldaar. Doch vanaf de XIII-de eeuw veroordeelde hij het gebruik,

Opm.-- In overeenstemming met de burgerlijke overheden verving diezelfde clerus het godsoordeel door foltering als ondervragingsmiddel. In het Frans heet dat "la question"!

Noteren wij dat gerechtelijke foltering - bij primitieven - onbekend is.

De antieke volkeren - rond de Middellandse zee en in het Oosten - kenden ze niet.- Zij is blijkbaar een laat middeleeuwse uitvinding. De eerste inquisitoren - de kerkelijke inquisitie wendde de foltering als ondervragingsmiddel aan dateren van 1198 (einde twaalfde eeuw): twee monniken van de abdij van Citeaux! Deze waanzinnige methode bleef gangbaar tot in de XVIII-de eeuw.

Terloops: de Azteken - Mexicaans Amerika - die nochtans aan hun godheden gevangenen en jonge mensen - in onvoorstelbare aantallen - offerden, waren diep geschokt toen zij de Spaanse inquisitoren degene die zich niet wilden bekeren, aan foltering onderwierpen.

Tot daar een al te kort overzicht inzake mantiek (wichelarij).-- De wichelarij, in al haar diverse vormen (bovenstaand overzicht is slechts een miniem gedeelte), beantwoordt aan een gegeven, nl. onwetendheid. Het gevraagde is steevast: inzicht. In dit geval door aftastend zoeken of 'wichelen'. Iets waardoor religie 'werkelijk' was, d.i. problemen oploste!

Steekproef 5.-- De magie (toverkunst). (43/49)

Er zijn natuurlijk talloze teksten over de magie of toverkunst. Wij beperken ons voorlopig tot het uitstekende inleidende werkje G. Welter, *Les croyances primitives et leurs survivances (Précis de paléopsychologie)*, Paris, 1960, 66/92 (*La magie*).

Terloops: het antiek Griekse ‘mageia’ betekent:

a. de religie der magiërs, die, volgens Herodotos, 7:37, de wijmannen - ‘priesters’ - waren, droomduiders bij de Meden (in het huidige Noord-West-Iran, rond de toenmalige stad Ekbatana);

b. de vaardigheid der magiërs, tovenaars (tovenaressen).-- Nog dit: volgens Herodotos 1:101 waren de magiërs ook één der zes volkeren die samen het medische volk uitmaakten. -- De oude Romeinen hebben de term overgenomen als ‘magia’.

Volgens Welter zijn er, grondig gezien, twee hoofdtypes.

A.-- De bewust-actieve magie. (43)

Deze zelf is tweeledig.

1. De ‘offensieve’ of ‘positieve’ (Frazer) magie

Deze is de vaardigheid om, d.m.v. geëigende handelingen - ‘riten’ - , levenskracht (‘mana’, Grieks: ‘dunamis’ en Latijn: ‘virtus’) te ‘dynamiseren’ (actiever maken) om zo op iets in te werken.-- Dat ‘iets’ kan zijn: het levens- en arbeidsgeluk (zo: de vruchtbaarheid van plant, dier, mens), het lot over het algemeen (= het verloop der gebeurtenissen). Ook - dat zagen wij in vorig hoofdstukje - inzicht (mantië is één der magische activiteiten).

2. De ‘defensieve’ of ‘negatieve’ (Frazer) magie

Deze magie bestaat in de vaardigheid om zich af te schermen tegen iets dat onheilstichtend inwerkt.-- Zo b.v. - wat de culturen heten - “het kwade oog” (het onbewuste vermogen om rondom zich, meestal geconcentreerd in de ogen, onheil te stichten). Dit kwade oog kan een landschap, een voorwerp (voedsel b.v.), een persoon of een groep zijn. -- In sommige streken in Zuid-Frankrijk heet men zo’n onheilbrengende dingen “des choses néfastes”.

Opm.-- (43/47) Eén der axiomata bij uitstek inzake magie luidt: het magisme.-

Het heelal of kosmos is vol van een fijne of ijle, - fluïdieke - stof. Deze heet men o.m. ‘mana’ (naar een term uit de Stille Zuidzee) of ‘zielestof’ (soms ook - metonymisch - ‘ziel’; denk aan de term ‘bloedziel’, d.i. de levenskracht in het bloed aanwezig). In het evangelie (*Luk 8: 46*) heet die energie ‘dunamis’.

Opm.-- *Salomon Reinach, Cultes, mythes et religions*, III, Paris, Leroux, 1913-2, 293/301.-- De titel van het artikel luidt: “*Les arétologues de l’ antiquité*”; de wondervertellers van de oudheid.

Een boekje daarover: *R. Bloch, Les prodiges dans l’antiquité classique*, Puf, 1963, waarin de wonderen in Griekenland, Etrurië (het land der Etrusken,-- zowat het huidige Italiaanse Toscane), Rome, kort weergegeven worden.

O.c., 13ss.. -- Termen als ‘semeion’, wichelteken,-- ‘oionos’, wichelteken,-- ‘fasma’, weerkundig wichelteken,-- ‘teras’, zeer indrukwekkend wichelteken, liepen, bij de antieke Grieken, ineen. De Griek, in tegenstelling tot de Romein, maakte geen radicaal onderscheid tussen de eigenlijke voorspelling die uitkwam, en het (natuur)-wonder.

Beide types immers golden als tekens die inzicht verschaffen, vooral in de wil van een aantal godheden (Zeus, de oppergod,-- Athene, Demeter, Persefona, Poseidon) en dit wat betreft een min of meer nabije toekomst. Toch wordt het natuurwonder hoger geschat dan de voorspelling.

Let wel: zelfs voor de (bij)gelovige antieke Grieken zijn zo’n dingen - vooral dan natuurwonderen - eerder zeldzaam. Geen sprake dus van “in wonderen zwemmen”, zoals sommige naïeve rationalisten ons willen doen geloven.

Een applicatief model.

O.C. 19.- De zons- en maansverduisteringen trokken, natuurlijk, de aandacht van natuurdenkers als Anaximandros van Miletos (-610/-547) of Anaximines van Miletos (-588/-524): zij trachtten een ‘natuurlijke’ verklaring te doen ingang vinden. Maar de doorsnee-Griek van de zevende - zesde eeuwen voor Christus bleef het oeroude geloof aanhangen: een eclips kon - let wel: kon - de ondergang, ja, de dood van iets én aankondigen én met zich brengen.

O.g.v. lotsgelijkloop (gelijkenis en samenhang) tussen model (zon(sverduistering), maan(sverduistering)) en origineel (b.v. een vooraanstaande, ja, een leger of een hele stad) voorspelde zo’n natuurwonder het lot en bewerkte het zelfs.

Opm.-- Dat ineenlopen van metafoor (gelijkenis) en metonymie (samenhang) inzake lot wijst op een basisaxioma dat wij nog zeer vaak zullen tegenkomen.

Keren wij ons nu tot S. Reinach.-- De ‘aretalogos’, wonderverhaler, is degene die wonderlijke fenomenen (voorspellingen, plotse geluiden als ongewone donderslagen, wanstaltige fenomenen) onthult en duidt.

De term loopt ineen met ‘teratologos’, verhaler van indrukwekkende wonderen. Vaak hoort men het koppel “aretalogos kai oneirokritès”, wonderverhaler en droomduider (*E.RF.* 38).

Wat is aan het werk in en doorheen die wonderlijke fenomenen? De ‘aretè’ (lat.: virtus), de deugdelijke levenskracht,-- gelijkstelbaar met ‘energeia’, vermogen om iets te bewerkstelligen. De wonderen zijn “profaneis energeiai”, de duidelijke - versta: zich tonende en dus voor duiding vatbare - krachten.

Zo’n teksten geven weer: “epifanestatas tes theias dunameos aretas”, de allerduidelijkste tekens van de goddelijke levenskracht.

Reinach verwijst hier naar *Matth 13:58*.-- Zijn besluit: lang voor de triomf van het christendom werd de term ‘aretè’, virtus, deugdelijke levenskracht (vandaar: deugd, maar dan in de antieke betekenis) aangewend in de zin van ‘mirakel’.

Maar daarmee zijn wij in het magisme of ‘dynamisme’ beland: magie is het overtuigend bewijs leveren van het feit dat men over een deugdelijke levenskracht beschikt,-- ‘deugdelijk’, in de zin van “deugen voor het oplossen van problemen”.

In de hegeliaanse zin is dus magie “werkelijke levenskracht”. ‘Werkelijk’ betekende, in hegeliaans taalgebruik, zoiets als “wat problemen oplost”.

Meteen raken wij aan de hoofdzorg van deze cursus: het probleem van de (hegeliaans begrepen) ‘werkelijkheid’ en dus ‘verantwoordbaarheid’ (‘Verünftigkeit’) van iedere ‘ware’ (= werkelijke, probleemoplossende) religie.

Opm.-- *H. Reeves, M. Cazenave, M.-L. von Franz, K. Pribram, P. Solié, H. Etter, La synchronicité, l’âme et la science*, 92210 La Varenne Saint-Hilaire, Ed. Séveyrat, is een werk dat o.m. de spitswetenschappen rangschikt rond het begrip ‘synchroniciteit’ (gelijkloop), ingevoerd door Jung-Pauli.

Het axioma luidt: in/ achter/ boven de zichtbare fenomenen is een geheimzinnige programmatie (ordening der gebeurtenissen) aan het werk die de fenomenen afbeelden (metaforisch: gelijkenis) en waardoor zij bewerkstelligd worden (metonymisch: samenhang).

Deze onderliggende synchroniciteit toont zich regelmatig in een opvallende - wonderlijke - samenloop van omstandigheden.

Helderzienden - mantisch begaafden - b.v. merken zoiets eerder op dan de doorsnee mens.-- Wij vermelden dit even omdat het één der mogelijke verwoordingen van magie is en wel als bewerking van ‘opvallende’ dingen.

Terloops: het begrip ‘gelijkloop’ op ‘occult’ of onzichtbaar terrein lijkt sprekend op het antiek-Egyptische begrip ‘maat’ zoals A. Volten, *Der Begriff der Maat in den Aegyptischen Weisheitstexten*, in: Fr. Wendel e.a., *Les sagesses du Proche-Orient ancien*, Puf, 1963, 73/101. Wat de oude Egyptenaren ‘god’ heten, is “de mysterieuze kracht die zich als ‘wereldziel’ in zon, maan en hemellichamen toont”. (A.c., 74).

‘Wereldziel’ moet begrepen worden als “wereld- of heelalzielestof” of fluïdum, d.i. een oerstof die gesmijdig, alle mogelijke vormen aannemend, is.

Volten gaat verder: “God bestuurt het heelal o.g.v. een “eeuwige wetmatigheid” die alles vooraf bepaald heeft”. Deze wetmatigheid is de goddelijke Nemesis, d.i. die energie-en-informatie die alles programmeert: zij vergeldt b.v. iedere zonde met de erbij horende, immanente sanctie of straf. Haar zinnebeeld is de weegschaal van de god der gerechtigheid, Thoth.

Welnu, die ‘gerechtigheid’ of ordening der werkelijkheid is Maat of maat. Zij is zowel transcendent, boven het zichtbare fenomeen uit stijgend, als immanent, in het zicht- en tastbare fenomeen zich tonend.

De Griekse term ‘Nemesis’ betekent, eigenlijk, “verdelende of distributieve rechtvaardigheid”. In de Griekse wereld der godheden is zij die godin die de ‘hubris’ of grensoverschrijding, b.v. inzake geluk hebben op aarde, tot de ware, door de godheden o.g.v. gerechtigheid gewilde, maat herleidt.

Wanneer men nu op die twee, de Egyptische maat/ Maat of de Griekse nemesis/ Nemesis grondig ingaat, ontdekt men dat zij de mysterieuze synchroniciteit zijn die parallel loopt met de zichtbare wereld der fenomenen, maar met het accent op gerechtigheid.

Welnu, de magie beweegt zich op het vlak der synchroniciteit. Zij verhandelt - manipuleert - de oerstof(fen) die het heelal tot grondslag dient (dienen).

“Preanimisme/ Animatisme”.

Zoals G. Van der Leeuw, *Phänomenologie der Religion*, Tübingen, 1956-2, 8, terecht zegt: de term ‘dynamisme’ is te verkiezen voor ‘animatisme’ (‘Allbelebung’, d.i. het feit dat het heelal iets levends is,-- wat waar is dankzij het heelalfluïdum) en ‘preanimisme’ (wat zou behelzen dat het dynamisme of geloof in de magische energieën zich voor het geloof aan ziel en dergelijke zou situeren).

Tot daar wat uitleg omtrent magisme (= dynamisme, animatisme, preanimisme).

Ritus.

Een ritus of magische handeling staat centraal in de bewust-actieve magie. Onder 'ritus' of 'wijhandeling' verstaat men b.v. zingen (de antieke Griekse magiërs/ magiërsinnen zongen veelal, zoals A. Bernand, *Sorciers Grecs*, Paris, Fayard, 1991, 117ss., het verduidelijkt in de term 'epoidè' b.v.), dansen, gebaren maken, mime en dergelijke meer, die bedoeld zijn om de mysterieuze levenskrachten, op zeer strenge wijze, op te roepen en te richten.

Bibl. st.: M. Hope, *De psychologie van het ritueel (Verschijningsvormen, historie en betekenis van een wereldwijd fenomeen)*, Amsterdam, Bres, 1990 (*// The Psychology of Ritual* (1988)). Wij trekken de aandacht op o.c., 131/147 (*Psychische en somatische bijverschijnselen*): riten kunnen zeer gevaarlijk zijn en dit gevaarlijke uit zich in, soms drastische fenomenen in het autonoom zenuwstelsel, de hersenen, het mentale stelsel, de interne secretie (met in acht name van de occulte wervelkanalen, gewoonlijk 'chakra's' geheten).

Met magie experimenteren zonder deskundige leiding is gewoon af te raden: niet zonder reden worden b.v. de houngan's of wijmannen, in het vodoesysteem (Haiti), mettertijd dement of zelfs gewoon krankzinnig.

B.-- De onbewust-actieve magie. (47/48)

Wij hebben dit thema reeds enigszins aangeraakt, *E.RF. 43* ("Het kwade oog").-- In het Frans bestaat een term "porte-poisie": onheilbreng(st)er.

De hele verschijningswijze, lichaam en geest of ziel, stralen iets uit dat in de omgeving onheil - kwalen, ziekten, ongelukken, mislukkingen allerhande - sticht.

Het ongelukkige van dergelijke dingen - want behalve mensen kunnen ook dieren, planten, gesteenten (de fameuze stenen die nu zo'n opgang maken), landschappen, ja, het heelal als geheel onheilstichtend inwerken - is dat dit on(der)bewust gebeurt.

Zeker voor personen is dit dramatisch: zij stralen ongeluk uit en weten niet hoe! -- Het kwade oog is maar één enkele vorm van onbewust - actieve magie.

Gelukkig bestaat ook het omgekeerde: mensen,-- voorwerpen, planten, dieren, enz. stralen geluk uit.

Welter haalt een paar voorbeelden aan uit een enorme massa.-

Wie, in archaische (oeroude) culturen b.v. een epidemie overleeft, -- degene wiens veldgewassen lukken terwijl die van de anderen opvallend minder lukken of zelfs verrotten,-- degene die al zijn tijdgenoten overleeft, kan - let op kan, want zelfs primitieven maken onderscheid tussen natuurlijke en 'buitennatuurlijke' of paranormale gegevens - van "kwaad oog" of onheilstichting verdacht worden.

Opm.-- Wij zoeken steeds het axioma.-- Hier luidt dit: "Al wat uitzondering (iets onverwachts, iets nieuws, iets abnormaals) is op een "algemene regel", stemt tot nadenken omtrent de misschien occulte- bewust - of onbewust - actieve - magie die erachter schuilt".

De figuur van de magiër/ magiërin (48/49)

Welter haalt het Russisch aan: 'viësjtsjii' is magiër; 'viëdma' is magiërin.-- Deze Indo-Europese termen dekken een taalwortel die 'weten' (// het Indische 'veda' en het Angelsaksische 'witch) betekent.

Is magiër/ magiërin degene die weet, die inzicht heeft niet enkel in het door iedereen kenbare fenomeen maar ook in wat erin/erboven 'synchronisch' is, verborgen. Degene dus die dat verborgene kan onthullen, 'openbaren', die de 'a.letheia' of de (volle) waarheid kent, openbaart. die tot 'apokalupsis' in staat is.

Prestige.

Degene die toont dat hij/ zij geheimzinnige energieën 'mana' - meer en beter beheerst dan de doorsneemems zo dat hij/ zij:

1. raad kan geven (door b.v. te voorspellen),
2. kan genezen (door b.v., aanraking of handoplegging of kruidenenergieën),
3. kan bezweren (door krankzinnig gedrag gezond te maken b.v.), -- verder het weer voorspelt en - wat meer is - beheerst (regenmaker/ regenmaakster) of goochelen (illusionisme) kan - want ook dat behoort tot de traditionele magieën en vele andere vakkundigheden aan de dag legt, die man of die vrouw verwent, zeker in archaische culturen, hoog gezag. Meteen schept hij/ zij een afhankelijkheid bij de anderen uit zijn omgeving.

Hoogmoed. -- Dion Fortune, een befaamde occultiste, zegt dat men de (zwart- of gewetenloze) magiër/magiërin herkent aan een zelfingenomenheid die zeer eigenaardig overkomt.

Welter: een missionaris ontmoette een opperhoofd op de Trobriand-eilanden (Papoeasië/ Nieuw-uinea). Hij vroeg hem: "Wie schept de wind, de oogst en de regen in uw land?". De missionaris: "God!". Waarop het opperhoofd: "Uw god schept deze dingen voor uw volk zoals ik dat doe voor het mijne. Hij en ik zijn gelijken".

De gewijde of sacrale heerser(es).

Aangezien de magiër/ magiërin de leden der samenleving beheerst, is het normaal dat, in een cultuur die oog heeft voor al wat magische kracht of energie is, de magiër/ magiërin als heersende personen macht uitoefenen. Dat dit zo is in primitieve culturen, is geweten. Maar, zoals de titel van Welter's boekje het zegt, er zijn 'survivances', getuigeresten.

Zo b.v. hadden Frankrijk en Engeland koningen-genezers "bij genade Gods" die o.m. door handoplegging b.v. klierziekte genazen. Dit tot in de verlichte XVIII-de eeuw.

Doch kijken wij naar wat voordien te zien was.-- In het antiek-Griekse Sparta waren het de koningen die de liturgie - de openbare offers - verzorgden (om reden van hun sacraal, d.i. magisch geladen wezensaad).

In het archaische China mocht enkel de vorst, "de hemelzoon", de liturgie leiden t.e.v. de mythische voorouder der dynastie. Weerom om reden van de hoge magische levenskrachten die de hemelzoon in zich droeg en rond zich uitstraalde,-- in de mening van de toenmalige chinezen op weldadige (landschap, plant, dier, mens geluk bezorgende) wijze.

Bij sommige negro-Afrikaanse stammen werd het opperhoofd of 'koning', indien, niettegenstaande de toveractiviteiten die hij aan de dag legde, b.v. een natuurramp - een droogte - zich toch bleef handhaven, hetzij afgezet hetzij weggejaagd hetzij zelfs gedood. Want zijn falende levenskracht maakte dat hij de problemen niet (meer) oploste waardoor hij onwerkelijk werd en zijn aanblijven onverantwoordbaar werd.

Volgens het archaische axioma "Al wat onwerkelijk is of wordt, is of wordt onredelijk, d.i. niet meer door de rede verantwoordbaar".

Bij de Khazaren van de Wolga (Rusland) kwam het voor dat de 'koning' gedood werd ofwel omdat zijn ambtstermijn uit was ofwel ook omdat een de samenleving teisterende ramp - droogte, hongersnood, krijgsnederlaag - door haar voortduren bewees dat zijn levenskracht, fundament van het geluk van zijn volk, onwerkelijk geworden was.

Een opmerking.-- Sommigen beweren dat magie een type van 'wetenschap' (wetmatigheden kennende en toepassende kennis) was en is.

Hier wordt gespeeld met de term 'wetenschap': in onze verlicht-rationele sfeer is wetenschap seculier en kent zij geen occulte fenomenen.

Steekproef 6.-- Structuren van magie. (50/53)

Staan wij nu stil bij de structuren.

Vooraan een systeemie of tegenstellingspaar dat *J.G. Frazer, The Golden Bough (A Study in Magic and Religion)*, 12 dln., London, 1912, klaar - zo klaar mogelijk althans - uit de doeken deed.

Basisaxioma: “Alle magische ritens gehoorzamen aan de sympathiewet. Dat betekent: de dingen - voorwerpen, personen, landschappen, woningen, enz. - werken op elkander in o.g.v. een onzichtbaar fluïdum, de alom aanwezige levenskracht”.

Twee hoofdtypes.

De ‘sumpathia’ of wisselwerking - sympathie - vertoont twee hoofdvormen. De ‘resonantie’ (weerklink) is tweeledig.

A.-- De gelijkeniswet.

Welter, o.c., 76/84.-- Reeds de oude Grieken kenden de regel “het gelijke gaat samen met het gelijke”.

Homeros, Odusseia 17: 218 : “Altijd drijft de godheid de gelijke - ton homoion - tot de gelijke - ton homoion- “. In het Frans: “Qui se ressemble, s’ assemble”. *Platon, Gorgias 510b*, vermeldt de aloude regel.-- De Latijnen hebben deze in de formule “similia similibus” vastgelegd.

Magisch: door middel van iets dat gelijkenis vertoont met iets kan de magie op dat iets inwerken.-- Frazer heet dit type: ‘imitatieve’ of zelfs ‘homeopathische’ magie.-- Men zou kunnen spreken van metaforische magie.

B.-- De samenhangswet.

Welter, o.c., 84/86.-- Door middel van samenhang van iets met iets kan de magie op dat iets inwerken. Zo b.v. is aanpaling - aan elkander raken - één type daarvan.

Frazer spreekt van ‘contagieuze’ magie of ‘contactmagie’ -- Men zou kunnen spreken van metonymische magie.

In feite lopen de twee altijd ineen. Door gelijkenis scheidt de magie een gelijkenis-contact. Door contact scheidt magie een gelijkenis. “similitudo participata”, gelijkenis die deelname is. Weliswaar valt de gelijkenis meer op in een aantal gevallen terwijl samenhang meer opvalt in andere.

De offermagie.

Het latijnse adagium “do ut des” (“Ik geef opdat gij geeft”) lijkt het axioma.-- Sacrificiële magie staat een goed (een offer b.v.) af aan een onheilstichtende macht om de situatie te redden.

Welter, o.c.,86, 90.-- Het geheel wordt gered door het deel te offeren: de hele clan b.v. door het slachtofferen van een baby.

Wij geven nu concrete modellen van gelijkenis-, samenhangs- en offermagie.

1A.-- Gelijkenismagie.

Kosmisch.-- N.a.v. de zomerzonnwende steekt de groep vuren aan. Zo het Sint-Jansvuur waarbij men ter herinnering aan een 'holocaust' (de naam komt van een joods gebruik waarbij men het slachtoffer heel en al (= holo-) door het vuur liet opbranden (-caust)) van mensenoffers - een ritus uit voorbije dagen - rondhuppelde.-- Men bootste een vroeger rauw-magisch gebruik na om het weer tegenwoordig te stellen en er zo contact mee te hebben. Contact dat de levenskracht van de slachtoffers overdroeg op de rondhuppelenden.

In Rusland bij de winterzonnwende: buitenmensen lopen het dorp rond met een groot wiel uit papier gemaakt.-- Men bootst de zon na als rond fenomeen (wiel); door ermee rond te lopen wekt men de zon zo dat de lente er komt. De zon wordt zo het contact gewaar en keert terug.

Weerkundig.-- Dit geldt vooral het -- soms al te droge -- Afrika.-- De vrouwen van een dorp gaan 's nachts in de velden plassen: zo - door vallend water na te bootsen raken zij de regenbronnen, de wolken, die daarop wakker worden en doen wat voorgedaan is.-
- Of men neemt een stuk hout dat brandt en gloeiend is, men identificeert het met de bliksem: door erop te blazen schieten vonken uit het hout. De bron van de bliksem wordt dit gewaar (contact) en schiet 'vonken', de bliksem (metonymisch voor het hele regen schenkende onweer),-- ter nabootsing van wat de mensen doen.

In het soms al te regenrijke Azië is het omgekeerd .- Op Java, om regenovervloed te temperen, onthoudt de magiër/ magiërin zich, als plaatsvervanger/ plaatsvervangster van de groep voor wie hij/ zij 'werkt', van drank of sappige eetwaren: hij/ zij denkt aan de bron van nattigheid, contacteert ze zo en doet voor wat hij/ zij verlangen. nl. ophouden met 'nattigheid' (regenovervloed).

Jachtgeluk.-- De vrouw van iemand die op jacht is, laat zich de haren niet knippen of met oliën zalven, zo niet zou het wild uit de netten ontsnappen.-- Zij onthoudt zich van 'genot' om de levenskracht van haar man, in de vorm van jagersgeluk, kracht bij te zetten: zij offert een stukje van haar 'goed' om haar echtgenoot te redden bij het gevaarlijke jagen. -- Hier komt de sacrale opvatting van gehuwd zijn bloot.

Men ziet het: Welter, in navolging Van Frazer, rangschikt de voorbeelden onder de rubriek 'gelijkenismagie' maar, in feite, bij nader ontleden, blijkt dat de types ineenlopen.

1B.-- *Samenhangsmagie.*

Weerom: gelijkenis, samenhang en offeren lopen ineen.

Gezondheid.-- Een jichtlijder begeeft zich naar een oude eik in het grote woud (een bosje is geen geëigende plek) waar hij in de bast van de eik stukjes van zijn nagels en haren van zijn benen inwerkt zo dat, via het gedeelte van zijn ziek lichaam, het geheel van zijn ziek lichaam aan de liefst oude en dus kwetsbare boom overgedragen wordt, om zo te genezen.-- De boom wordt geslachtofferd. Het deel der ziekte vertegenwoordigt het geheel (contact). Zoals het gedeelte geneest, zo het geheel van het lichaam (voordoën/ nabootsing).

Liefde.-- Afrika: een meisje 'lokt' de liefde van een jongen door - in alle geheim - enkele druppels van haar maandstondbloed (een gedeelte van haar geslachtelijk leven) in diens eten te doen.-- Haar bloed, komend van haar geslacht (deel/ geheel) wordt geofferd (opgegeten) zo dat de jongen, met het sexy aanvoelde bloed, het hele (verliefde) meisje 'inneemt'. Zoals hij een gedeelte van haar sexy leven deelt, zo zal hij, indien de magische act lukt, het geheel delen (voordoën/ nabootsing).

Huisdier.-- In Rusland.-- Men knipt een plukje haar uit de vacht van de huishond. Via dat gedeelte heeft men contact met de hele hond (contactmagie). Zoals men het plukje thuishoudt, zo 'bindt' men de hond aan de woning waarnaar hij stevast terugkeert: met het deel doet men voor wat het geheel moet nadoen.

Magische voorzorgen.-- Deze structuren verklaren waarom/ waardoor primitieven en sensitieven (die magie sterk aanvoelen) erop letten geen enkel lichaamsdeel los te laten. Stukjes vinger- en voetsnagel, afgevallen of bij de kapper/ kapster afgeknipt hoofdhaar, een uitgetrokken tand,-- ja, vlooiën die zich aan uw bloed vol gezogen hebben, kunnen in de handen van iemand die magisch onderlegd is, vallen: via die gedeelten kan hij/ zij u, de gehele persoon, contacteren, volgens wat hij/ zij met dat gedeelte voordoet, beïnvloeden (tot nabootsing dwingen).-

Men ziet het: het primitieve 'denken' gaat streng logisch te werk maar vaak vanuit magische axiomata.

2 - Offermagie

Hier blijkt het duidelijkst hoe wreedaardig religie zijn kan.

Stadsstichting.-- Het kanaänitische opperhoofd doodde ritueel zijn oudste en jonge zoon om de stad Jericho, die doorgaat als de oudste ter wereld, te 'stichten'. De levenskracht der jongeren diende als offer zo dat de bevolking kon 'leven' in zo'n stad.

Bij de oude Slavische volkeren betekent 'diëtinets' - 'op sexy wijze leefkrachtig' zowel de jongeman die men geslachtofferd had, als de burcht die dankzij de jongeman 'leefkrachtig' was. Zij werd immers op zijn ritueel lijk gebouwd. Zodoende was zij betrouwbaar.-- In het Frans vertaalt men 'diëtinets' door 'gaillard(e)': Brive-la-Gaillarde is een Franse stad die zeer moeilijk in te nemen bleek.

Wijding.-- India, in 1952.-- Een jongen wordt ritueel onthoofd zo dat een nieuw altaar in een tempel t.e.v. Sjiva, de derde god in een Indiase 'drie-eenheid', die de vernietiging als eeuwige bron van leven vertegenwoordigt, met zijn bloed kon 'gewijd' worden.-- De levenskracht van de jongen, een gedeelte van de vereerders/ vereersters, wordt geofferd om het altaar (met wat erop/ er rond gebeurt) te 'stichten', d.i. bron van levensgeluk te maken.

Doding van echtgenotes.-- Weduwen van gestorven mannen, doordat zij "de ziel" (én onsterfelijke ziel én levenskracht) van de overledene in zich dragen (door de huwelijksband), worden geslachtofferd. In India werden zij zelfs in de brandstapel die het lijk van haar man ritueel verbrandde, mee verbrand.

In de andere wereld leeft immers de echte 'heersende' man voort van de levenskracht van zijn echtgenote. Waaruit blijkt dat een magisch huwelijk, zoals in zo'n gevallen opgevat, eigenlijk op het dierend zichzelf slachtofferen, op fluïdieke gebied, van de vrouw opgebouwd wordt rond de figuur van de man.

Opm.-- Later, wanneer de offerpraxis vermenselijkt wordt, wordt het doden vervangen door

1. dieren als vervangstukken te doden,
2. castratie (een lichaamsdeel wordt gesacrificeerd), lichaamsvervorming (lippen, borsten), inkerving (tatoeage van ingewijden), inlegging (in de neus of oren b.v. van een gesteente of zo).

Let wel: mensen en dieren maar ook planten worden geofferd. Telkens weer als levenskrachtdragende werkelijkheden: het magisme is en blijft de sleutel.

Steekproef 7.-- De man in wiens hart het nacht is. (54/57)

Iedereen heden kent wel het onderscheid tussen ‘zwarte’ en ‘witte’ magie, d.i. tussen gewetenloze en gewetensvolle magie.-- Wij staan nu stil bij een getuigenis, d.i. het verslag van iemand die nog leefde in een samenleving waar de levenskracht nog centraal staat. Een samenleving die ‘magistisch’ of ‘dynamistisch’ denkt en leeft. Niet enkel de vereenzaamde magiër/ magiërin van heden, maar de hele gemeenschap gelooft erin. Deze sociale inslag is wezenlijk. Maar hij is niet de verklaring zoals sommige naïeve rationalisten - dat heten zij “de sociologische verklaring der magie” - dat geloven.

Onze tekst komt uit *I. Bertrand, La sorcellerie*, Paris, s.d. (rond de eeuwwisseling), 12ss .. Zelf haalt steller een Gougenot des Mousseaux, *Magie au XIXe siècle*, aan,-- iemand die de missionaris die wij aan het woord laten, persoonlijk ontmoette.

De titel.-- Zwarte magie heeft met de nacht te maken.-- Dat leert ons een wel te begrijpen tekst uit *Johannes’ evangelie: 13:2/30*. De evangelist verhaalt de voetwassing. Meteen vertelt hij hoe Jezus Satan in Judas lokt door hem een stukje voedsel, in een saus gedoopt, toe te dienen.-- “Na het hapje trad Satan in hem (= Judas). (...). Onmiddellijk nadat Judas het hapje innam, ging hij naar buiten. Het was nacht.” (*Joh 13:26; 13:30*).-
- Welnu, indianen noemen de zwart-magiër “de man in wiens hart het nacht is”. Dat lijkt poëtisch! Maar wie het zo verstaat, is naïef: de term vertolkt een barre werkelijkheid.

Gebed.-- Eigenaardig: Welter, die een uitstekend kenner is van magie en religie, besteedt ook maar geen aandacht aan het bidden. Onze verlicht-rationalistische wetenschappers lijken die macht - bidden is macht - niet eens te kennen.-- Let erop hoe, wanneer de zwart-magiër als magiër te werk gaat, bidt, een smeekgebed dan nog.-- Wij zijn ver af van de hoger vermelde hoogmoed der magie (*E.RF. 48*). Hoe hoogmoedig de magie ook is t.o.v. de medemensen, des te nederiger is zij t.o.v. wat St.-Paulus heet “de elementen van de kosmos” (*Galat 4:3; 4:9; Koloss 2:8; 2:20*). Missionarissen kennen hun missiegebied vaak zeer goed, en kennen over het algemeen ook de zeden én de oorspronkelijke religie - ze zijn zelf gelovigen - veel beter dan etnologen die soms niet eens de taal kennen.

Als gelovigen, ofschoon andersgelovig, kunnen zij “het medemenselijk moment” (*E.RF.* 30) veel beter aan dan b.v. een ongelovige.-- Doch laat ons nu gewoon luisteren.

Wij bevinden ons, midden XIX-de eeuw, te midden van een indianenvolk (Mennomonis). De missionaris: “In iedere stam draagt het opperhoofd een naam: “boze genezer” of ‘gifmenger’. Deze werkt immers onder de ingeving van boze manitoe’s, d.i. boze geesten”. Vgl. *E.RF.* 49 (*De gewijde heerser*).-- De “goede genezer” behandelt kwalen o.g.v. zijn kundigheid inzake planten (fytotherapie). Hij beperkt er zich toe de levenskracht - la vertu - der kruiden aan te wenden.-- De “boze genezer” echter stelt poeders, toverdrankjes en “magische mengsels” samen.

Uiterekend in het stoffelijk overschot van de wreedaardigste dieren - in de huiden van wilde katten, van de grijze beer - bewaart zo’n magiër de ingrediënten die hem tot tovermiddel dienen.

Opm.-- Waarom in het stoffelijk overschot van “de wreedaardigste dieren”? Omdat dat overschot, door contactmagie, geladen is met de tot wreedheid neigende levenskrachten van roofdieren. De zwart-magiër vertoont daardoor juist veel gemakkelijker ‘roofdierlijk’ gedrag. Levenskracht bepaalt mede de moraal.

Verkleeding.

Om een ritus - *E.RF.* 47 - (veel) beter te kunnen voltrekken verkleedt de magiër/magiërin zich ‘liturgisch’. Welter, o.c., 75, zegt: “Het axioma is steevast de verkleeding. Men moet het gelaat veranderen,-- ook het hele lichaam en de stem. Men moet ‘ongewoon’ zijn, -- zowel om het smeekgebed uit te spreken tot de “mysterieuze machten” (“puissances mystérieuses”) - denk aan Paulus’ elementen van de kosmos - als om indruk te maken op degenen die niet verkleed zijn”.

Onze missionaris: “Wil hij zijn zwarte magieën uitoefenen, dan ziet men hem weldra het hoofd bedekken met en zich uitdossen met bovengenoemde huiden die hem tot wijkledij dienen”.

Figuur.-- De boze genezer is iemand die én angst én misprijzen uitlokt. Ten andere: de indianen stellen vast dat het sterven van zo’n mannen bijna altijd gewelddadig en onheilvol is”.

Gezag.-- Niettemin, aangezien hij van tijd tot tijd de onbetwifelbare tekens ten beste geeft van een macht die buitennatuurlijk is, neemt men tot hem zijn toevlucht in noodsituaties.

Een magische 'liturgie'.

De trommel of magisch klanksysteem is het oproepinstrument. Zodra hij een smeekgebed tot zijn boze manitoe richt, snelt hij zijn tent binnen en sluit zich op. Mettertijd zingt hij een monotoon lied en herhaalt hij eindeloos zijn toverformules.

Wanneer de magische bewerking op het punt staat te lukken, hoort men zoiets als de val van een zwaar iets. Men hoort ook het geluid van een bevende en stotterende stem. Tenslotte ziet men de zware tent - zij is meer dan vijftien voet hoog - rijzen, overhellen nu eens naar de ene kant dan weer naar de andere kant. Soms lijkt zij op het punt helemaal te kantelen.

Opm.-- De missionaris vergelijkt deze bewegingen met de "spreekende tafels" der toenmalige Europese spiritisten. Waarvan het overigens vaststaat dat zij, althans in een klein aantal gevallen, werkelijk buitennatuurlijk bewegen.

Op dat ogenblik - aldus letterlijk onze zegsman - spelen zich mysterieuze gesprekken af tussen de boze genezer en de demon die blijkbaar aan de oproep gehoor verleent.

Opm.-- Hier tast men de zeer zakelijke zin voor 'efficiency' bij de magiër/magiërin: wetend dat bidden, smekend dan, effect heeft, passen zij de toveract die bidden hier is, toe. - Tot daar de achtergrond. En nu feiten.

1.-- Liefdestover.

De priester toont twee beeldjes of houten popjes. Zij heten bij de indianen 'liefdestover' -- "Ik was meermaals ooggetuige van de schrikbarende uitwerkingen". -- Zij zijn ongeveer twee duim lang en verbeelden man en vrouw. Zij zijn aan mekaar gesnoerd en aan de rug verbonden met een zakje uit textiel, dat volgepropt is met ingrediënten.

"Toen de boze genezer dit tovermiddel aanwendde om welomschreven gevoelens te wekken in het hart van een indiaanse vrouw alsook om de gekende weerstanden te overwinnen in haar, zag men,-- zag ik zo'n vrouw - gegrepen door een erotische oerdrang - als een pijl uit de boog weggaan om mannen in de wouden te volgen en op te sporen,-- dagenlang.-- Daarbij heb ik het niet over een eenmalig feitje: ik had meermaals voorbeelden van dit hatelijk type van bezetenheid te betreuren".

2. Regen maken.

Deze naam is metonymisch voor "beheersing van alle weer". -- "Het gebeurde soms dat de stam, op het einde van de winter, aan de oevers van een stroom kwam, diep dichtgevroren: ijs van zes tot acht voet dik!

Bij het teken om te vertrekken had men gerekend op een dooi vooraf: de verrassing was pijnlijk. Hun handelsader lag muurvast. Nu vereist de povere huiden-handel der indianen dat men, op de vloeiende stroming, koopwaren kan laden,-- die men overigens met veel moeite op de rug aandraagt en dit van op enorme afstanden. “Kritiek moment voor onze ongelukkige ‘wilden’.

Opm.: -- In de eerste moderne tijden hield “de beschaafde wereld” andere, vooral primitieve culturen, voor het werk van ‘wilden’.

“Maar triomfdag voor de boze genezer”.

Aldus de missionaris. Want - zo gaat hij verder - de stam weifelt, in zo’n omstandigheden, tussen zijn goede inborst en de noodsituatie. Hij richt zich dan toch maar tot de, magiër: “Kom! Vlug! Begin eraan! En roep uw manitoe op!”.

Opm.-- De doorsnee-indiaan weet dus dat zijn zwart-magiër bidt: “En roep uw manitoe aan!”.

“De man in wiens hart het nacht is, richtte zich onmiddellijk met een smeekgebed tot zijn manitoe.-- Indien hij verhoord werd, ziet men ogenblikkelijk de storm opkomen als uit de diepten van de lucht, men hoort hem schuifelen en loeien! Het ijs breekt. De ijsbrokken worden met de stroming meegesleurd. Zij verzwinden”. -- Het water van de stroom is bevaarbaar.

Tot daar het verslag van een ooggetuige die als Bijbelgelovige geleerd heeft niet in magieën allerhande te geloven.

Op grond van *Deuteronomium 18:9/12!* “Al wie zo’n - versta: heidense magische - dingen bedrijft, is een gruwel voor Jahweh uw God”. Het boek *Exodus 22:17* zegt: “Gij zult de magiërin niet in leven laten”. Op grond van *1 Samuel 15:23*: “Een zonde van toverkunst,-- dat is opstand (tegen God)”. Wat *1 Samuel 28:9* herhaald wordt: koning Saul heeft de dodenoproependen en de waarzeggers/ waarzegsters het land uitgejaagd!

Deze aanhalingen om aan te tonen dat een rooms-katholiek missionaris niet zo geneigd zal zijn om de magieën der ‘heidenen’ au sérieux te nemen. Maar, zoals zovele missionarissen (als zij het willen bekennen), heeft onze zegsman het ondervonden: de *magieën der ‘volkeren’* (‘heidenen’) die de elementen van de wereld (Paulus) aanroepen, verrichten op tijd dingen die hun de schrik op het lijf jagen.

Steekproef 8.-- De 'werkelijkheid' van religie. (58/59)

Herlezen wij *E.R.F.* 08 - de 'werkelijkheid' of 'oplossingsvermogen' der religie - om op het volgende in te gaan.

Een wellicht apocriefe maar betekenisvolle anekdote zegt wat volgt: Albert Einstein (1879/1955; natuurkundige bekend om zijn twee relativiteitstheorieën) bezoekt Niels Bohr (1885/1962; natuurkundige) in zijn woning op de buiten. Einstein merkt het hoefijzer boven de deur - het gold in de streek als gelukbrengend voorwerp - op en erop wijzend zegt: "Geloofst gij als natuurkundige dat zoiets werkt en dus werkelijk geluk sticht?". -- "Natuurlijk geloof ik als natuurkundige daar niet in. Maar in de streek beweert men dat, ook wanneer men er niet in gelooft, het toch werkt". -

Werkt 'het' of werkt 'het' niet? That's the question! Werkt het niet, dan is het onwerkelijk ('unwirklich')! Werkt het wel, dan is het werkelijk ('wirklich').

In een prachtig, wetenschappelijk gehouden boek over de Batuque, een 'sekte' - een verkeerde naam, overigens - in de Braziliaanse stad Belém, zetten *Seth* en *Ruth Leacock*, beiden profs in etnologie, godsdienstwetenschap en geschiedenis, uiteen wat 'werkelijkheid' kan betekenen in een 'werkelijke' religie.

De titel: *Spirits of the Deep (Drums, Mediums and Trance in a Brazilian City)* (New York, 1972). Trommels om het magisch ritme te verwekken, media, d.i. mensen - op de eerste plaats vrouwen - die één of meer geesten, d.i. onzichtbare wezens, in zich kunnen opnemen, thuis of in een 'tempel', 'trance', d.i. vervoering,-- ziedaar waarover "*the Study of an Afro-Brazilian Cult*" het heeft.

Op ons eerste gezicht zo onwerkelijk als maar mogelijk is! Doch lees, o.c. 250: "De Batuque staat erop gericht het buitennatuurlijke te beheersen zo dat "menselijke doeleinden" bereikt worden.-- Voor de leden van de Batuque zijn deze doeleinden niet (eeuwig) heil, onsterfelijkheid of 'nirvana' (*opm.*-- In het boeddhisme hoogste geluks- of zaligheidsvorm bereikbaar door wie zich uit de keten der wederbelichamingen weet los te weken), maar de oplossing van de moeilijkheden waarmee de sterfelijke mens op deze aarde belast is.

Aangezien de leden arm, ongeschoold en maar minimaal opgevoed zijn, draaien vele van de problemen waarmee zij geconfronteerd worden, rond broodwinning en tewerkstelling.

Aangezien zij in overbevolkte woningen leven met slechts pover sanitair, -- in een tropische omgeving, zijn zij onderhevig aan een grote waaier van ziekten.-- Aangezien er in Belém weinig georganiseerde welzijnszorg is, zijn de enkelingen uiterst afhankelijk van het gezin,-- vooral in crisistijd, en wordt het uiteenvallen van het gezin (en de hele familie) geduid als een ramp.

Welnu, Batuqueleden geloven dat het mogelijk is al dergelijke problemen aan te pakken door op een ‘cantado’ (*opm.*-- een geest die via media-in-vervoering raad geeft, geneest, bezweert) beroep te doen.-- Pogingen om de problemen op die wijze op te lossen heten ‘cura’, ‘behandeling’.

Opm.: -- Men kent het liedje dat zegt dat al dergelijke religies “maar fopspenen zijn”. Toch is de problematiek van zo’n religies zo goed als dezelfde als die van onze syndicale en sociale werk(st)ers! Wat ons allen, gelovigen en ongelovigen van alhier, liefst tot grote voorzichtigheid zou moeten aanzetten wanneer het erom gaat zo’n religies te ‘evalueren’ (naar waarde de schatten).

Appl. model.-- Hernemen wij nu *E.RF.* 56/57.-- De ‘feiten’, aangehaald door de Bijbels denkende missionaris, zijn liefdestover en regenmakerij.

1. Liefdestover.-- De missionaris spreekt van een “hatelijk type van bezetenheid”. Wat juist is. Maar kijken wij naar de doeltreffendheid van de zgn. ‘fopspenen’ waarmee “de man in wiens hart het nacht is”, ‘werkt’: zij ‘werken’, ook al is de act van magie ‘zwart’, d.i. gewetenloos.

2. Regenmakerij.-- “Indien hij verhoord werd”, dan ‘werkt’ de ‘fopspeen’ uiterst efficiënt! De stam, met zijn handelsprobleem, een kwestie van overleven voor ... armen als die indianen, is gered.

Het gegeven - GG - is:

- a. een vrouw moet verliefd, razend verliefd worden,
- b. het ijs van de stroom moet smelten.

Het gevraagde - GV- is:

- a. een (tover)middel dat werkt, d.i. werkelijk verliefd maakt,
- b. een (tover)middel dat werkt, d.i. werkelijk ijs doet smelten.

De oplossing - OPL:

Deze geeft én wat de tovenaars van zijn kant doet én zijn gebed tot zijn ‘manitoe’, zijn ‘geest’ (het parallel van de encantado), die doorheen hem ‘werkt: d.i. bewerkt wat de ‘oplossing’ heet.

Zij zijn er alle drie: GG/ GV/ OPL. Dat is de werkelijkheidsstructuur der religies die naam waardig.

Steekproef 9.-- De bloedziel en bloedzielestof. (60/62)

Men kent wellicht *Spreuken 30:15*: “De ‘aluka’, bloedzuiger, heeft twee ‘dochters’
“Breng maar aan! Breng maar aan!”

Ps 12 (11):9 heeft als parafrase (targoem) “als een ongedierte dat het bloed der mensen uitzuigt”.

Ps 53 (52):5 zegt: “Beseffen zij het,-- de kwaaddoeners? Zij vreten mijn volk uit. Dat uitgerekend is “het brood” dat zij ‘eten’. Want God roepen zij niet aan”. Met dit laatste lijkt de Bijbel het ‘uitzuigen’, resp. ‘uitvreten’ te wijten aan gebrek aan contact met God zo dat Gods levenskracht elders dan in het contact met hem - denk aan gebed - moet gezocht worden, nl. in het wegzuigen van de levenskracht van schepselen, o.m. mensen.-- Dit ter inleiding.

Beginnen wij met *G. Welter, Les croyances primitives et leurs survivances*, Paris, 1960, 117/157 (*La loi du sang*).-- O.c., 119: “Al wat uit een menselijk lichaam komt of ervan afkomstig is, bevat de ziel of de zielestof of levenskracht van de enkeling en, bijgevolg, meteen de ziel of zielestof van de sibbe (clan)”. -- Men ziet het: bloed, individueel of collectief, bevat energie.-- Ziedaar het axioma.

Opm.-- Steller situeert.-- “Of het nu, in de strikte zin, afscheidingen zijn - bloed, sperma,-- zweet, speeksel,-- urine, uitwerpselen - of afvalstoffen - nagelfragmenten, haren - of nog de schaduw die een lichaam afwerpt,-- dat alles is manageladen. Dus kan dat alles o.m. kwaad stichten in de betrokkene of in iemand anders”. -- Maar hij voegt er onmiddellijk aan toe: “De op magisch terrein meest machtgeladen afscheidingen zijn het bloed van een vrouw en het sperma van een man”. (Ibid.).

Staan wij even stil bij het bloed.

Bibl. st.:

-- *I. Bertrand, La sorcellerie*, Paris, s.d., 28/29.

-- *Erwin Rohde, Psyche (Seelencult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen)*, Tübingen, 1/11, 1925-9 / 10, 55/56.

-- *Homèros*, onder meer *Odusseia* xi: 34/156, verhaalt de ‘nekuia’ of beter ‘nekuia’, het offer van Odysseus met het oog op ‘nekuomanteia’, wichelarij dankzij dodenoproeping. Hij wil immers “in de onderwereld (hades) neerdalen” (een mantische daad) om de ziener Teiresias (lat.: Tiresias) te raadplegen. Rohde: “Het bloed-drinken geeft zielen in de onderwereld voor een tijdje haar ‘bewustzijn’ terug. De herinnering aan de ‘bovenwereld’ komt opnieuw in haar op. Haar ‘bewustzijn’ is dus (...) niet ‘dood’ het slaapt maar”. (O.c., 55f.).

Bloedverzadiging ('haimakouria').

Kirke (lat.:Circé), de aarts mooie magiërin, geeft Odysseus aanwijzingen: aan “de ingang van de hades”, d.i. daar waar Odysseus de doden wil oproepen, moet hij een groeve, een laagaltaar, graven; hij moet een ‘wijgroet’ (sacrale groet) voor alle doden uitgieten: eerst een mengsel van melk en honing, daarna wijn, water; daarop wordt meel gestrooid. Daarna moet hij een ram en een ooi, beiden zwartharig, slachten”.

Rohde, o. c., 56: “steeds is de als offer voor de onderwereldse godheden en zielen bestemde ram zwart”- : hij moet de kop ervan “eis Erebos”, naar de duisternis, gericht in de groeve duwen. De lichamen van de dieren worden verbrand.

Resultaat: rondom het bloed komen zielen uit de onderwereld opdagen.

Odysseus.-- “Wanneer ik met mijn smeekbeden en geloften - *E.RF. 56*: de man in wiens hart het nacht is, doet evenzo - de zwerm der doden heb aangesproken - aldus Odysseus bij de Faiaken, bij wie hij verblijft - komen de zielen van “degenen die niet meer zijn”, aangelopen. Jonge vrouwen,-- jongemannen vol leven,-- oude mensen door het lijden getekend,-- zachte maagden het hart boordevol van de recente smarten,-- soldaten, ooit door bronzen speren getroffen, met wapens waaraan het bloed nog kleeft. Allen verdringen zich in grote aantallen rond de offergroeve,-- met huiveringwekkend gemurmel”. -- Aldus vertaalt Bertrand.

Het rituele zwaard. -- “Toch, het zwaard in de hand, laat ik de energieloze koppen der doden niet toe het bloed te benaderen voordat ik Teiresias geraadpleegd heb”. -- Aldus Odysseus. -- Inderdaad: de heidense oudheid was ervan overtuigd dat geesten - zelfs verschijnende uittredingen van levenden - geterroriseerd worden indien men ze met een ritueel zwaard bedreigt.-- Bertrand, o.c., 28; 30.

Nekromanteia, dodenraapleging.-- Bertrand.-- Eindelijk toont de ziel van de ziener Teiresias zich, herkent Odysseus en zegt: “Zoon van Laërtes (= Odysseus), listige Odysseus, met welke bedoeling nu verlaat gij het licht der zon om de doden en hun klaaglijk verblijf te bezoeken? Maar ondertussen: verwijder u van de offergroeve, keer toch uw snijdend zwaard af, laat mij dit bloed drinken en ik zal u “ware dingen” meedelen

Opm.: -- Onze hedendaagse spiritisten roepen ook doden op,-- zielen. Maar zonder de uiterst nauwkeurige, magische voorzorgen. Men beelde zich toch maar niet in dat Homeros' Kirke de wetmatigheden van dodencontactering niet goed kende!

Het verwaarlozen van dergelijke voorzorgen, die slechts één doel hebben, de levenskracht én van de opgeroepen en vooral die van de oproependen gaaf te houden, heeft als natuurnoodzakelijk gevolg dat uitputtingen allerhande volgen, vroeg of laat (meestal laat), die zich uiten in depressies b.v. of in nog erger narigheden. Archaïsche culturen hebben een echt weten inzake occulte fenomenen.

Odysseus' moeder.

Bertrand.-- Odysseus, blijkbaar mantisch begaafd, ziet op zeker ogenblik de schim (de verschijningswijze van een ziel) van zijn moeder dwalen. Wij zeggen wel 'dwalen', -- wegens het gebrek aan levensenergieën allerhande in de hades of onderwereld (bewustzijnsvernauwing b.v. is het gevolg).-- "Leer mij - zo vraagt hij aan de ziener Teiresias - hoe zij mij kan herkennen".

De ziener antwoordt met het grote axioma der dodenraadplegingen: "Diegenen onder de doden die gij van dit bloed laat drinken, zullen u de waarheid zeggen. Degenen die gij afstoot, zullen zich onmiddellijk uit de voeten maken".

Een bevestiging.

I. Bertrand, o.c., 16s.. -- Ten tijde van de beginnende Spaanse veroveringen in Mexico bestond bij indianen het nagualisme (= nahualisme).-- Een nagual is een beschermgeest met levensgelijkloop, o.m. in dierengedaante, van een enkeling.-- Daar de indianen gedoopt werden onder druk van de Europeanen, trachtten zij het effect van het doopsel te niet te doen,-- om in alle geheim hun aloude religie te redden.

Volwassenen.-- Na de doop vervloekten zij Christus, Maria, de heiligen, waarna de wijman de gewijde katholieke oliën 'afwreef' door de plekken waar zij het lichaam hadden aangeraakt, te bewerken.

Pasgeborenen.-- Om het effect, reeds voor het doopsel, te breken trok de wijman een beetje bloed uit tong of oor van de baby om het te offeren aan de individuele nahual of levensbeschermgeest.

Opm.-- Door dit offer had, immers, de nahual deel aan de levenskracht van de baby en kon hij - zoals Homeros het zegt - "ware dingen" verwekken in de levensloop van degene met wie hij de levenskracht of mana deelde.

Steekproef 10.—Spermaziel en spermazielestof). (63/ 67)

G. Welter, o.c., 119, zei het - *E.RF. 60* -: “De op magisch terrein meest machtgeladen afscheidingen zijn het bloed van een vrouwen het sperma van een man”.

Ter inleiding. -- *Kurt Leese, Recht und Grenze der natürlichen Religion*, Zürich, 1954, 305, vat prachtig samen: de openbaring van al wat heilig is, in/ doorheen de kosmos, in zonderheid in/ doorheen al wat natuur is in en rondom ons, mensen op aarde, is de Bijbelse mentaliteit iets vreemds.

De natuur, in en rondom ons, als middelares van sacrale werkelijkheid allerhande herontdekt te hebben is” het religieuze charisma (*opm.*-- genadegave in dienst van de gemeenschap) van de - uitgerekend door theologen zo vijandig bejegende - romantiek.

Leese, o.c., 42, zegt dat die religieuze revolutie der romantici haar oorsprong vindt in Joh. Gottfr. von Herder (1744/1803; uit een piëtistisch gezin geboren), in zijn Bückeburgerperiode (1771/1776; cfr. *H. Stephan, Herder in Bückeburg*, Tübingen, 1905) en in *Friedr. Ernst Dan. Schleienmacher* (1768/1834; de man van de hermeneutiek), in zijn werk “*Reden über die Religion*” (1799).

Niet enkel wet, zedenwet, en verstandelijk redeneren,-- niet aangeboren begrippen en algemene waarheden alleen, maar openbaring die zich, in de loop der cultuurgeschiedenis, voordoet in het religieuze leven van enkelingen,-- wezens met een echt lichaam, met seksualiteit, met gevoel en intuïtie, met paranormale gaven.

Besluit.-- Niet enkel ‘natuurlijke religie’ (versta: religie gesteund op buitenbijbelse openbaringen), maar ook - in Leese’s duiding: zeer sterk - ‘natuurreligie’ (versta: religie gesteund op de natuur in en rondom ons).

‘Tôledôt’ (afstammingsgeschiedenis).

In het Hebreeuws betekent ‘tôledôt’ ‘afstamming’ en, metonymisch, ‘afstammingsgeschiedenis’ (al wat voorvalt met een voorouderskoppel en zijn nakomelingen).

“Ziedaar de tôledôt, geschiedenis, van de hemel en de aarde, wanneer zij geschapen werden” zegt *Genesis 2:4* (ook : *Gen. 6:9; 25:19; 37:2*).-- Het begrip is van heidense, voorbijbelse oorsprong.

Lees b.v. *Fleurs du Népal*, Genève, Nagel, 1970, 9. Daar wordt gezegd wat volgt: “De uitbeeldingen - in alle iconografische scholen, hindoeïstische of boeddhistische - vertonen vaak een mannelijke godheid hetzij begeleid door zijn ‘sjakti’ (= shakti), d.i. zijn vrouwelijke godheid, eigenlijke draagster van de levenskracht of mana, hetzij ermee in parings- en bevruchtingsdaad”.

De vrouwelijke energie, immers, is een zo goed als onuitputtelijke, alom aanwezige, scheppende (= verwekkende) en reinigende (= cathartische) levenskracht.

Opm.-- Eigenaardig: het Bijbelse begrip ‘geest’ (roeah) is eveneens vrouwelijk en zo goed als onuitputtelijk, alom aanwezig en scheppend en/ of reinigend.

De oorsprong van het heelal.

In dat denkkader wordt al wat was, is, zal zijn, geduid als verwekt in/ doorheen het liefdespel van goddelijke oorsprongsparen of als verwekt in/ doorheen de splitsing van een oerbeginsel of -werkelijkheid in twee ‘entiteiten’ weerom dankzij sjakti.--

Tot daar een uitweiding die een schrill licht werpt op de Bijbelse term ‘toledot’ en ‘roeah’.

Sigmund Freud (1856/1939; *stichter der psychoanalyse*). (64/65).

Wij zijn januari 1897: Freud heeft *Malleus maleficarum*, *Heksenhamer*, van *Jacob Sprenger* (editie 1486) en van *Heinrich Institoris* (editie 1498) doorgemaakt,-- het klassiek geworden handboek van het Europese antisatanisme. In een brief aan zijn vriend - arts Fliess schrijft hij: “Kon ik toch maar te weten komen waardoor/ waarom, in haar bekentenissen, de heksen nooit nalaten te zeggen dat het sperma van de duivel (= Satan) ‘koud’ is”.

Opm.-- *Tobie Nathan, Le sperme du diable (Éléments d’ethnopsychothérapie)*, Puf, 1988, vermeldt op de kaft Freud’s bezorgdheid.

Onnodig te zeggen dat wij hiermee volop in het onderwerp van dit kapitteltje zijn!

Terloops.-- *Jean Durand, Les sorcières*, Pont-Saint-Esprit, La Mirandole, 1990, overloopt, dikwijls amusant, een hele reeks geschiedenissen van heksen in Zuid-Frankrijk.

O.c., 36, zegt hij: “Daar, onder de brug, heeft de duivel ‘Robin’ mij in een paringsdaad genomen. Ik het hem niet enkel mijn lijf geschonken. Mijn ziel ook. En ik heb mijn katholiek geloof afgezworen”.

Zo sprak een zekere Martiale, ‘sorcière’, niet ver van Uzès. Zij werd aangeklaagd in 1479 door twee gefolterde heksen.-- *Détail*: heksen beweren dat “de duivel” regelmatig de vorm van een dier aannam. Zo b.v. die van een grote haas,-- een zwarte haas.

Cfr. o.c., 63/67 (*Catherine Peyretone*). De heks, 1490/1495 (proces), zegt: een grote zwarte haas, omgevormd in een naakte man, bezat mij, -- anaal dan nog. Zodoende “behoorde zij, lijf en ziel, aan de zwarte haas”. Aldus het verslag.

Waaruit blijkt dat de heksen het niet zozeer hebben over de biologische erotiek op zich maar over erotiek waarbinnen zij, in geest en verbeelding, zich laten bevruchten. Door een fijnstoffelijk sperma, natuurlijk.-- De biologie is het uitwendig teken van een sacraal gebeuren.

O.c., 108/111 daar is sprake van weerwolverij, ‘lycanthropie’, waarbij iemand in een levensgrote kat, hond, varken b.v. verandert,-- gedurende “de sacrale tijd”, d.i. gedurende de magische activiteit op haar toppunt.

O.c., 104.-- In le Vivarais, 1645.-- “Deze duivel stelt de paringsdaad opeenvolgend met de vier heksen. Daarbij laat hij Isabeau Cheyné heel en al hijgend-lillend achter. Dermate zelfs dat zij hem de gelofte deed voortaan nooit meer betrekkingen te. hebben met een mannelijk wezen buiten hem”.

Opm.-- Men ziet:

- a. het is erotiek,-- sterke erotiek zelfs,
- b. maar “in geest en verbeelding” copulerend met een onzichtbare geest, die desnoods een lichamelijke verschijning (= van b.v. een grote hond) aanneemt.

Vodoe (voodoo, ‘vodoen’).

Y. Verbeek, La sexualité dans la magie, Genève, 1975-1, 1994-2, 241.-- De vodoenreligie komt uit Dahomey, het huidige Benin (W.-Afrika). Op Haïti leeft de vodoe voort.-- Verbeek: “Het valt voor dat, in de loop van een vodoeritus - *E.RF.* 47; 55 - een vrouw ‘bereden’ wordt door een ‘loa’ (spreek uit ‘lwa’), een onzichtbare geest,- - in vervoering komt, -- een diep orgasme doorleeft dat doorgaat als het toppunt der vervoering.-- De omstaanden zeggen dan: “Zij werd bereden”.

Herlees nu even *E.RF.* 58 (Vervoering).-- Wie dergelijke dingen uit ervaring kent, weet immers dat er een “occulte bevruchting” plaats grijpt.

Magie d.m.v. sperma. (65/67). Verbeek, o.c., 242s. (*Pour séduire une belle*).-- Seksuele magie treft men o.m. - aldus steller - aan op Haïti en meteen op alle Antillen (Caraïbische zee).

Wanneer een meisje b.v. een jongen afwijst, zoekt hij een magiërin op om van haar een ouanga, een lotsworp, los te weken. Op zeldzame uitzonderingen na is een ouanga het werk van vrouwen, doordat op Haïti een soort axioma in omloop is dat beweert dat “de vrouw” op occult gebied eerder huiveringwekkend is.

In de creoolse taal bestempelt men sommige vrouwen althans als “vretende vagina”. Wat betekent dat sommige vrouwen uw levenskracht wegzuigen.

Terloops: de ouanga vertoont honderden varianten. Verbeek geeft er twee aan.

1.-- Eerste algoritme.

De magiërin zet, zij aan zij, twee gelijk lange naalden rechtop.-- Terwijl zij de geëigende formules én scherp denkt én op bijzondere toon uitspreekt, ‘doopt’ zij de twee naalden met de namen van de jongen en van het weigerige meisje.-- Daarop voegt zij de ene naald met het oog rond de punt van de tweede naald.

Modellen: oog van naald is vagina; punt is penis. Zij denkt sterk en geconcentreerd niet zozeer de modellen maar wel de magisch te bereiken originelen, natuurlijk.-- Daarna perst zij de twee naalden, zo in elkaar gevoegd, tussen de helften van een bijzondere plantenwortel. Daarna wordt het geheel stevig samengesnoerd met een draad.

2.-- Tweede algoritme.

Gegeven: de eerste formule mislukt (b.v. doordat het meisje een typisch magische natuur heeft en dus de meerdere is op occult gebied). Gevraagd: wat zal de teleurgestelde jongen doen? -- Hij schaft zich een “oiseau-mouche” - (een kolibrie) aan. Doodt hem. Brengt het krengetje van het vogeltje bij de magiërin.

Deze doet het krengetje uitdrogen en verpulvert het tot poeder. Aan de geest van de kolibrie - smeekgebed (*E.RF.* 54; 56; 61) - vraagt zij liefdesbode te willen zijn van de jongen -- terwijl zij de nodige en voldoende magische formules én denkt én op bijzondere wijze uitspreekt, en in het hart van het meisje te willen indringen. Cfr *E.RF.* 56 (Liefdestover).

Aan het zo opgeladen poeder voegt zij daarna andere energiegeladen ingrediënten toe:

- a. een weinig bloed (*E.RF.* 62: “Ware dingen verwekken”),
- b. Het sperma van de jongen,
- c. Het stuifmeel van wilde bloemen.

Opm.-- De bloemen zijn de geslachtsdelen van de plant: de bestuiving mimeert de bevruchting van het meisje.

Slotact: het geheel wordt zo hermetisch mogelijk van de buitenwereld afgesloten door het in de huid van de teelballen van een bok te wikkelen. Zo dat niemand, maar dan ook niemand het ziet (zo niet werkt het tovermiddel niet).

De rest is het huiswerk van de jongen. Hij gaat naar een Congo-dans, komt in de onmiddellijke nabijheid van het begeerde object en gooit de inhoud van het teelbal-zakje naar het meisje.

Eerste reactie: woede. Tweede reactie de nacht - *E.RF. 54* ("Het was nacht" zegt S. Jan) - daarop volgt zij de jongen tot in het bos.

Tot daar twee applicatieve modellen van liefdesmagie.-- De vraag rijst waarom een Congo-dans? - Steller, Verbeek haalt *W. Seabrook, L'île magique*, Famot, 1976, aan.

De Congo-dansen komen uit Afrika: tamtamgeroffel, rinkelbelletjes, rammelaars of chapas en liederen. Iedereen kan komen kijken, -- blanken inbegrepen. -- "Natuurlijk - aldus Seabrook - zijn het seksuele dansen.

a. Toch omhelzen de paren mekaar niet. Wie Congo danst, beweegt nauwelijks de voeten. Enkel met het lichaam gaat hij/ zij in op het muzikale ritme.-- Zoiets doet enigszins denken aan oosterse dansen. Doch hier is er een eigen vertoon.

b. Maar alle fasen van de geslachtsdaad, orgasme inbegrepen, worden dansend uitgebeeld .

Seabrook: "Dergelijke vieringen - gezien het hoofdig tamtamritme en het grote aantal volle glazen rum - komen nogal orgiastisch over".

In het oude Grieks betekent 'orgiasmos', viering van 'mysteriën'. Een 'orgias', orgiade, is een vrouw die 'bereden' wordt door een geest en die dus geïnspireerd is door die geest.

'Mustèrion', mysterie(religie), betekende bij de antieke Grieken:

a. iets geheimzinnigs,

b. een geheimzinnige religieuze bijeenkomst.

Deze zijn in Hellas oeroud, -- althans sommige mysteriereligies. Zij bevatten zeker een erotisch magisch element, doch, gezien de geheimhouding, kent men niet veel details.

Seabrook heeft gelijk: de Congo-dans is een mysteriedans, want hij verwekt 'orgiasmos', in min of meer sterke graad. Doch let erop: de bewegingen zijn meditatief! Niet het wilde dansen is de zaak. Het diep, en grondig denken van wat men doet, is de inzet. Zoals in alle echte magie, ten andere.

Besluit.-- Er zijn aanwijzingen voor het feit dat de orgiasmen prehistorisch zijn (*E.RF. 34*).-- De grotschilderijen van Lascaux, van Altamira en elders tonen ons geseksueerde figuren, mensen en dieren. Met als vertoon o.m. dierenhuiden.

Kende men reeds toen seksuele magie? Het is niet uit te sluiten.-- In alle geval: wij hebben in dit kapitteltje een staaltje van nabij leren kennen waarin het sperma, een bijzonder geladen materie (aldus Welter), nog heden aangewend wordt.

Steekproef 11.-- De werkelijkheidswaarde der vervoering . (68/73)

Is 'werkelijk':

- a. al wat o.g.v. waarnemen als gegeven duidelijk wordt,
- b. al wat o.g.v. het waarnemen van een gegeven en een gevraagde dat gevraagde oplost.

Hoe staat het onder dat tweevoudig-ontologisch oogpunt met de vervoeringen (zoals wij er in het voorgaande al enige aan het werk gezien hebben)?

Wij staan stil bij *Platon* van Athene, die ons in zijn *Faidros* 244/245 een overzicht geeft.

Terloops: Platon weet dat er ontaarde vormen van vervoering of mania bestaan. Maar hier gaat hij in op de waardevolle vormen ervan. - Zie hier hoe *L. Robin, trad., Platon, Phèdre*, Paris, Belles Lettres, 1947, lxxvi / lxxvii, de moeilijke tekst samenvat.

Platon's stelling luidt: "Het is een feit dat onder al wat voor ons een goed is, de grootste goederen die zijn die ons geworden "dia manias", in/ doorheen de vervoering, die juist daardoor een geschenk der godheid blijkt te zijn".

1.-- De Apollinische waarzeggerij (wichelarij).

Platon trekt vooreerst de aandacht op het feit dat er waarzegsters (wichelaarsters) zijn, -- vrouwen die over meer dan een gewone geest beschikken wanneer zij niet in vervoerde toestand zijn, maar die ertoe in staat blijken in de toekomst te zien wanneer zij door de godheid van wie zij de wijvrouwen ('priesteressen') zijn, geïnspireerd worden.

Tweede redenering.-

Het taalgebruik bevestigt dit. Inderdaad: wie de ontaarding die het taalgebruik, in de loop der eeuwen, opliep, buiten kwestie laat, kan tot de oorspronkelijke termen doorstoten. Dan stelt men vast dat "de ouden" (d.i. degenen die indertijd het dichtst bij de goede godheden stonden) in de vervoering (van de zienster) het onmiddellijke vatten van werkelijkheid, eigen aan al wie waarzegt, zagen. Maar in de middellijke waarzeggerij van b.v. een vogelwichelaar voor zover deze zich op louter tekens moet verlaten, zagen de ouden een louter denken dat zich van gegevens moet bedienen om enig inzicht te bereiken.

Dit toont aan dat de ouden in hun wijsheid de 'mania', geïnspireerdheid, hoger schatten dan het logische redeneren.

Opm.-- Indien men weet welke enorme nadruk, in Socrates' spoor, Platon legt op streng logisch waarnemend redeneren, dan kan men de verrassende draagwijdte van wat hij in de *Faidros* zegt, enigszins meten.

2. De dionysische inwijding.

Wil men verstaan wat Platon hier zegt, dan denke men aan de bezweringen (exorcismen) die b.v. Jezus, ten getale van zo'n vijftien, tijdens zijn publiek optreden ten beste gaf.

De tweede vorm van mania is religieus. Daaraan dankt men de ontdekking van die inwijdingen (initiaties), van die reinigingsriten (= bezweringen of exorcismen), van die gebeden die als uitwerksel vertonen - voor de mens die deze ontdekking doet of deed - dat hij/ zij zich kan loskopen uit de gezamenlijke of collectieve verdoemenis die op zijn geslacht weegt,-- als straf voor een of andere oeroude misdaad die door een lid van dat geslacht begaan werd.

Zo'n verlossing strekt zich ook uit in de toekomst hetzij de toekomstige lotsbestemming van het geslacht in kwestie hetzij de toekomstige lotsbestemming van het lid ervan na de dood,-- zoals in het orfisme voorgestaan wordt.

Opm.-- De orfiekers (in hun spoor de pythagoreeërs en later de platoniekers) hadden het over de ziel en haar wederbelichamingen. Dankzij ascese, versterving, en cathartische (reinigende of exorciserende) ritens dachten zij zich uit de keiharde kringloop van sterven-en-wederbelichaming los te maken.

3.-- De musische (aan de muzen te danken) dichtkunst.

Het derde type van vervoering of mania is de poëtische inspiratie. Zonder inspiratie, d.i. zonder 'enthousiasmos', enthousiasme (= goddelijke gegrepenheid), is poëzie niet echt. De loutere woordentechniek - hoe handig ook - geeft geen ware dichtkunst.

Wat daar nog bijkomt, is dat het noodzakelijk is dat de zo geïnspireerde ziel zelf 'rein' (zonder occulte belasting) zij, zo dat zij voor een ingeving vatbaar wordt die als echt van hoger komend kan geduid worden.

Opm.-- Platon verwijt de dichters-literatoren -

a. ficties, onwerkelijkheden, en

b. onzedelijke inhouden.

Maar dit belet niet dat hij echte literatuur zeer hoog schat.

4. De erotische (o.m. van Afrodite en Eros afkomstige) vervoering.

Verre van altijd een kwaad te zijn is de mania integendeel, in haar drie vermelde, 'hogere' (anagogische) vormen, een groot goed voor de mensen en dus blijkbaar een geschenk der (goede) godheden.

Dat laat vermoeden dat 'eros', erotische liefde ('minne'), indien zij een vierde vorm van mania is, "een voorrecht is dat de godheid ons schenkt".

Tot daar de grote ontoloog der oudheid, Platon.

De juiste formulering van *Jamblichos van Chalkis* (250/333; een neoplatoniker).- In zijn *Over de geheime leerstelsels* 3:7 zegt hij: “De vervoerde toestand is niet zomaar een opgewondenheid maar wel een verheffing (op hoger vlak) en een overgang naar iets volmaakters”.

Herlezen wij nu de passages, hierboven, waar de vervoering ter sprake komt, dan zal duidelijk worden dat minstens een gedeelte der vervoeringen van zo'n aard is als *Jamblichos* er omschrijft.

F.E. Farwerck, De mysteriën der oudheid en hun inwijdingsriten, I, Hilversum, Thule, 1960, 104, schrijft: “De extase, het enthousiasme, de geestvervoering behoorde ook tot de meest opvallende verschijnselen bij de verschillende mysteriën en wij horen zowel van ‘priesters’ als van ingewijden die in deze toestand gebracht werden.-- Naar het schijnt was de extase voor de betrokkenen een toestand tussen waken en slapen.

Jamblichos, Over de geheime leerstelsels 3:2, zegt: “Als de slaap ons weer verlaat en wij juist beginnen wakker te worden, kunnen wij een korte uitspraak vernemen die ons over datgene wat te doen is, onderricht. Of wij horen stemmen als wij ons tussen waken en slapen bevinden”.

Volgens Farwerck, o.c., 104, heeft *Jamblichos* het hier niet direct over vervoeringen bij inwijdingsriten. Maar het staat vast dat de kandidaten/ kandidates gedurende het inwijdingsritueel dergelijke paranormale weernemingen beleefden.

Aristeides, de deuterosophist (117/189), in zijn *Hiëroi logoi* (Gewijde toespraken) 2, spreekt over zijn eigen ervaring gedurende zijn inwijding:

“Het leek mij of ik hem (de bij zijn inwijding aanwezige god) aanraakte en voelde alsof hij er zelf was. Alsof ik tussen een soort ‘waken’ en ‘slapen’ zweefde en hem wilde zien en bevreesd was voor het feit dat hij te vroeg zou verdwijnen,-- alsof ik mijn oren spitste en luisterde,-- deels als in een droom deels als in waaktoestand. Mijn haren rezen ten berge.

Ik weende van vreugde. -- En welk mens zou ertoe in staat zijn dit met ‘woorden’ weer te geven? Als iemand tot de ingewijden behoort, dan heeft hij daar weet van en begrijpt hij het”. Cfr *E.RF.* 26: “iets werkelijks”

Men ziet dat deze ontwikkelde man uit waarnemingen spreekt.-- Farwerck voegt daaraan toe “Wat *Aristeides* hier zegt, slaat waarschijnlijk op de Isismysteriën, want, hoewel hij zelf een priester van *Asklepios* (lat.: *Aesculapius*; de archaïsche genezer, later als god vereerd) was, stond hij met de Egyptische priesters op goede voet en vereerde hij hun godheden (*Hiëroi logoi* 1).

Hij beweerde dan ook dat Isis en Serapis hem “in een droom” verschenen waren en hem orakels (godsspraken) hadden verleend (Hiëroi logoi 3)”.

Wij beschikken zelfs over een merkwaardig getuigenis.-- Sunesios van Kurene (378/431; denker en hymnendichter), Dion, 7, schrijft: “Het is zoals Aristoteles meent: mensen die ingewijd worden, hebben geen lessen te leren maar een ervaring door te maken en in een toestand te worden gebracht voor zover zij daar namelijk voor geëigend zijn”. -- Als men weet hoe droog-wetenschappelijk Aristoteles zijn kon, dan meet men de draagwijdte van die aanhaling.

Wat ons ertoe doet besluiten dat menig antiek denker de werkelijkheid van wat in vervoering ervaren werd, niet in twijfel trok,-- ook al was die werkelijkheid tot op zekere hoogte niet voor de alledaagse vormen van waarneming toegankelijk.

Aretalogie. *E.RF.* 19.-- In de eredienst van de Syrische Atargatis speelde de vervoering een belangrijke rol.

Apuleius van Madaura (125/180), *Metamorfozen (De gouden ezel)* 8:27, geeft het optreden weer van de ingewijden van deze godin: “Nadat zij aan vele hutten waren voorbijgegaan, kwamen zij aan een groot landgoed. Met de eerste stap die zij daarop zetten, geraakten zij in een onbeheerste razernijtoestand, hieven een vals klinkend gehuil aan en maakten het vreemdste geraas. Zij draaiden lang en met omlaag hangend hoofd in een kring rond, waarbij zij de hals op de vreemdsoortigste wijzen wendden en draaiden en het loshangende haar schudden. Soms beten zij zich in de gezwollen spieren en tenslotte sneden zij zich met hun tweesnedige zwaarden in de armen”.

Opm.-- Dat hier de lagere godheden aan het werk zijn, hoeft wel geen betoog. Maar opgelet: juist zulke bizarre riten zijn meer dan eens de bron van ongevoeligheid voor pijn (anesthesie). De Atargatisaanhangers leken meermaals de pijn die normaal met bijten en snijden gepaard gaat, niet eens te voelen,-- althans in vervoerd bewustzijn.

In alle geval: van ingewijden in verschillende mysteriën wordt bericht dat zij pijnongevoelig werden.

De reeds aangehaalde *Jamblichos, Over de geheime leerstelsels* 3:4, zegt: “Velen krijgen, ook als men hen met vuur in aanraking brengt, geen brandwonden.(...). Velen merken het in het geheel niet als zij werkelijk gebrand worden, doordat zij, in deze toestand, niet het leven van een (gewoon) levend wezen leiden. Anderen weer voelen het niet als zij met spiesen doorstoken worden,-- als zij zich met bijlen in de rug slaan of zich de armen met messen ver wonden.

Opm.-- Nog heden zijn dergelijke krachttoeren te zien. Sinds oeroude tijden zijn zij gekend als werkelijke en niet ingebeelde ‘dunameis’, tekens van kracht of energie.

Besluit.-- In de oudheid reeds was de vervoering zeer gevarieerd. Nu eens getuigend van lagere maar energierijke ‘goddelijke’ wezens, dan weer tekens van hogere wezens - “goede godheden” zou Platon zeggen - die veel beheerster optreden,-- dermate zelfs dat de ‘vervoering’ zich beperkte tot “een aandachtige stemming” (zoals Farwerck, o.c., 106, het beweert).

Een tweeledig aspect is steeds vaststelbaar:

a. een zich aan de aardse, dagdagelijkse levenssfeer onttrekken - ‘wereldvlucht’ (volgens rationeel denkenden)- ;

b. bewustzijnsverruiming, “altered states of consciousness” geheten door recente psychologen, “gewijzigde bewustzijnstoestanden”.

Vergelijkbaar met wat antieke Grieken soms verstonden onder ‘mnèmosunè’, verruimd bewustzijn, of ‘anamnèsis’, eveneens verruimd bewustzijn. Te onderscheiden van de gewone ‘mnèmè’, het geheugen.

Een hedendaags waardeoordeel.-- *Seth and Ruth Leacock, Spirits of the Deep*, New York, 1972, 170/217(Possession). Cfr. *E.RF.* 58.-- Stellers gebruiken de term ‘bezetenheid’. Goed maar dan in een zeer brede zin zodat het over vervoering gaat.

1.-- Vervoerdheden.-- Zoals in de (late) oudheid, zoo ook in het huidige ‘diepe’ Brazilië: vervoering is gevarieerd! De meesten herinneren zich iets. Sommige media zelfs zeer veel (vooral daar waar een andere religie, de Umbanda, haar invloed doet gelden die onderscheidt tussen onbewuste en bewuste mediums).

2.-- Normaal/paranormaal/abnormaal.-- Het paranormale gedrag dat steevast met ‘manja’ verruimd bewustzijn, gepaard gaat, vertoont normale en niet-normale, soms ook abnormale trekken.-- Stellers vatten samen.

a.-- Er is blijikbaar een nogal vanzelfsprekende gelijkenis tussen de Batuque-vervoering en hypnose.

Toch is er grondig verschil: er is iemand die hypnotiseert en de media, de orgiasten, doen niet slaperig. Het waarschijnlijkst lijkt beide stellers een soort - wij zeggen wel - een soort zelfhypnose, doordat de media te allen prijze meestal (er zijn ook uitzonderingen) “zich concentreren” zo dat de geesten der Batuquereligie ze kunnen ‘berijden’.

De gelijkenis wordt verder gesuggereerd doordat én gehypnotiseerden én media beiden zeer actief zijn in de verruimde toestanden. Zelfs zo dat ervaren hypnotiseurs niet kunnen uitmaken of de gehypnotiseerden ‘slapen’ of ‘waken’. Die twijfel wekken ook sommige media.

b.-- Sommigen bestempelen, lichtvaardig oordelend, vervoering als psychotisch (zielsziekte) of althans als neurotisch (zenuwziekte), vooral dan ‘hysterisch’.

Stellers wijzen deze duiding af om een tweeledige reden.

a. Het gedrag der media is en blijft ‘zinnig’ (‘rational’), ook en zelfs vooral in vervoerde toestand.

b. Zij blijven in levend contact met de omgeving. Het enige dat men kan aanmerken - aldus stellers - is dat, voor wie niet vertrouwd is met media, het gedrag ‘ongewoon’ overkomt. Meer niet.

Besluit.-- De media zijn niet ziekelijk (‘pathological’). Zij zijn ook niet abnormaal.-
- Zij zijn “simply concentrated” (zoals zij zelf zeggen; o.c., 213).

Opm.-- Men zou hier ook kunnen uitgaan van wat men heet “de suggestologie”.

Bibl. st.: *Jean Lerède, Qu’est-ce que la suggestologie?*, Toulouse, Privat, 1980.--
Dit lijkt ons het beste handboek ter inleiding.

‘Suggestie’-- Deze term kan vernederlandst worden door “iemand iets inboezemen”. Het magnetisme van Fr. Ant. Mesmer (1734/1815) en Armand de Puységur (1751/1825), dat ‘inboezemt’ o.g.v. een kosmisch) alom aanwezige ‘energie’, “dierlijk magnetisme” geheten, is de eerste aanloop.

Het hypnotisme van de schotse chirurg James Braid (1795/1860), die in 1841 het magnetisme zelf uitprobeerde, maar tot hypnose omvormde, is de tweede aanloop.

Charles Baudouin (1890/1963; kinderpsychoanalyticus) is de eerste suggestietheoreticus.

L. Vassiliev en G. Lozanov zijn de uitwerkers in sovjetcommunistisch denkkader.

Steekproef 12.-- De 'concentratie' van de zien(st)er. (74/78)

Farwerck spreekt van "een aandachtige stemming" (in de mysteriën),-- de Leacock's hebben het over "simply concentrated" (in de Batuque),-- in vorig hoofdstuk.

Wij gaan het anders uitdrukken. De stichter der Oostenrijkse school, *Franz Brentano* (1838/1917), in zijn *Psychologie vom empirischen Standpunkt* (1874), ontwikkelt, in het spoor van St.-Augustinus en de Scholastiek (800/1450), een zieleopvatting die de 'intentio(naliteit)' centraal stelt. Onze aandacht waardoor wij op iets letten, -- dat is 'intentionaliteit'.

Welnu, geschepte, geconcentreerde aandacht is de 'mantische' vorm van aandacht. Daarover gaat het hier. Om het vorige hoofdstuk duidelijker te maken staan wij stil bij een tekst van een - overigens geen volmaakte (want dat bestaat niet) maar toch - uitstekende zienster. Het uittreksel dat volgt, komt uit *Julia Pancrazi, La voyance en héritage*" Paris, 1992, 153/157.

Daarin geeft zij haar eerste optreden, als leerlinge - waarzegster, weer o.l.v. haar moeder (wier stamboom inzake 'zien' teruggaat tot 1851). Het verhaal komt neer op een korte fenomenologie van het 'zien'.

Haar moeder, Clémence, ontvangt één van haar 'getrouwe' cliëntes'. "Zij is ongeveer vijfendertig. Een mooie jonge vrouw. (...). Zelfzeker is zij het kabinet van mijn moeder binnengekomen. (...). Ik vat het: het is een 'habituée'.

Plots merkt zij mij, Julia, op. Ik zit stil in mijn hoekje. Zij staat stil verwonderd. Maar mijn moeder heeft reeds de deur gesloten: "Ik stel u mijn dochter, Julia, voor. Ik leer haar mijn beroep en - zo dacht ik - het zal u niet hinderen indien zij onze raadpleging bijwoont". De cliënte bekijkt mij met een moederlijke blik: "Is zij niet een beetje jong?" zegt zij simpelweg. "Ik begon indertijd nog vroeger dan zij" antwoordt mijn moeder. "Wees maar niet ongerust: zij mag alles horen" voegt mijn moeder, als iemand die een beetje medeplichtig is, daaraan toe".

Opm.-- Het leren 'zien', d.i. in dit geval kaartlegster zijn, komt nooit uit boeken. Het is een werk van 'overlevering (Gr.: *paradosis*,-- Lat.: *traditio*) of 'traditie' die "van hand tot hand" (versta: van levende persoon tot levende persoon) iets doorgeeft.

Het theoretiseren komt dan wel vanzelf en zeker achteraf.-- Dit zij gezegd ter intentie van 'rationelen' die menen dat het met cerebrale activiteiten gaat!

Weliswaar zijn er die eerst een handboek instuderen en o.g.v. die ‘studie’ zien(st)er spelen. Dat lukt wel maar pas dan wanneer, mèt die ‘studie’, een of meerdere ingeefsters/ingevers de ‘studerenden’ ‘berijden’ (*E.RF.* 65; 58 (“in zich opnemen”). “Van persoon, die ingeeft en (be)geleidt, tot persoon die de ingevingen doorkrijgt”. Zo geschiedt dat dan.

De ‘raadpleging’-- “Mijn moeder wisselt, alvorens te beginnen, met de cliënte, enkele terloopse zinnnetjes. Over haar leven, over de tijd waarin wij leven, over de gebeurtenissen.

Opm.-- Dit inleidend gesprek dient ertoe het contact, in het kader van de ‘mania’ of concentratie, op gang te brengen.

“De raadpleging begint.-- In een zware stilte. Na enkele ogenblikken zijn beide vrouwen mij al vergeten. Ik sta overigens nog steeds recht, op enkele meters, in de hoop haar concentratie niet te storen door een geluid of een gebaar(...).

Opm.-- In de diepe stilte snapt men enigszins het sacrale of heilige karakter van de bewerking. Want een ‘bewerking’ of ‘operatie’ is het: de zienster, doorheen een infrastructuur (le support), nl. het systeem der kaarten - er zijn er vele van dergelijke systemen die telkens weer lotgevallen vertolken -, werkt in op de situatie of lot van de cliënte. Zien is lotskunde.

“Mijn moeder legt haar kaartspel op tafel. De cliënte deelt het onmiddellijk op in vier nauwkeurig afgemeten hoopjes. Mijn moeder schuift er één van op zij, neemt het eerste, neemt de drie eerste kaarten en legt ze, de ene na de andere, zeer rustig voor haar.-- Nog steeds heerst de stilte. De cliënte beweegt niet. Haar met een zwarte handschoen omgeven hand rust op de tafel. Na een korte blik op de drie kaarten (...) kijkt de jonge vrouw met een vorsende blik het gelaat van mijn moeder aan.

Mijn moeder lijkt elders te zijn. Toch heeft zij de glimlach op haar gelaat. Zij wil niet dat men er achter komt dat zij in volle concentratie is. “Vooral niet tonen dat men het lastig heeft, dat men zich inspant” zei zij altijd bij herhaling”.

Opm.-- In de geconcentreerde toestand kunnen ingevingen doorkomen.

“Met een bevreemdende stem begint zij te spreken. De toon is zacht. Met zorg spreekt zij de woorden uit,-- brengt korte zinnnetjes met zeer nauwkeurig gemeten inhoud uit.

Zij heeft het over het gezin en de familie, over de financiën.-- Is de spanning te groot, dan voegt zij er een hartelijk of plezierig woordje dat de cliënte ontspant, tussen.

Opm.-- Sommigen ‘rationelen’ menen dat ‘zien’ ‘vaag’ is.’ Niets van! Indien er ergens met - wat antieke Grieken heten - ‘akribeia’, nauwkeurigheid, te werk gegaan wordt, dan in een ‘séance’ van een zien(st)er. De inzet is immers de eer van de zien(st)er,-- die er zijn/ haar eer op zet het lot juist te duiden. Iedere fout bouwt zijn/ haar gezag af.

Een wending.-- “De raadpleging duurt nu al een half uur. Tot nog toe is er niets buitengewoons gebeurd.-- Drie nieuwe kaarten.-- “Zoals ik u heb aangeraden, hebt gij een geneesheer opgezocht” zegt mijn moeder.-- “Inderdaad. Maar de arts vond dat ik niets mankeerde”! -- Ik sla de cliënte gade: terwijl zij zo antwoordt, ontspant zij zich ongemerkt. Alsof zij gekomen was om juist dat antwoord te geven,-- alsof de rest geen belang had -- Maar als ik mijn moeder bekijk, onderga ik een schok: zij is buitengewoon beklemd (‘oppressée’). Maar de cliënte ziet het niet”.

De tussenkomst van de dochter.-- Let nu goed op, op wat de dochter zienster-in-de-maak, doet om het contact met de cliënte en haar lot te verwerven, want dit legt de structuur der ‘manja’ of concentratie goed bloot.

“Plots ervaar ik ook iets abnormaals”. Want, in mijn hoekje, was ook ik niet passief gebleven. “J’ai fait le vide” (“Ik heb alle andere bewustzijnsinhouden buitengestoken”). Sedert de aanvang van de raadpleging tracht ik ‘de golven’ (‘ondes’) die die vrouw uitzendt - zij was iemand die ik nooit eerder ontmoet had-, op te vangen (‘capter’).

Opm.-- Aangezien, vooral sedert de natuurkunde het heeft over ‘golven’ of ‘trillingen’ in de natuur, het taalgebruik in occulte middens de term ‘golven’/ ‘trillingen’ aanwendt om dat wat iemand uitstraalt, aan te duiden, gebruikt de jonge zienster de term ‘golven’ en de term ‘opvangen’. Een kwestie van afspraak. Meer niet. Want iets natuurkundigs moet men er niet in zoeken. De term ‘contact’ (via paranormale wegen) is in de grond veel beter.

Een probleem.-- Herlees *E.R.F. 08* (‘*Werkelijkheid*’); 58. - “Er is daadwerkelijk een probleem”.-- Mijn moeder staat zachtjes op, verontschuldigt zich en, met een knikje van het hoofd, vraagt zij mij haar te volgen.

Eens buiten het kabinet begint zij, zonder een woord te zeggen, rond te draaien. De vuist drukt zij tegen de mond, prevelt enkele woorden die ik niet kan verstaan.-- Plots staat zij stil: “Wat denkt gij ervan?” vraagt zij mij brutaal.

Ik was verlamd, want het was niet mijn moeder die zich tot mij keerde doch de zienster - la voyante - in volle concentratie. Zij wou mijn oordeel. Ik mag mij niet vergissen! Een ogenblik aarzel ik. Dan waag ik het maar: “Ik heb de indruk dat die vrouw ziek is. Niet erg ziek. Maar in alle geval ziek.”

Mijn moeder verroert geen vin: haar ogen zijn uitgegroeid tot twee zwarte maar fonkelende punten die dwars door mij heen gaan: “Gij hebt gelijk, kom mee”. Zo zegt zij. Meer niet.

Wanneer zij weerom op haar stoel plaats neemt, ziet zij er bijna blij uit: de verandering tussen het korte moment buiten het kabinet waar zij heen en weer liep, aan hevige innerlijke woeling ten prooi, en het moment waarop zij spreekt met haar geruststellende stem, komt mij verwonderlijk over.

Opnieuw verdiept zij zich in de kaarten. Rechtover haar wacht de jonge vrouw af. De zogenaamde gezinszorgen waarmee mijn moeder zich zo-even verontschuldigde vooraleer zich buiten het kabinet te begeven (op een plezierige toon overigens) maken dat zij niets vermoedt. Mijn moeder kijkt op: “En toch denk ik dat het oordeel van een tweede geneesheer wenselijk zou zijn. Let wel: ik zie niets ergs. En toch: de waarneming die ik doormaakte bij onze vorige raadpleging, is niet heel en al verdwenen”.

“Gij zijt ervan overtuigd dat het echt noodzakelijk is?” antwoordt de jonge vrouw, - ongerust en ook teleurgesteld. Mijn moeder,-- op een geruststellende toon: “Gij riskeert er toch niets bij! Twee beoordelingen zijn toch meer waard dan één!”. De jonge vrouw kijkt haar eventjes aan: een kort ogenduel tussen de cliënte en de zienster.

“Goed. Ik zal het doen zoals gij zegt. - “Maar behalve dat ziet uw kaart er uitstekend uit”, zegt mijn moeder. Terwijl zij de kaarten bijeenraapt. Op een toon alsof de jonge vrouw die voor haar zit, haar dochter was. Deze, op haar beurt, lacht vertrouwelijk. “In ieder geval tot nog toe hebt gij u nooit vergist. Ik zou mij dan niet goed voelen indien ik uw raad niet volgde”. “Dank u” zegt mijn moeder die opstaat en haar uitgeleide doet”.

Opm.-- Men hoort de zienster spreken van ‘waarneming’. -- Welke waarneming? Een waarneming door identificatie. Door zich - intentioneel - in te stellen op de cliënte-en-haar-mogelijke-problemen, versta goed: niet de cliënte maar de cliënte voor zover zij problemen vertegenwoordigt) dringt zij a.h.w. door tot in haar en haar situatie. Dat is het (metonymische) contact.

Maar door dat contact komt er in de zienster een afbeelding van de cliënte en haar problematiek (gezin/ familie, gezondheid, financiën e.d.m.). Dat is dan het (metaforische) waarnemen.

Besluit.-- En contact èn afbeelding: èn metonymie èn metafoor. Vgl. *E.RF. 15* (Troop).

Wij hernemen het verhaal.-- “Eens dat de deur gesloten was, zag ik mijn moeder onmiddellijk terugkomen. Haar gelaatsuitdrukking was opnieuw veranderd: gedaan met de zachtheid! Haar blik was hard. Zenuwachtig grijpt zij de kaarten. “Wel?” zegt zij zonder mij zelfs aan te kijken. “Ik ben er zeker van: zij is ziek”. “Natuurlijk!” zegt zij”.

Enkele dagen later belt de jonge vrouw aan. Ik doe open. Haar gelaat ziet er niet meer blij uit of rustig. Ik voel aan dat zij zenuwachtig is,-- gekweld, ten prooi aan grote zorgen. Ternauwernood groet zij mij.-- “Uw moeder is thuis?”. “Natuurlijk. Maar gij hebt niets aangevraagd”. “Ik weet het. Ik weet het. Maar ik zou juist één woordje willen zeggen”. (...). Mijn moeder verschijnt enkele minuten later (...).

De jonge vrouw neemt mijn moeder bij de hand: “Ik wou u bedanken (...). Ik ben een andere dokter gaan opzoeken (...). Deze stelde analyses voor die de vorige arts niet nodig vond. Vandaag kreeg ik het verslag. (...). Hij ontdekte een klein gezwel aan de rechter borst. Hij zei dat men mij ging opereren”. Waarop mijn moeder: “Nu ben ik er gerust in. Maar gij zult zien: alles verloopt opperbest. In uw kaarten zag ik iets dat goed uitvalt. (...)”. - Tot daar.

De zedenles luidt: men zegge niet te gemakkelijk dat ‘irrationele’ (versta: met de axiomata van de wetenschap - minstens voorlopig - niet te vatten) methoden nonsens zijn! De eerste arts zag niets. De zienster zag iets! Maar het zien van de ene verschilt van het zien van de andere.

Laat ons besluiten: zijn wij open van geest en aanvaardt wij dat er meer dan juist één manier van de werkelijkheid ‘zien’ is.

Steekproef 13.-- Samenwerking van geneeskunde en bezwering. (79/80)

Wij zagen reeds hierboven - *E.RF. 63/67 (Spermazielestof)* - de seksuele inslag der magieën allerhande. Ja, er zijn er die beweren dat er geen magie bestaat die niet, in haar geheimste wezenskern, seksuele magie is.

Ter voorbereiding van een hoofdstukje over vruchtbaarheidsreligie, geven wij wat volgt, ten beste.

Bibl. st.: *A. Roux/ St. Krippner/ G. Solfvin, La science et les pouvoirs psychiques de l'homme*, Paris, Sand, 1986, 213/242 (*Les guérisons paranormales*).-- Stellers zijn strenge wetenschappers.- Maar zij houden hun axiomata open voor wat de keiharde wetenschap te buiten gaat. O.c., 221/222 vertellen zij wat volgt. Wij geven weer.

“Vermelden wij een welomschreven voorbeeld van een genezing die schril afsteekt tegen de andere types in die zin dat de ‘zieke’ behoorde tot een type van personen die gewoonlijk niet op (paranormale) genezers/ genezeressen beroep doen (*Barlow, Abel & Blanchard, 1977*).

Sedert zijn prilste jeugd had John zichzelf als van het vrouwelijk geslacht beschouwd. Toen zijn adolescentie naar haar einde liep, vertoonde hij al de kentrekken - de secundaire geslachtskenmerken - van een meisje, de welontwikkelde borsten inbegrepen.

Sedert lang had men hem erop voorbereid dat een ingreep in zijn geslachtsorganen van hem een ‘echte’ vrouw zou maken. Alle tests waaraan men hem op geregelde tijdstippen had onderworpen in een kliniek die hem van nabij volgde, vormden gezamenlijk een onbetwifelbaar bewijs: John - of liever ‘Judy’ - was wel degelijk “van het vrouwelijk geslacht”.

Kwam het ogenblik dat men geschikt oordeelde om hem te opereren: men stuurde hem naar een gespecialiseerde afdeling in een andere stad in de VSA. Voor de artsen van die kliniek was het een uitgemaakte zaak en werd het dossier gesloten”.

De verrassing.-- “Meer dan een jaar verliep. Op zekere dag kwam één der artsen der kliniek ‘Judy’ per toeval tegen in een restaurant. Een ‘Judy’ die - het was overduidelijk - nu een man was. Met grote bereidwilligheid keerde ‘Judy’ naar de kliniek terug om er zijn geschiedenis te vertellen.

Kort voor de dag voorzien voor de operatie besloot ‘Judy’ - op aandringen van een vriend - een andere arts - de zoveelste - te raadplegen.

Na een volledig onderzoek stelde deze als diagnose dat ‘Judy’ een geval was van “bezetenheid door boze geesten”. Daarop had de geneesheer een lange reeks ‘exorcismen’ (bezwingingen) op John uitgevoerd. Om hem te bevrijden van “de tweeëntwintig demonen” die hem tot een ontaard wezen maakten.-- Sedertdien droeg John geen vrouwenkleden meer, liet hij zijn haren kort knippen en gedroeg hij zich als een man.

Enkele weken later werd deze behandeling door een zeer gekend mystisch genezer nog verder afgewerkt.-- John vertelde de artsen van de kliniek dat - na de therapie d.m.v. bezweringsriten, gedurende dewelke hij het bewustzijn had verloren - de laatste getuigeresten van vrouwelijkheid van ‘Judy’ (zijn borsten inbegrepen) voorgoed verzwonden waren.

Men kan het raden: John werd opnieuw aan een massa onderzoeken onderworpen. Op onbetwifelbare wijze bleek daarbij dat John alle kentrekken van mannelijkheid verworven had. Blijkbaar voor altijd: geen enkele terugval werd, gedurende de twee jaren na zijn geslachtsomvorming, vastgesteld”.

Het oordeel van de artsen.-- “Wat ons, in dit geval, als belangrijk overkomt - zo beweren de verslaggevers - is dat de geslachtsverandering niet kan toegeschreven worden aan een of andere psychotherapeutische methode waarin ‘suggestie’ of ‘overreding’ voorkomen. Enkel het gedrag lijkt, in dit geval, te zijn beïnvloed”. (*Barlow, Abel & Blanchard, 1977, P. 394*)”. - Tot daar het bizarre verhaal. Het is een zuiver voorbeeld van aretalogie (*E.RF. 19*).

Opm.-- Men zou kunnen ingaan op de juiste structuur der geslachtsomvorming. Uit wat meegedeeld wordt, kan blijken dat materialisering en hermaterialisering heeft plaats gevonden.

1. Door de ‘berijvende’ geesten wordt John, biologisch, vanuit zijn ziel(estof), tot een vrouw omgevormd.

2. Door de bezwingingen wordt dezelfde John, in zijn ziel(estof) hervormd, waardoor zijn biologisch lichaam, dat die ziel(estof) weergeeft, hervormd wordt.

Materialisering en hermaterialisering zijn ofschoon zeer zeldzaam (men gelove niet te gemakkelijk verhaaltjes) toch soms goed getoetste feiten.

Opm.-- Wat men heet “hysterische zwangerschap” is een aan het zo-even beschreven feit verwant fenomeen. Vrouwen, soms mannen vertonen schijnzwangerschaps-verschijnselen.

Steekproef 14.-Vruchtbaarheidsriten I. (81/86)

Het leven als centrum van de religies.

-- Leest men *Charles Lancelin, L'occultisme et la vie*, Paris, 1928, 21 ("Het leven is alles. Het leven is in alles. Het leven is overal"), of

-- *Michaëlle Small Wright, Al het leven is goddelijk* (Ecologie voor de Nieuwe Tijd), Deventer, 1985 (// *Behaving As If the God In All Life Mattered (A New Age Ecology)*), Va. USA, 1983, 185 ("Alle levenloze, fysieke vorm om ons heen bevat energie. Alles. Niet alleen mineralen") of nog

-- *J. de la Foye, Ondes de vie, ondes de mort*, Paris, 1975, 13 ("De radiësthesie laat ons toe door te dringen in de trillingswereld ("monde vibratoire"), waarin al wat leeft, zijn wortels heeft,-- de wereld van de vormgolven"),

dan tast men drie steekproeven van wat *Kurt Leese, Recht und Grenze der natürlichen Religion*, Zürich, 1954, 42, zegt: "de mystiek der vitale machten". Zij was de grote religieuze ontdekking der romantiek.

De voorbijbelse religies, in tegenstelling tot wat specialisten graag noemen "de hoge religies" (jodendom, christendom, islam), hebben één groot axioma: het hoge geheim van het leven is zo heilig, onschendbaar ('taboe') en object van eredienst dat men de oorsprong ervan en zijn ontwikkeling als niets anders zag dan als begeleid, ja, verwekt door een godheid die er - om het met Söderblom te zeggen - de 'Urheberin' (= veroorzaakster) van is. Uit dat axioma deduceerden diezelfde religies dat leven verwekken iets heiligs, iets goddelijks is.

Laat ons nu nagaan hoe dat praktisch uitgewerkt kan worden. Natuurlijk is een exhaustieve weergave van al de ritens ter zake ondoenlijk,-- zo talrijk zijn zij. Maar enkele steekproeven geven tenminste een duidelijker begrip.

Leven en economie.-- *P. Schebesta, Oorsprong van de godsdienst (Resultaten van het prehistorisch en volkenkundig onderzoek)*, Tiel/ Den Haag, 1962, 39/44 (*Cultuur, economie en godsdienst*), zegt, o.c., 43, wat volgt:

"Opmerkelijk is dat volken met dezelfde economische structuur ook in het type godsdienst dat zij kennen, doorgaans veel overeenkomst vertonen".

Steller gaat even in op de volgorde "verzamelaars - en jagers/ herders/ landbouwers (= akkerbouwers en veetelers)" om erop te wijzen dat religie mee - evolueert met de economie.

Natuurlijk is er de marxistische stelling dat de economie de 'Unterbau' (infrastructuur) van de 'Ueberbau' (superstructuur), die o.m. de religie is, uitmaakt.-- Dat is een marxistisch cerebraal schema. Meer niet.

In feite is de ketting "gegeven/ gevraagd/ oplossing" het ware schema terzake. Verzamelen en jagen dient om te overleven en, indien mogelijk, te leven. Verzamelen en zeker jagen vooronderstellen leven. Herders gaan dagelijks om met levende wezens, de kudden. Deze leven op haar beurt van al wat aan planten aantrefbaar is. Akkerbouw en veeteelt gaan om met planten en dieren,-- levende wezens.

Zodoende maakt al wat leeft, een reusachtig systeem uit. -- Daarin rijst een gedeelte der problemen op dat niet met dagdagelijkse, 'natuurlijke' middelen oplosbaar is. Om het gevraagde, d.i. de oplossing van het probleem van die buitennatuurlijke aard, te bereiken nemen verzamelaars en jagers, herders, akkerbouwers en veetelers hun toevlucht tot vruchtbaarheidsriten. Zo simpel is het (indien men tenminste ervan uitgaat dat religie 'wirklich' (*E.RF.* 08;-- 58; 76), d.i. echt probleemoplossend, is).

1.--Totemisme. (82/83). Totemisme is een tamelijk verspreide religievorm.-- Volgens *A.P. Elkin (Studies in Australian Totemism, in: Oceania 4:1 (1933/1934; --, Studies in Australian Totemism (The Nature of Australian Totemism), in: Oceania 4:2 (1933/1934)* vertonen totemismen drie aspecten:

a. een structuur (enkeling/ enkeling; enkeling/ groep;-- groep/ enkeling; groep/ groep,-- waarbij de eerste termen van de systecheïën of tegenstellingsparen de totem (voorwerp, plant, dier) en de tweede termen de mensen die de totem vereren, vertegenwoordigen);

b. een 'betekenis', d.i. de rol die de totem speelt in het leven der betrokkenen (helpen, beschermen, begeleiden, ethische regels voorschrijven, vruchtbaarheid occult bijwerken e.d.m.);

c. een 'functie', -- een maatschappelijke rol, dan (kinderrijkdom verschaffen, huwelijken stichten e.d.m.).

M.a.w.: een niet-simpel systeem! Aldus vat *Cl. Lévi-Strauss, Le totémisme aujourd' hui*, PUF, 1969, 51 ss., samen.

James Frazer (1854/1941).

Bibl. st.: *M. Besson, Le totémisme*, Paris, 1929, 69/70.-- Frazer, o.g.v. een merkwaardig-uitgebreide reeks steekproeven, werkte zijn "conception(al)istische theorie" inzake totemisme uit.

Frazer heet 'totemisme' "een merkwaardige identificatie (vereenzelviging) van mensen met voorwerpen, planten, dieren". Inderdaad: wie tot een totem 'behoort', heet zichzelf 'totem' ("Ik ben een leeuw").

Hij schrijft dat de oorsprong - versta in de grond: het wezen - van dat gebruik "nog steeds zeer omstreden" is. Maar zijn persoonlijk oordeel is dat het wezen van ieder totemisme te vinden is in het archaisch Australisch geloof bij de 'Aborigines' (inboorlingen).

Hun axiomata inzake 'ontvangenis' (vandaar: 'conceptionisme') en 'wedergeboorte' (reïncarnatie) verraden een proces. Oud-Australische vrouwen zijn de overtuiging toegedaan dat zij haar baby ontvangen buiten de biologische geslachtsdaad om.

a. Deze vrouwen - zij daar terloops aan toegevoegd - kennen natuurlijk het natuurlijk-biologische geslachtsverkeer.

b. Maar de sacrale oorsprong van de ontvangen baby situeren zij in de wezenseigen levenskracht van haar totem.

Evenzeer terloops: om een kind te ontvangen gaan zij wel naar welomschreven 'heilige' plekken, waar de 'geesten' ze bevruchten.

Frazer: uit voorgaand axioma deduceren die vrouwen het totemisme of totemverering. Om de intiem-mystische band tussen de totem en het leven (in haar schoot) - leven dat, meteen, het leven van de sibbe (clan) is - in stand te houden.

'Leven' in de schoot van de vrouw is, behalve leven op deze aarde, te gelijk 'leven' vanuit "de andere wereld" (der geesten). De totemgeest of -geesten situeren zij in een voorwerp (b.v. de totempaal), in een plant of in een dier. Waardoor? Doordat de vrouwen die sensitief en/ of mantisch begaafd zijn, de onzichtbare wezens die zij als totem duiden, ze 'zien' of 'voelen' als een voorwerp, een plant of een dier die leven, -- sacraal of gewijd of 'heilig' leven dan -, geven.

Tot daar een kort verhaal over vruchtbaarheidsreligie.

2. Regenmagie. (83/85) Het is zoals *Th. van Baaren, Doolhof der goden (Inleiding tot de vergelijkende godsdienstwetenschap)*, Amsterdam, 1960, 217, zegt: "De betekenis van de regen voor de vruchtbaarheid van het land heeft geleid tot vele religieuze ceremoniën tot het verkrijgen of soms tot het afwenden van regen".

Vandaar de hoge rol van de regenmagiërs/ regenmagiëerinnen.-- Wij staan even stil bij één voorbeeld omdat er seksuele magie mee gemoeid is.

Bibl. Steekproef: Balsan, *Le capricorne noir*, Paris, 1968, 147.-- Steller, met anderen, doorreist met scherp waarnemend oog en zelfs met een etnologische kijk, zuidelijk Afrika.

Op gegeven moment arriveert hij bij de mambukush (mamboekoesj) die langs de Okavango wonen, een rivier die zich situeert in Zuid-Angola en de noordelijke Kalahariwoestijn. De Portugezen heten de streek “het einde van de wereld” (wat veel zegt). Daar situeren zich nogal eens uitgedrevenen.-- Ziehier wat steller zegt.

Rond 1900 gaf Worthington een oeroude gewoonte weer. “Men zegt mij - aldus Worthington - dat om wijregen (= sacrale regen) te verwekken de plaatselijke vorst geslachtsgemeenschap behoort te hebben met zijn zuster of, indien er geen zuster is, met zijn nicht (‘cousine’).”

Terloops: volgens Balsan is dit een getuigerest van matriarchaat, een systeem waarin de vrouw eigenlijk de macht - versta de occulte of sacrale macht op de eerste plaats - bezit terwijl de mannelijke regeerder eigenlijk de praktijk uitoefent o.g.v. de levenskracht van zijn gade.

Worthington: “De baby die zo verwekt wordt, wordt bij zijn geboorte ritueel gedood. Zijn lijfje wordt aangewend om “het ingrediënt” te bereiden. Namelijk: het wordt versneden, gedroogd, verpulverd - *E.RF.* 66 - (zowel gebeente als vlees) in een vijzel (mortier waarin men graan maalt). Soms wordt er zand (*opm.--* : metonymisch voor de gehele moederlijke aarde) in een welomschreven verhouding bijgevoegd. Met zorg word deze aarde ermee vermengd.”

Balsan: de verzoeningswaarde van zo’n baby ligt in het feit dat hij:
a/ vanwege zijn vader - de vorst - het hele volk vertegenwoordigt en
b/ vanwege zijn moeder - de matriarche - de dynastie vertegenwoordigt.

Opm.-- Herlees even *E.RF.* 52: samenhangsmagie (deel/ geheel). Alsook *E.RF.* 53: offermagie.

‘Werkelijkheid’. -- Eén der betekenissen van ‘pragmatiek’ is “die levenshouding die het doel met (desnoods rauwe) middelen wil bereiken”. De structuur “gegeven + gevraagde” wordt dermate aangevoeld bij de Mambukush dat het gevraagde (het doel) desnoods met rauwe middelen bereikt wordt (iets, waarin zij de geesten van de stam involgen, natuurlijk).

Het vitaal overlevingsprobleem wordt in ieder geval opgelost!

Het zo verkregen mengsel was indertijd een geëerde koopwaar in het hele Zambezi-bekken. Begrijpelijk: regen in woestijnachtige streken is een overlevingskwestie! Het 'product' lost het overlevingsvraagstuk op! Gevolg: een snufje ervan werd geruimd tegen een groot aantal ossen b.v..

Toepassing.-- Gedurende een rampspoedige droogte b.v. wierp de regenmaker/regenmaakster - "rain doctor" - van de bedreigde groep die de koopster was, het magische poeder in de lucht waarvandaan de regen gewoonlijk kwam.

Opm.-- Steller, o.c., 228s., zegt dat de Ndebele (het noordoosten van Transvaal) hun koningin 'regenheerseres' heten. Zij leeft zeer teruggetrokken,-- denk aan onze kloostervrouwen. Maar in tijden van droogte treedt zij, op aanvraag van de bedreigden, als regenverwekster op. Zij geeft gewoon bevel aan de wolken. Maar zonder de ritus der mambukush.

Vergelijk dit weerbeheersen met wat "de man in wiens hart het nacht is" doet in tijden van (economische) nood: *E.RF 56*.

3.-- De nordische magie. (85/86)

Bibl. st.:

-- *G. Dumézil, Les dieux des germains* PUF, 1959 (let op: de ondertitel is breder dan de door ons gebruikte term 'germanen', want hij luidt: *Essai sur la formation de la religion scandinave*).

-- *R. Boyer/ Éveline Lot-Falck, Les religions du nord de l'Europe*, Paris, 1974.-- In dit laatste werk wordt, o.c., 373/437 (*La théogonie des Eddas*), een stukje vikingerreligie uit de doeken gedaan.

De alfen zijn één type van sacrale wezens. Zij worden door de specialisten op meer dan één wijze gesitueerd. Eén daarvan zegt dat de alfen, die vaak in groep optreden, met de god Freyr, die in, alfheim (alfenheem) woont, één zijn. Meteen treden zij op als vruchtbaarheidswezens. De alfen beheersen jol (= ons 'joel') of alfablót (wat met ons kerstdag samenvalt), de grootste heidense viering van het hele jaar,-- het grote vruchtbaarheidsfeest.

Terloops: de Scandinavische mythologie onderscheidt tussen asen, die gerecht, oorlog en navenante magieën beheersen en wanen.

Onder deze laatsten zijn Njörd (Tacitus' Nerthus, een biseksuele godheid), Freyr en de godin Freyja de voornaamsten.

Stellers, o.c., 375, zeggen: de wanen zijn 'amorele' (*opm.*:-- versta: zowel goed als kwaad bedrijvende) godheden.

Hun eredienst of ‘cultus’ wordt - let erop - vaak door vrouwen verzekerd, ‘hofgydjur’. Die eredienst gaat dan ook gepaard met orgieën (*ERF. 67*), wijprostitutie (= sacrale prostitutie), vervoeringen (*E.RF. 71*), offerritten.

De wanen zijn veel mensnabijer, versta: veel dichter bij de praktische problemen van het (economische) leven, dan de asen.

‘Tôledôt’. -- Herlees *E.RF 63*.-- O.c., 413.-- Njörd van Ndatim (= zijn verblijf) of ‘botenomheining’, verwekte - afstammingsgeschiedenis - twee nakomelingen,-- een zoon, Freyr, en een dochter, Freyja. Mooi waren zij van uitzicht. Machtvol.-- Hij Freyr, beheerst, als ‘Urheber’ (veroorzaker, -- term van Nathan Söderblom), de regen en de zonneschijn, de plantenwereld ook.

Uit dat axioma deduceren de nordische mensen de plicht tot hem een smeekgebed (*E.RF. 54; 66*) te richten met het oog op oogst en vrede. Meteen beheerst hij ook het wel en wee der bezittingen der mensen (godheid van de rijkdom). - Cfr. *Gylfaginning 23*.

Stellers besluiten: de wanengod Freyr is dus bij uitstek de vruchtbaarheidsgod. Ten tijde van de Vikingen was hij de gevierde god. Het varken en de hengst zijn zijn “geliefde dieren”. Zo gebeurde het dat b.v. een hengst aan Freyr werd gewijd. Wie daarvan misbruik maakte, riskeerde zwaar.

“Zeer onzedige elementen behoren tot de eredienst”. -- Zo luidt een zinnetje van stellers.-- Het is steeds hetzelfde: westerse, puriteinse geleerden duiden het ‘obscene’ als ‘obsceen’ in onze huidige zin. Maar zulks is een vergissing: sacrale onzedigheid is geen verwereldlijkte porno! Ons aanvoelen van geslachtelijk leven is tweeledig verschoven t.o.v. het archaische:

a. Het Bijbelse christendom bande iedere seksuele ritus als doodzonde uit.

b. Het moderne rationalisme, vooral in zijn Frans-materialistische versie (de XVIII-d’ eeuwse Franse materialisten), ontheiligde alle riten, de seksuele inbegrepen, waardoor zij tot profane porno werden.

Indien wij - *E.RF. 30 (medemenselijk aspect)* - rein fenomenologisch iets willen vatten, moeten wij er de axiomata van delen (*E.RF. 25: axiomata doen ‘zien’*). Onze vooropstellingen vallen slechts gedeeltelijk samen met die der archaische religies. Indien wij daar geen ‘aandacht’ aan besteden, dan interpreteren wij verkeerd. Laat ons op fenomenologisch terrein althans zo “open van geest” zijn!

Steekproef 15.-Vruchtbaarheidsriten II. (87/89)

G. Welter, *Les croyances primitives et leurs survivances*, Paris, 1960, 73s., vermeldt een Russisch folklorist, Ioeri Sokolov. Deze onderscheidt vier soorten magische ritens:

1. drie negatieve (apotropische of afweerriten, zoals door tegenmagie een magische aanval afweren; cryptische of zedigheidsriten, zoals het hoofd(haar) van de bruid bedekken; exopathische of mijdingsriten, zoals een omweg maken om iets te mijden of zoals bepaalde termen niet uitspreken) en

2. een positieve (karpogonische of vruchtbaarheidriten).

Deze indeling werpt, natuurlijk, een licht op de duistere wereld der magische ritens. Maar zij verbergt dat enkel de vruchtbaarheidsriten echt iets verwezenlijken. Zo zelfs dat zonder onderliggende of voorafgaande vruchtbaarheidsriten de drie eerste ‘onvruchtbare’ of vruchteloze pogingen blijven.-- Dat ter inleiding.

1. Imitatieve ritens.

Dansen waarin men het vrijen en/ of de eenwording (*E.RF.* 67: Congodans) weergegeven wordt. Volgens Welter ‘overleven’ zij in de buikdans der Arabische vrouwen en, misschien, in de borstendans der Russische vrouwen of in het heupwiegen der Spaanse dansers.

Een vrouw die onvruchtbaar is, ontleent de kledij van een moeder van kinderen en maakt zich een beeldje van een baby in hout dat zij “de borst geeft”. -- Dit bevordert de vruchtbaarheid.

De magiër legt zich bij een vrouw op de grond (Moeder-Aardeverering) en beweegt een grote steen (baby) langs de eigen buik om het baren van de vrouw nevens hem te vergemakkelijken.-- Zoiets bevordert het baringsproces.

Op de Russische buitens houden huwenden/ gehuwden de voeten op een schapenvacht, gedurende het huwelijksmaal. Of zij brengen hun eerste nacht door in de nabijheid van de stal van hun vee,-- zo dat de dieren nadoen/ delen in het liefde - en bevruchttingsproces.-- Zoiets bevordert de vruchtbaarheid van het vee.

Op Java plegen boer en boerin, wanneer de rijstvelden bloeien, ‘s nachts liefdespel in het rijstveld.

In de Oekraïne, wanneer het koren begon te groeien, rolden de pasgehuwden zich in het veld.-- Dit bevordert het levensproces der planten.

Besluit.-- Gegeven: mensen, dieren en planten; gevraagd: de vruchtbaarheid. Oplossing: een ritus.

Tot daar de metaforische magie (*E.RF.* 50). En nu de metonymische magie. Cfr. *E.RF.* 50.

2. Contagieuze riten.

De vrouw van al wie op jacht gaat, gaat niet met een andere naar bed of laat zich zelfs niet eens aan hem zien; zo niet zou zij de levenskracht (*dunamis*, *virtus*) van haar man tijdelijk verzwakken.

Opm.-- Hieruit blijkt duidelijk dat (jacht)geluk van een gehuwd man mede bepaald wordt door het (erotisch) gedrag van zijn echtgenote. Meer nog: wie grondig thuis is in magie, weet dat het eigenlijk de vrouwelijke levenskracht is die het (jagers)geluk van de man grondvest.

Terloops: de vrouw past mijdings- en zedigheidsriten toe, zoals de rus Sokolov ze onderscheidde (*E.RF.* 87), want zij mijdt een andere man en toont zich niet eens.

Een Bijbels model.

Gen. 24:2; 24:9;-- 47:29; 47:31.

Wij lezen. - *Gen.* 24.-- Abraham was op dat ogenblik een hoogbejaard grijsaard. Jahweh had hem in alles gezegend. Tot de oudste onder zijn onderdanen, de waarnemer inzake al zijn goederen, zei hij: “Leg uw hand op mijn teelballen (*opm.--*: meestal vertaalt men puriteins: “onder mijn heup”). Ik doe u zweren gij Jahweh, de god van de hemel en van de aarde, dat gij voor mijn zoon (Isaak) geen vrouw zult kiezen uit de meisjes van Kanaän, het land waarin ik woon. (...). De onderdaan legde de hand op de teelballen van zijn heer Abraham. Hij legde voor hem de eed af m.b.t. die aangelegenheid.

Gen. 47.-- Toen voor Israël (= Jakob) het stervensuur naderde, riep hij Jozef, zijn zoon, en zei “Indien ik uw genegenheid waard ben, leg uw hand op mijn teelballen, toon mij zo uw welwillendheid en goedheid en begraaft mij niet in Egypte. (...). Jozef legde de eed af terwijl Israël zich aan het hoofdeinde van zijn eed neerboog.

Tot daar de gewijde tekst.

Opm.-- De teelballen, het geslacht (of, zoals menig ouder volksmens in Vlaanderen zegt “het gemacht” zijn sacraal gezien dermate ‘heilig’ en dus onschendbaar dat zij als een soort ‘waarborg’ golden op plechtige, voor het leven beslissende momenten. Zoals hier waar het over een toekomstige vrouw of over een begraaf plaats gaat.

Spijtig: de puriteinse vertaling bedekt de ware, d.i. sacrale, draagwijdte van al wat geslachtelijkheid is. De onverbreekbaarheid van de eed deelt in (metonymie) de onverbreekbaarheid van al wat geslachtelijkheid is.

Let goed op de Bijbelse tekst: het leggen van de hand op het geslacht komt neer op het zweren,-- niet bij de elementen van de kosmos (*E.RF. 54*),-- ook niet bij Satan (*E.RF. 54*), maar bij “de god van hemel en aarde”.

M.a.w.: in zo'n tekst wordt al wat geslachtelijk leven is (het magisch aspect inbegrepen), nog niet ‘verduiveld’.

“Het is dankzij een soort ‘contagion’ (versta hier: contactmagie) dat men een eed kan onderbouwen” zegt G. Welter, o.c., 85.

Steller legt er de nadruk op dat de teelballen, in het oude Latijn, ‘testiculi’ (= kleine getuigen) heten. Het woord ‘testis’, in het Latijn, betekent inderdaad ‘getuige’: de teelballen golden dermate als eedgetuigen dat zij gewoon dagdagelijks “getuigen-in-het -klein” heetten.

Welter vermeldt een tweede, puriteinser vorm, van hetzelfde magisch procedé, o.c., 86.-- Men kan immers i.p.v. de teelballen, een teer orgaan dat zedigheid vereist, vervangen door keien of een steen (wat op gelijkenis- of imitatieve magie neerkomt).

De twee samen, én teelballen én keien, komen nog voor in onze uitdrukking “steen en been klagen” (waarbij ‘been’ staat voor ‘geslacht’-tussen-de-benen), d.i. de hoogste en heiligste ‘getuigen’ (testes, testiculi) erbij roepen.-- In het Duits bestaat een analoge uitdrukking: “Stein und Bein schwören” (steen en been zweren,-- een metonymische uitdrukking voor “bij steen en been (= geslacht zweren).

De antieke Romeinen hadden een analoge uitdrukking: “Jovem lapidem iurare”, letterlijk: “Jupiter (en) steen zweren” (= bij Jupiter en steen zweren). Jupiter nu was de oppergod der Romeinen!

Opm.-- Welter, o.c., 134.-- De antieke perzen (± het huidige Iran), in hun heilige boeken (= Zend-Avesta), lezen dat degene die onvrijwillig zaadverlies beleeft, veroordeeld wordt met tweeduizend zweepslagen. Als men weet dat wie een moord beging, er met achthonderd van afkwam.-

Welter: de afwezigheid van bedoeling is uitgerekend het ‘bewijs’ van de occulte wezensaard van de inbreuk op de sacraliteit van het geslacht.

Besluit.-- Wij zijn rein fenomenologisch te werk gegaan. Een morele - laat staan Bijbelse - of kerkelijke beoordeling komt pas nadat men de fenomenen heeft blootgetrokken zoals zij zijn. Vandaar het feit dat wij religieuze feiten in hun rauwheid hebben weergegeven.

Steekproef 16. -- Dema-eredienst. (90/91)

Bibl. st.:

-- A. Jensen, *Mythes et cultes chez les peuples primitifs*, Paris, 1954 (// *Mythos und Kult bei Naturvölkern*, Wiesbaden, 1951).

-- P. Schebesta, *Oorsprong van de godsdienst*, Tiel/ Den Haag, 1962, 235/238 (Demagodheden).

Wij staan nu stil bij een ophefmakende vorm van vruchtbaarheidsreligie, de dema-religie.

Jensen leerde de dema-eredienst kennen in het gebied van de Stille Zuidzee.-- De term 'dema' is afkomstig van de taal der Marind-Anim (op Nieuw-Guinea) en betekent 'oerwezenlijk voorouder', -- een voorouder, mannelijk of vrouwelijk, die tot de wezens van "in den beginne", de oertijd, behoort.

1.-- Mythologische beschrijving.

Men vindt deze mythen bij een aantal landbouwvolkeren: de Marind-Anim (Nieuw-Guinea), de Wemale (West-Ceram), bepaalde stammen in Zuid-Rhodesië, de Khond (India), de Oeitoto, de Mexicanen, de Peruvianen.

1. Het oergebeuren.-- Een mythe vertelt een of ander magisch oergebeuren (cultureel archetype dat 'origineel' is).-- Er waren van "in den beginne" een veelheid van oerwezens (voor iedere stam en voor iedere cultuurverworvenheid). Welnu, "in den beginne" wordt één der dema's gedood en opgegeten. Uit de overgebleven resten van het lichaam worden:

- a. (cultuur)planten, b.v. de kokospalm,
- b. (cultuur)dieren verwekt.

2. De eredienst.-- Het oergebeuren wordt jaarlijks herdacht (want het vergeten is een 'heiligschennis'). Het wordt zichtbaar tegenwoordig gesteld. Zo voor de kokospalmboom -- Een mens - gewoonlijk een meisje - wordt eerst door middel van seksueel misbruik (in onze puriteinse taal uitgedrukt) magisch voorbereid: het ondergaat het gebruik vanwege alle deelnemenden.

Opm.-- Inzonderheid Melanesische stammen houden er op dat gebied en op andere rauwe praktijken op na.

De lichaamsresten - de beenderen - worden onder een jonge palmboom "aan de aarde toevertrouwd".

2.-- **Structuur.--** Gegeven: een jonge palmboom; gevraagd zijn vruchtbaarheid, nodig voor het menselijk leven van de stam. Oplossing: het misbruiken en slachtofferen van b.v. een jong meisje.

Steeds weer diezelfde rauwe pragmatiek of "het doel wettigt de middelen".

Jensen's theorie staat of valt met het begrip 'dema-godheid'. Het gedode en opgegeten oertijdwezen is dermate 'god(heid)' dat het zelfs het opperwezen verdrongen heeft.

Schebesta beklemt toont dat 'dema's' wel voorouders zijn die, behalve stamvaders/ stammoeders, ook 'helden', resp. heilanden ('Kulturbringer') zijn. Dit is: zij veroorzaken een stuk cultuurverworvenheid. Maar 'god(heid)' in de zin van Schebesta zijn zij geenszins.

Opm.-- Het begrip 'god/ godin' is dermate rekbaar dat de discussie een beetje woordentwist lijkt.

Voorouderlijke ethiek.-- In de Franse vertaling van zijn werk, o.c., 225, zegt Jensen terake: "De ware heiligschennis bestaat in het verwaarlozen (*E. RF. 03*: neg.ligere) van het goddelijk feit.

Opm.--: Het oergebeuren - dat prototype is van alle menselijke gedrag.-- Een inbreuk plegen b.v. op een 'holine' gebod (bij de Wemale, West-Ceram) komt in feite erop neer dat men niet 'indachtig' is geweest dat de huidige gedragsvorm van de mensheid - b.v. de maandstonden van een vrouw - de weergave van een goddelijk oerfeit is dat meteen geldt als een goddelijk gebod dat het menselijke bestaan beheerst.

Logisch is het dan dat men de heiligschennis die erin bestaat te 'vergeten', uitboet door zich bijzonder intens te herinneren.-- Zo is - door zijn wezenseigen betekenis - het bloedig offer (*E.RF. 50*) een bijzonder intense vorm van niet vergeten".

Opm.-- Wat Jensen hier zegt, geldt, natuurlijk, eerst en vooral voor de dema-moraal. Maar het geldt evenzeer voor alle religieuze, d.i. zich heilige plichten herinnerende moraal. De louter profane gedragsregels missen het 'goddelijk' (versta: sacraal) fundament of axioma.

Let op Jensen's term: "Logisch is het dan". De religieuze mens deduceert logisch uit religieuze axiomata.

Bijbels denkenden en modern-rationelen achten zich torenhoog verheven boven b.v. de dema-moraal.

Maar een westerse cultuur die o.m. twee wereldoorlogen ontketent, niet zelden "in naam van "Gott mit uns" of andere kerkelijke of religieuze axiomata": is die zoveel verhevener'?

Dergelijke morele vergelijkingen brengen de termen "lagere religies" en "hogere religies" in het gedrang. - Wij zagen dat zelfs atheïsmen (*E.R.F. 06*) "in naam van hun axiomata" oorlogen en vervolgingen ontketenen.

Steekproef 17.-- Fetisjisme. (92/96)

Bibl.st.:

-- G. Welter, *Les croyances primitives et leurs survivances*, Paris, 1960, 171/176 (*Le fétichisme*).

-- P. Schebesta, *Oorsprong van de godsdienst*, Tielt/ Den Haag, 1962, 67/68 (*Fetisjisme*),-- 167/172 (*De fetisjisten en hun god*),-- 215/216 (*Comte en Lubbock*).

De term ‘fetisjisme’ of ‘fetisjgeloof’ dateert van *Charles de Brosses, Du culte des dieux fétiches*, Paris, 1760. Daarin heeft hij het over “dingen begaafd met een goddelijke kracht” (“vertu divine”), zoals godsspraken (orakels),-- amuletten, talismans.

Terloops: de positivistische denker Auguste Comte (1798/1857; *Catéchisme positiviste* (1852)) duidde verkeerdelijk de Brosses’ werk als een eerste religieus stadium.

Laat ons onmiddellijk zeggen dat het fetisjisme slechts één element is in zo goed als iedere niet-rationalistische religie. De religie als systeem vereenzelvigen met fetisjgeloof is gewoon pure eenzijdigheid.

‘*Feitiço*’. -- Dit Portugese woord is de stamvader van onze term ‘fetisjgeloof’. Het betekent gemaakt (voorwerp)” Inderdaad: een fetisj is een product van sacrale akten.-

Men kan het omschrijven als “een voorwerp waarin - dankzij magisch-mantische bewerking (b.v. het inwerken van een machtgeladen werkstof; b.v.: het opvangen van een (natuur)geest in een voorwerp) - levenskracht opgestapeld is”. Als men wil: een magisch-mantisch gedynamiseerd voorwerp.

Wie is de maker/ maakster? -- Enkel een magisch-mantisch bevoegde kan een echte fetisj maken. Meer nog: enkel zo iemand kan hem verantwoord aanwenden.

Het Siberische fetisjgeloof.-- Ofschoon de term ‘fetisj’ oorspronkelijk - via de Portugezen en hun eeuwenoud contact met centraal West-Afrika: “de klassieke streek van het fetisjisme”) tot ons gekomen - west Afrikaans is, toch is, volgens Russische etnologen, Siberië een land bij uitstek van fetisjisme.

Onderscheiden wij vooreerst twee dingen:

- a. de ongon of eigenlijke fetisj, die hoofdzakelijk genezend werkt, en
- b. de lekan of afbeelding van de ongon,-- waarmee men zelfs de kinderen laat spelen.

Ons interesseert natuurlijk de ongon. Doordat hij tevens een klassiek voorbeeld is van een basisfenomeen der religies, nl. de harmonie der tegengestelden, door o.m. W.B. Kristensen sterk belicht.

De ongon. -- De vormgeving grijpt plaats in materialen als hout, steen textiel, papier, dierenhuid, -- metaal.-- Daarin vangt men een veelheid van ‘dieren’ - versta: dierenzielen - op: viervoetigen, kruipdieren, - vissen,-- insecten (let op de ‘elementen’ aarde, water, lucht).

Deze dierenzielen gelden als èn veroorzaaksters èn tegenveroorzaaksters inzake gezondheid/ ziekte.

De antiek-Griekse spreuk der genezers/ genezeressen luidde: “Ho trosas iasetai”, degene die de kwaal veroorzaakt heeft, zal ze herstellen.-- Dat is het fameuze axioma der genezing op occult of sacraal terrein: de harmonie (= ineenvoeging) van goed (= gezondheid) en kwaad (= ziekte) of van kwaad-en-goed zoals in het geval van genezing.

Inderdaad cybernetisch gezien is ieder dier - in de brede zin - én de oorzaak van ziekte doordat het als indring(st)er te werk gaat. Het dringt in lijf en ziel van de gezonde mens b.v. en meteen verwekt het fluïdiek (ijl- of fijnstoffelijk) de ziekte. Maar het is tegenoorzaak doordat het - geholpen door de levenskrachten in de ongon - weerom als indring(st)er te werk gaat. Om “similia similibus”, het gelijke door middel van het gelijke (dit laatste als tegenoorzaak, natuurlijk), te herstellen.

Meteen zit hier een cybernetisch of stuurkundig element in: de afwijking (veroorzaking) wordt door ‘tegenkoppeling’ (tegenveroorzaking) hersteld.

De magische basis.-- De hoger vermelde materialen op zich vertegenwoordigen reeds elk een specifieke levenskracht (metaal is koud en winterachtig b.v.; hout, dierenhuid vooral is warm en zomerachtig). Maar er is meer noodzakelijk: een ongon - zegt men in Siberië - moet ‘gevoed’ worden.

Op o.m. twee wijzen:

- a. men offert hem werkstoffen als melk, bloed, -- vet;
- b. men ‘berookt’ (eigenlijk: bewierookt) hem door vethoudende werkstoffen te verbranden (wat eigenlijk een brandoffer is).

Herlees nu even *E.RF. 93* (Offermagie).

De maakmethode. (93/96) De religiespecialisten staan gewoonlijk niet stil bij de methode. Laten wij iemand aan het woord die fetisjen maakt.

Bibl. st.: *Julia Pancrazi, La voyance en héritage*, Paris, 1992, 90; 164. Ziehier hoe de zienster - fetisjmaakster het vertelt.-- De fetisjen, of talismans werden - bij ons thuis - in het geheim gemaakt: de deur werd keihard voor onze neus toegesmaakt.

Gedurende uren in diepe stilte (*E.RF.* 75) deden mijn moeder en haar zuster haar fluïdum (levenskracht) in de voorwerpen, die moesten dienen om geluk te stichten of kwaad af te weren, trekken.

Eén enkele keer kon ik als kind deze mysterieuze voorwerpen zien. Ik was - geloof ik - zo'n jaar of tien. Ik waagde het, op een namiddag, de schuiflade open te trekken. Ik zag slechts enkele grijze keitjes met witte adertjes erin. Voor mij persoonlijk niets bijzonders!

Later vernam ik dat deze stenen uit Saoedi-Arabië en Jemen kwamen. De vrouwen immers van mijn familie vonden sedert altijd een filière via de zeelui in de haven (van Marseille). Aan ieder man die naar de oorlog vertrok - familielid of naastbestaande - werd door mijn moeder en haar zusters een fetisj of talisman meegegeven.

Natuurlijk dreven allen er de spot mee. Nochtans heeft niemand onder hen zijn steentje thuisgelaten! En: allen zij teruggekeerd. In 1914 werd Raphael met de mobilisatie opgeroepen. Mijn moeder maakte voor hem fetisjen en talismans. Dat zijn kleine zakjes vol steentjes en poeders. Hij naaide ze in zijn jasje.

Mijn moeder zag hem slechts terug in december 1918, een maand na de wapenstilstand.

Iedere brief die zij hem stuurde, overstelpte zij met kussen en droeg zij een hele nacht lang op haar hart. Om hem op te laden met haar fluïdum. Op die wijze vernieuwde zij de fetisj. -- Deze heeft hem geen ogenblik verlaten gedurende vier jaren. Hij werd slechts één keer gekwetst en dan nog lichtjes aan de rechter voet.

Opm.-- Men ziet dat én zakjes met "gri-gri" (werkstoffen) erin én zelfs een brief (de omslag niet, natuurlijk, want die komt in aanraking met jan en alleman, maar de inhoud) fetisjwaarde kunnen hebben.

Dat schrijfster als kind de steentjes zag, is fout. Waardoor? Doordat een fetisj-materiaal niet mag gezien worden, tenzij door degenen die fetisjen maken en door degenen die ze dragen. Het kind was echter ook zelf begaafd als latere zienster - fetisjmaakster: dat redt de onvoorzichtige kijk.

Terloops: hoe meer men zo'n 'schat' aan anderen laat zien, des te meer verliest een talisman zijn levenskracht, natuurlijk. Herlees *ERF.* 87: de negatieve werkingen gelden zeker voor een fetisj.

Let op de diepe stilte: de ‘mania’ (*E.RF.* 72: tweeledig aspect) is de voorwaarde! Degene die een fetisj voor iemand maakt, moet eerst ‘zien’ waar en wanneer er b.v. levensgevaar dreigt. Dan pas begint de aan dat “waar-en-wanneergevaar” aangepaste levenskracht in te dringen in de materialen.

Zien, ja. Maar ook magie: degene die een fetisj aanmaakt, moet onvoorwaardelijk over zeer veel levenskracht - dunamis, virtus, ‘mana’ - beschikken.

Een uitgeputte zienster (ziet niets en) kan niet een object opladen.-- Nu verstaat men beter waarom een fetisj een mantisch-magisch object heet!-

Let op de tweesnedige reactie der mannen: hun manneneer belet hen te bekennen dat zij, in hun binnenste, er ergens aan geloven. Deze handelwijze - ambivalentie - komt wel meer voor bij modernen b.v..

Het verhaal gaat door.-

Let erop dat zienster - schrijfster ‘ziet’ wat er gaat gebeuren.-- Ik wist dat Bastien van de oorlog zou terugkeren.-- Om te beginnen vervoegde hij zijn legereenheid op Corsica. Nadien hoorde van hem niets meer. Voor zijn vertrek had ik mijn eerste fetisj voor hem gemaakt. Twee van die steentjes - bij mijn moeder in voorraad - om ze b.v. aan zeelieden te tonen. De naam echter kende ik niet. Ik deed er enkele zoutkorrels en stukjes eikeblad bij. Dingen die gekend zijn om hun weldadige inwerkingen.

Ik herinnerde mij toen de raadgevingen van mijn moeder Julia: dit alles naaien in een zakje, heel klein. Maar vooral geen nylon of gekleurde stof, want die beletten dat de ‘golven’ (*opm.*-- levenskracht) er doorheen komen.-- Ik koos dus het simpelste, een klein stukje wit katoen. Vertrouwde het geheel aan Bastien toe. Opdat hij het met zorg zou inwerken in zijn jasje.

Om te beginnen spotte hij ermee.

“Hij geloofde niet in zien(st)ers! In zgn. “occulte wetenschappen” in het algemeen! Naar de oorlog gaan met een talisman was hem ‘sorcellerie’ (hekserij)!”. -- Ik heb mij moeten weren om hem de talisman te doen aanvaarden.

Maar de feiten!

Veel later liet hij mij weten dat zij de talisman nooit had gelost. Al die lange jaren gedurende dewelke hij aan het front streed, is die fetisj voor hem tot een obsessie geworden! Zonder ophouden betastte hij de revers van zijn boord om er zich van te vergewissen of de talisman er nog was.

Op zekere dag - één enkele keer - trof hij hem niet onmiddellijk aan. Hij keerde heel zijn tank onderste boven, van de vloer tot de toren, doorheen de opslagplaats der obussen. Onder het gelach van zijn kameraden! Daarna keerde hij zijn vest om de keerzijde van zijn boord te doorsnuffelen.

De fetisj was er in feite nog. Maar hij kon hem maar enkele uren later te pakken krijgen in de kliniek. Want gedurende de enkele minuten dat hij ‘treillis’ had verlaten, waren verscheidene Duitse obussen gevallen. Eén ervan trof zijn tank. Binnenin de tank vlogen stukken staalplaat in alle richtingen. Eén ervan kwetste hem aan de rechter voet. net zoals mijn vader dertig jaar te voren.

Tot daar het tweede verhaal.

Opm.-- Schrijfster is niet alleen om ‘erfelijkheid’ vast te stellen in de lotgevallen. Een psychanalist als Szondi, leerling van Freud, verdiepte er zich jaren lang in. O.m. n.a.v. Goethe’s denkbeelden terzake. Men stelt immers vast dat, binnen een familie-(stamboom), geregeld analoge vriendschappen, huwelijken, beroepen, ziekten voorkomen. Meer nog: de recentere geneeskunde stelt analoge feiten vast.

Opm.-- *Lukas 8:43* vertelt dat de aan bloedverlies lijdende vrouw de zoom van Jezus’ kled vastneemt om van haar kwaal te genezen. In *Luk. 8:46* zegt Jezus dat hij een ‘dunamis’, een dosis levenskracht, van hem heeft voelen uitgaan. Hij vroeg dan ook wie hem had aangeraakt.

In *Handelingen 19:11/12* staat te lezen “God bewerkte, doorheen Paulus’ handen, opvallende wonderen, zo zelfs dat het volstond de doeken en het linnen die zijn lichaam aangeraakt hadden, op de zieken aan te brengen. De ziekten trokken eruit en de boze geesten gingen weg.

Opm.-- Wie het aanmaken van een fetisj kent, verstaat waardoor Jezus’ kleren en Paulus’ doeken en linnen (die zijn lichaam hadden aangeraakt - contactmagie -) levenskracht - niet buitennatuurlijke maar wel Bijbels-bovennatuurlijke levenskracht - afgeven. De kleren worden ‘besmet’ a.h.w. of doortrokken van het mana van beide zeer krachtgeladen mensen.

Handelingen 20:7/12 ziet Paulus welbewust contactmagie plegen: hij legt zich, met zijn warm lichaam, op de neergevallen jongen! Zoals de profeet Elias (*1 Kon. 17:21*) en de profeet Elizeüs (*2 Kon. 4:34; 4:35*) hem voordeden. Een lange traditie van contactmagie dus.

Steekproef 18.-- Het magnetiseren. (97/99)

Zoals de titel van G. Welter's werkje het zegt: "et leurs survivances".

Staan wij dus stil bij zo'n getuigerest, nl. het magnetisme. Het axioma bij uitstek van iemand die magnetiseert, luidt: "Ik beschik over (het noodzakelijke en zelfs voldoende) magnetisme, d.i. levensenergie - dunamis, virtus - om hetzij kwalen te verlichten hetzij ze volkomen weg te nemen".

Wij beschikken over een suggestief verhaal, nl. *Josiane Cabanas, Médecines parallèles: Le bon 'fluide'*, in: *L'Indépendant catalan* (Perpignan) 13.08.1991.

I.-- Yves Gourault is 39.

Na jaren circusanimator geweest te zijn huwt hij en vestigt zich als "attaché commercial" in Perpignan (Pyrenees orientales).

Op **11 april** ontvalt hem een sigaret. Hij buigt zich om ze op te rapen, -- verliest het evenwicht, valt. Een uur later wordt hij naar een kliniek gevoerd met een 'verlamd' been.-- Een hele reeks klassieke onderzoeken volgen.

Op **23 april** wordt hij ontslagen. Met een vage diagnose. Ondertussen doodt hij de tijd in een rolstoel. Hoogstens kan hij zich met krukken even bewegen. Zeer zeer moeizaam.--

Meer nog: sommige organische functies vallen uit: ternauwernood kan hij b.v. nog plassen.

Op **25 april** wordt hij naar le Centre de rééducation du Barcarès gevoerd.-- En ... dààr spreekt men hem over een zekere Guy Semper, een 'magnetiseur'. "Waarom niet?".

Op **22 mei** - naar de avond toe - voert een vriend hem naar het kabinet van Guy Semper. Deze 'bewerkt' het zgn. dode been.

Het reageert door 'kriebelingen', door 'warmten'. -- Anderhalf uur later begint Yves Gourault te kunnen gaan. -- Na een volgende séance mag hij de krukken laten.

II.-- Guy Semper

Hij ontvangt ons, maar met zeer duidelijke tegenzin. Hij schuwt publiciteit. Weigert gefotografeerd te worden.-- Het kabinet: kraaknet. Met een behandelingstafel, een bureel met steekkaarten, enkele tijdschriften. Semper zelf: doodsimpel. Als om het even wie.

Maar 'magnetiseur' wil hij niet heten. Wel 'magnétopathe'. Waarom? Omdat - zo oordeelt hij - de term 'magnetiseur' van alles en nog wat dekt.

M. Durand, eveneens magnetiseur, heeft hem indertijd op zijn begaafdheid gewezen.-- Durand behandelde hem n.a.v. en verzakking ('tassement') van wervels,-- ten gevolge van een val.

Eerst wilde hij van niets weten. Werd zelfs angstig.-- Maar het werd geleidelijk toch belangstelling. Hij las erover. Om het op zichzelf en naastbestaanden uit te proberen. Wat stelde hij vast? De eigen pijnen, de pijnen van anderen verzwonden! Door ze 'weg te nemen'.

Hij sluit aan bij le Groupement national pour l'organisation de la médecine auxiliaire, die osteopaten, acupunctuurbeoefenaars, magnetiseurs en sommige alternatief werkende artsen verenigt. Pas op die achtergrond durft hij buiten zijn dagdagelijkse leefkring gaan.

T.o.v. de gevestigde geneeskunde is Semper zeer waardierend ingesteld. -- "Ik ondervraag eerst en vooral streng nauwkeurig elke patiënt(e) omtrent de toegepaste behandelingen. Nooit doe ik de bestaande behandelingen onderbreken. Ik acht mij 'auxiliaire', aanvullend genezer".

Waarop let hij dan? Hij let op de energiepunten en de energiebanen. ('meridianen'). Zoals de acupunctuur der chinezen ze opvat.-- Wat doet hij dan? Hij plaatst de vinger(s) op die punten en/ of die lijnen.

In sommige gevallen beperkt hij zich echter tot minder: hij legt de handen op ("zonder te bidden" zegt hij).

Terloops: Semper is gelovig. Maar hij acht zijn geloof een te intieme aangelegenheid om ze (aan een journaliste) bloot te geven. Waarmee werkt hij dan? Met zijn persoonlijke energie, zijn "fluïde rnagnétique".

Opm.-- Sinds oeroude tijden zijn alle genezenden die even nadenken over de vooropstellingen van hun activiteiten als genezers/ genezeressen, ervan overtuigd dat een (godgevene) energie doorheen het hele heelal stroomt,-- levenskracht die de genezende door de macht van zijn denkende concentratie (*E.RF.* 68: in/ doorheen de vervoering) kan richten. Op wat? Op punten die zwart zien, op lijnen die zwart zien. Die zwartheid (of een andere donkere ontaardingaanduidende kleur) wijst op een leemte. Die zij aanvullen. Met hun fluidum.

Welk domein bestrijkt hij dan? Zona, artrose, lumbago, ischias, spasmofilie (neiging tot spasmen), artritis (slagaderontsteking). Ook stress.-- Maar multiple sclerose en suikerziekte kan hij niet aan. Maar, in die twee gevallen, neemt hij wel de ermee gepaard gaande vermoeidheid weg.-- Wanneer na ten hoogste drie séances blijkt dat hij niets kan, dan zegt hij dit eerlijk.-

Slotsom: drie types (ja, ja/ neen, neen).

Wel wil Semper zich telkens weer inlichten en zijn vermogen verder ontwikkelen.

III.-- Zijn oordeel over het geval van Yves Gourault.

“Het snelle verloop van de genezing heeft mij verrast.-- Zijn been reageerde eerst niet. Ik trachtte nl. in te werken op de meridiaan VB 41. Niets trok erin. Ik probeerde het punt V8 43. Dàt reageerde! Yves Gourault voelde daarop zeer veel pijn. Maar meteen voelde ik dat ik op dat been moest inwerken.-- Na een tijdje trilden de tenen (zonder dat hij het besepte) en bewogen de spieren. Zijn been “werd wakker”.

Een uur later kon ik Gourault's vriend die hem tot bij mij gevoerd had, roepen om als eerste ooggetuige vast te stellen”.

De prijs die de magnetiseur betaalt, voor zover hij ‘autonoom’ werkt.

Semper: “Ik was stomverbaasd.-- Maar ... zoiets heeft mijzelf dermate geraakt en uitgeput dat ik vijf dagen lang aan slapeloosheid leed, gedeeltelijk geheugenverlies vaststelde! Wel moet ik daaraan toevoegen dat ik in die junimaand vijf andere moeilijke gevallen heb geïncasseerd”.

Besluit.-- Het blijkt van langs om meer dat genezers/ genezeressen werkelijk problemen oplossen. Dat brengt ons terug naar *E.RF. 08* (‘*Werkelijkheid*’).

Herneem ook even *E.RF. 58; 76; 82*. Ook dàr bleek dat religieuze, d.i. het heilige of sacrale beheersende, methodes ‘werkelijk’ zijn, d.i. de oplossing bieden voor een ‘gevraagde’ dat aan een ‘gegeven’ verbonden is.

Dat is de reden waarom niet enkel primitieven - Jagers/ plukkers, herders, landbouwers (veetelers/ akkerbouwers) - maar modernen en vooral postmodernen (die het geloof in de moderniteit verloren hebben), in onze grootsteden zich tot ‘alternatieven’ wenden.

Dat verklaart, voor een gedeelte, het succes van New Age, het Nieuwe Tijdperk dat ‘carrément’ de weg van het (neo)sacrale opgaat. Was er geen enkele probleem-oplossende macht aan het werk, hoe zouden dan modernen en vooral postmodernen zich laten bedotten door ... kwakzalverijen allerhande?

De getuigeresten zijn daar als een inductieve steekproef die ons inzage geeft in wat het in de prehistorie (*E.RF. 34*) geweest is (analogische inductie),-- wat het in de resten van primitieve of archaïsche culturen nog steeds is.

Steekproef 19. *Similia similibus* (het gelijke d.m.v het gelijke) (100/104)

O. Willmann, *Geschichte des Idealismus, I (Vorgeschichte und Geschichte des antiken Idealismus)*, Braunschweig, 1907-2, 282, haalt een tekst aan van Sextos Empeirikos (Tegen de mathèmatikoi), waarin een oeroude magisch-religieuze formule in wijsgerig verband (de paleopythagoreeërs) vermeld wordt: “hupo tou homoïou to homoion”(lat.: similibus similia), door middel van het gelijke (kent men, bereikt men) het gelijke.

In termen van huidige modeltheorie: d.m.v. het model (kent men, bereikt men) het origineel.-- Dit axioma komt nu bloot in volgend verhaal.

Fr. Balsan, Le capricorne noir, Paris, 1968, 109.-- De zedenles is een genezing, resp. bezwering of raadgeving is - indien met occult kwaad geconfronteerd - steeds ‘uitdrijving’ van dat kwaad, maar de doeltreffendste ‘uitdrijving’ geschiedt d.m.v. opslorping van het kwaad.

Wij bevinden ons in de Kalahari-woestijn, in “de rode steppe”, in zuidelijk Afrika. Wij maken een genezingspoging mee van T’omako, een moemba of genezer-tovenaar. Een ongeval overkwam Cami, een halfbloed. Bij een van een paard had hij de hand verzwikt, misschien gebroken. De arts tracht er iets aan te doen. -- Maar Cami richt zich tot T’omako. Deze gaat op zijn aanvraag in. Op voorwaarde dat het gedurende de nacht geschiedt.

Opm.-- De voorliefde voor de nacht zagen wij ook *E.RF. 54*: “de man in wiens hart het nacht is”.

In dichte duisternis arriveert het groepje tot bij T’omako, doorheen het struikgewas. Tot aan een open plekje waar een dertigtal Ma’gon ons opwachten rond een smeulend vuur.

1.-- Zodra wij aankwamen, wakkerden zij het vuur aan.-- de vrouwen begonnen te zingen,-- met snijdende stem. Gedurende korte perioden van stilzwijgen gaf een duegne een solo ten beste. Waarna het koor hernam.

De mannen op hun beurt trappelden rond een kring rondom ons. Wimpels uit cocon, gevuld met korrels of met silexsteentjes

Opm.-- *E.RF. 94*: “gri-gri”-, waren rond hun benen gewikkeld: deze onderstreepten met hun geluid het ritme.

“De gezichten kregen een uitdrukking van vervoerdheid (*E.RF. 68; 98*) T’omako zelf danste om de vervoering, noodzakelijk voor zijn magie te bereiken”.

Opm.-- Wij zagen hoger dat ‘vervoering’ niet samenvalt met zinsverbijstering. Zij is gespannen concentratie.

Ondertussen bleef Cami rustig.-- T'omako verlaat, op zeker ogenblik, de rondedans die stilvalt. Hij gaat op Cami af.

2.-- Hij betastte, streelde de gekwetste huid en rekte ze uit.

Opm.-- Vergelijk met *E.RF.* 98: “Wat doet hij dan?”. - Ondertussen kwamen rauwe woorden van tussen zijn eerder toegeknepen lippen gevloeid, als pijngeladen zuchten.

Opm.-- Let nu op het axioma dat T'omako's gedrag beheerst. “Waarmee hij - zoals hij het te verstaan had gegeven - genezend inwerkte door het kwaad uit de hand te rukken en het in het eigen lichaam op te sloppen waarin het zou verzwinden”.

Aldus letterlijk de tekst van Balsan.-- “Cami, die met deze methode vertrouwd was, had ons vooraf verwittigd: “Indien hij erin gelukt mijn hand te genezen, dan zal hij met mijn pijnen gedurende tenminste één dag gestraft zitten”.

Opm.-- Vergelijk met *E.RF.* 99: ‘uitgeput’. Soms hield de massage op: de moemba liet daarbij enkele noten horen van een lied ter ere van “de duistere machten” (“les forces obscures”). -- Vergelijk met *E.RF.* 54; 66; 86 (*Smeekgebed*).

Opm.-- Of de machten tot dewelke T'omako zich richt, nu zo ‘duister’ waren, blijkt in alle geval niet uit zijn methode. Het kan zijn dat Balsan interpreteert.

Uitgeput kwam T'omako op zeker ogenblik recht,-- druipend van het zweet. Maar met een gebaar zette hij de dans en het koor weerom in gang. Indien hij met ondervragende blik Cami aankeek, kende hij het antwoord al vooraf: T'omako was mislukt. “De reden is dat iemand anders het al geprobeerd heeft voor mij” zuchtte hij.

Welnu, dàt hadden wij hem niet gezegd. Zo'n helderziendheid vergoedde in onze ogen zijn mislukking. Tot daar het verhaal.

Eén opmerking: men denke niet dat T'omako een foefje uitspreekt, wanneer hij zijn mislukking, minstens gedeeltelijk, toeschrijft aan het feit dat iemand voor hem mislukt is. Ervaren genezers/ genezeressen zullen hetzelfde zeggen. Hoe meer mensen een (occulte) kwaal aanpakken en mislukken, des te moeilijker wordt het hele geval.

Het is alsof boze machten zich opstapelen en de vorige mislukking toevoegen aan de volgende poging.

Zoiets bevat misschien de ‘verklaring’ van het feit dat sommige mensen jarenlang van de ene naar de andere tussenkomst lopen en ... verergeren.

Opm.-- Bibl. st.: A.C. Kruyt, *Oogstlitanie der Possoërs (Celebes)*, in: J. Gouda, *inl., Letterkunde van de Indische archipel*, Amsterdam/ Brussel, 1947, 51.

De voorzanger leidt de litanie, die slechts gezongen wordt indien de rijstooft gelukt is en minstens duizend bossen rijst van de akker zijn binnengehaald.-- De inleiding is een bede (*E.RF.* 54; 66; 86; 101) dat geen onheil voor hem, de voorzanger, mag voortkomen uit de oogstlitanie (motawanggoe): “Dat ik niet in mijn levenskracht geschaad word, nu ik de oogstlitanie ga uitroepen. Dat ik er mij niet de dood mee op de hals hale door de godin van de rijst aan te roepen”.

Kruyt legt uit.-- “Wanneer de Toradja met “het heilige” in aanraking komt, vreest hij de automatische uitwerking daarvan voor zijn gestel (ndapoboeto).-- Deze uitwerking openbaart zich in slepende ziekte, toring, anemie (bloedarmoede), lichaamszwakte e.d .. -- Daarom bezweert hij deze werking voordat hij de heilige handeling begint”.

Opm.-- Wij zagen, in het geval van Perpignan (*E.RF.* 99: ‘autonoom’), dat de reden van uitputting ligt in het autonome of zelfstandige te werk gaan met de eigen levenskrachten. Maar hier blijkt dat het heteronome te werk gaan eveneens uitputtend werkt: niet op eigen krachten vertrouwend roept hij “de godin van de rijst” aan, in een smeekgebed! Dit behelst dat de godin, minstens gedeeltelijk, de voorzanger met de hem eigen levenskrachten laat werken. Daardoor is de voorzanger autonoom, tot op zekere hoogte. Maar hij boet ervoor! -- Wij zagen het hoger dat rituelen - “heilige handelingen” - gevaren met zich kunnen brengen: wij hebben nu een feit en een stukje uitleg.

Similia similibus.

Het doorslaggevend axioma! Het werkt overal en altijd waar magie (en mantiek) kwaad aanpakt. -- Herlees nu *E.RF.* 23: *begrijpend moment*. En *E.RF.* 30: *medemenselijk moment*.

Bibl. st.: H. Gris/ W. Dick, *Les nouveaux sorciers du Kremlin*, Paris, 1979,126.

De gewezen communistische gezagsdragers waren niet zo gesloten als men in het naïeve Westen dacht, voor paranormologie in de rein atheïstisch-wetenschappelijke zin.

Er bestond zelfs een officiële commissie die zogezegde ‘paranormalen’ toetste. Waren zij geldig, dan konden zij werken met een soort diploma. Waren zij plus minus geldig, dan mochten zij in amusementsprogramma’s optreden. Konden zij niets, dan konden zij zich stil houden!

Varvara Ivanova.

Zij vertelde ons hoe zij genezeres geworden was.

a.1. “Ik wou ergens wel medemensen ‘geneze’. Uit al mijn krachten. Ik heb mij op die taak voorbereid: door lezing van werken daarover, door dieet, waarin een vasten voorzien was, door meditatie. -- Doch, zelfs na jaren, had ik er de moed niet toe om iemand te genezen”.

a.2. Verstekende methode.-- Sedert Dilthey kennen wij de term. Maar hier wordt hij sacraal (paranormaal) verdiept. -- “Soms doorleefde ik de kwaal van degenen die zich in mijn nabijheid bevonden, in mijzelf.

Degenen die ‘genezen’, heten dit ‘weergalm’ (‘echo’).-- Mijn vrienden zeiden mij dat dit vermogen een teken is van de mogelijkheid om, telkens wanneer een zieke niet op de vragen van de arts kan antwoorden, toch een diagnose te stellen.

Ik ging op hun raadgevingen in en begon een loopbaan van ‘genezeres’ door, voor onbewust zieken, een diagnose te stellen”.

Opm.-- Vergelijk met *E.RF.* 78.

b.1. ‘Zoals menig genezende ontdekte ik toevallig dat mijn handen een genezende kracht bezaten.-- Op zekere dag had ik schele hoofdpijn tegelijkertijd met één van mijn leerlingen. Ik vroeg hem waar juist hij pijn had. Terwijl ik zijn hoofd aanraakte uitgerekend daar waar ik zelf een erge pijn voelde.

Hij antwoordde: “Ja! juist! daar en daar!”. -- Plots riep hij: “Oh! De pijn is weg! Ik voel niets meer!”. Doch ik had daarop nog erger koppijn: ik had de pijn opgeslorpt. Wat later echter verdween ieder pijngevoel”. -- Vergelijk met *E.RF.* 99; 101.

b.2. Daarop zocht ik mensen te genezen.-- In het begin slorpte mijn lichaam de pijnen van de patiënten/ patiëntes op. Dat maakte mij ziek.

Doch nu valt het nog zelden voor dat ik een of andere pijn doorleef, wanneer ik aan het praktiseren ben.

Slotsom.- Wij hebben een paar gevallen van echte genezingsbegaafdheid zeer kort geschetst.-- Zij vertonen, met varianten, alle dezelfde verstehende structuur en dezelfde energieoverdracht. Deze twee kentrekken treft men aan vanaf de primitieven tot de new-agers.

Terloops: de homeopathie kent ook - op haar wijze - het *similia similibus*, “de gelijkeniswet” geheten. Gezonde mensen die minieme doses van iets innemen, vertonen symptomen die men terugvindt in zieken. Juist die doses bezitten genezende waarde.

Ethnopsychiatrie.

Bibl. st.:

-- R. Fourasté, *Introduction à l' ethnopsychiatrie*, Toulouse, 1985 (algemene inleiding, sterk Frans gericht)

-- Tobie Nathan, *l' Influence qui guérit*, Paris, Odile Jacob, 1994 (in het spoor van Devereux)

-- Charles J. Wooding, *Geesten genezen (Etnopsychiatrie als nieuwe richting binnen de Nederlandse antropologie)*, Groningen, Konstapel, 1984 (met behandeling van concrete gevallen).

De persoonlijkheid van de traditionele genezer(es).

Wooding vat samen.

1.-- De "tovenaars/ tovenaressen", "de zwart-magiërs/ magiërinnen" (en dergelijke minachtende termen) hadden geen goede (rationalistische) naam.

-- P. Radin, *Primitive Religion*, New York, 1967, vond dat zij een "neurotisch-epileptoïde" persoonlijkheid vertoonden

-- G. Devereux, *Mohave Ethnopsychiatry and Suicide*, Washington, 1961, zegt dat de traditioneel-genezende is "a genuinely ill person", psychiatrisch gezien. Wellicht staarde hij zich blind op zijn studie van gestoorden in de Mohave- en Apache culturen.-

2.-- Maar reeds T. Nathan, bekend o.m. om zijn *Psychanalyse païenne (Essais ethnopsychanalytiques)*, Paris, 1988, zegt dat de methoden der traditioneel-genezenden - sjamanisme, bezetenheidsbezwinging, zien(st)ersmethode (wichelen), allerlei 'syncretismen' inzake genezen (mengeling van archaisch en modern) - veel 'werkelijker' zijn, d.i. veel beter genezen dan de westerse psychiatrie.

Dit voor wellicht - zo schrijft hij, in *Le sperme du diable*, Puf, 1988, 13 - 80 % van de aardbevolking!

Maar de psychiaters M.K. Opler en A.J. Hallowell (in: M.K. Opler, ed., *Culture and Mental Health*, New York, 1959) zien geen 'correlatie' tussen traditioneel-genezen en gestoorde persoonlijkheid. Zij zeggen: "De traditioneel-genezer in tribale samenlevingen is degene die bij uitstek de ethnopsychiatrie toepast" (Wooding, o.c., 20).

Een analoge herziening van de plumpe rationalistische minachting zagen wij E.RF. 58 (*Spirits of the Deep*); 72 (*Normaal/ paranormaal/ abnormaal*).

Twee opmerkingen.

1. S. Freud, die van zichzelf bekende dat hij neuroticus was, was juist daardoor goed gesitueerd om neurosen bij medemensen te begrijpen.

2. Wij zien dat traditionele genezers het kwaad in zich verwerken. Het zou ons niet verwonderen dat wie dat jarenlang doet uiteindelijk zelf 'ziek', 'neurotisch', ja, 'psychotisch' wordt, doordat geen 'catharsis' (reiniging) geschiedt.

Steekproef 20.-- Animisme als zielsgeloof. (105/110).

De term 'animisme' is sedert *E.B. Tylor* (1832/1917), *Primitive Culture, I en II*, London, 1903, misleidend. 'Religie' bepaalt hij als "het geloof in numineuze wezens" ("the belief in spiritual beings").

Opn.-- In het antieke Latijn stond 'numen' gelijk met 'wenk'. Aangezien de wenken der godheden en andere 'spirituele' (= buitenaardse) wezens in zeer sterke mate lotsbepalend waren, heette men al dergelijke wezens 'numina' (laat ons zeggen: wijwezens of sacrale wezens).

Twee axioma's.

Deze beheersen volgens Tylor, de stichter van het animisme als theorie omtrent (de oorsprongen van) de godsdiensten, het primitieve heelal- en mensbeeld.

1. De individuele zielen

Souls, zijn het eerste type van numineuze wezens. Waardoor zijn zij numineus? Doordat zij:

a. verborgen ('occult') zijn en pas dankzij onthulling - apokalupsis, 'openbaring' (versta: bloottrekking) - kenbaar worden.

b. na de dood van het organisme waarin zij geleefd hebben, voortleven in "een andere (weerom verborgen) wereld.-

2. De geesten

O.m. godheden, helden, demonische entiteiten,-- door magie geschapen 'entiteiten' e.d.m. - zijn het tweede type: spirits.

Tylor schijnt o.m. geleid te zijn geworden door het feit dat hij, n.a.v. zeer goede etnologische en folkloristische onderzoekingen, de ziel als 'soul' en de ziel, voor zover uit het lichaam losgekomen, als "ghost-soul" onderscheidde en toch liet ineenlopen.

Het zij dus klaar: voor ons is 'animisme' allereerst het geloof in het bestaan en de werkingen van de ziel.

Het primitieve of archaische begrip 'ziel'.

G. Welter, Les croyances primitives et leurs survivances, Paris, 1960, 51/65 (*L'animisme*), geeft voorbeelden.

Wanneer de animist(e) droomt dat hij (zij) - gedurende een zielereis - op jacht gaat, dan is hij (zij) ervan overtuigd dat zijn (haar) ziel werkelijk - ofschoon niet grofstoffelijk - uit het lichaam 'uitgetreden' is om b.v. op wild te jagen.

Meer nog: met die uitgetreden ziel vereenzelvigd de animist(e) het eigen ik. "Ik ging in mijn (uittredings)droom op jacht" staat gelijk met "Mijn ziel ging in mijn (uittredings)droom op jacht". M.a.w.: het ik, het dieper gelegen ik dan (want in de droom onthult zich een (on- of onderbewust) ik dat verschilt van het dagdagelijkse-bewuste-ik), is in zekere zin de ziel.

Het is duidelijk dat de ziel, als uitgetreden entiteit, i.p.v. soul “ghost-soul” is. Ofschoon zij dezelfde ziel is.

Ander model.-- Een zwaar ziek primitief voelt dat zijn ziel of geest - in de vorm van waarneembare en wel zintuiglijk waarneembare ziel of ‘schim’ - geleidelijk of zeer vlug het lichaam aan het verlaten is.

Maar (en hier knopen wij aan al de kapitels over magie en mantiek weer even aan), dankzij de magische ingreep van een machtvol genezende (zie weerom even hoger), kan de het lichaam (stilletjes aan of erg vlug) aan het verlaten zijnde ziel of geest - weerom als schim mantisch (zie hoger over wichelarij) waarneembaar - in het lichaam teruggeroepen worden.

Dat is dan een soort ‘verrijzenis’ uit een nakende dood’. Nog heden kunnen etnologen of missionarissen dergelijke fenomenen horen vertellen in de niet-westerse landen.

Opm.-- Carlo Ginzburg, *De Benandanti (Hekserij en vruchtbaarheidsriten in de 16-de en 17-de eeuw)*, Amsterdam, Bakker, 1986 (// *Benandanti (Stregoneria e culti agrari tra cinquecento e seicento* (1966)), beschrijft aan de hand van historische documenten hoe, vanaf 1575, in Noord-Italië de heksen en de tegenstanders ervan juist dezelfde zielereizen ervaren.

Op blz. 48 zegt Ginzburg : “Ook al neemt slechts de geest (*opm.--*: ziel) eraan deel, toch geldt de zielereis als volkomen ‘werkelijk’”. De heksen echter plegen dergelijke zielereizen n.a.v. de heksensabbat, d.i. het gelijktijdig uittreden van een hele groep heksen, ‘s nachts (*E.RF.* 54; 67; 100), in de richting van juist één plek, waar orgiastische ritens plaats grijpen. Onderwijl ligt haar lichaam - ook wel hun lichaam want soms zijn heksen als mannen belichaamd - a.h.w. roerloos-verstevend prijsgegeven aan een soort kataleptische koude.

Het feit dat sommige erg naïeve (want met het fijnstoffelijke niet bekende) “waarnemers/ waarneemsters” slechts het grofstoffelijke kennen, geeft ertoe aanleiding dat men staande meent te moeten houden dat de heksen ‘fantaseren’ of zelfs gewoon vulgair liegen. Wat o.m. Ginzburg ontkent.

Ten andere: hoe zouden zij dergelijke dingen staande houden tot in de folterkamer en op de brandstapel toe, indien zij er niet grondig van overtuigd waren dat het, ofschoon niet grofstoffelijk, toch ergens erg werkelijk is, nl. die - over de hele planeet bekende - zielereizen?

De magnetische slaap. (107/109).

Webb, Hypnose, in: *R. Cavendish, J.B. Rhine e.a., Elseviers encyclopedie van het occultisme en de parapsychologie*, Amsterdam/ Brussel, 1995, 134, zegt: “Uit de experimenten van De Puységur (1751/1825; leerling van Mesmer en een van de eersten die proeven deed met hypnose) ontwikkelde zich het begrip “magnetische slaap”, een toestand die al spoedig bekend stond als ‘sommambulisme’, waarop onderzoekers zoals de Duitse experimentator Jung-Stilling hun aandacht begonnen te richten”.

-- Herlees nu even *E.RF. 73 (Suggestologie)*.

Bibl. st.: -- *Par Gérard, L'art de magnétiser ou de se guérir mutuellement*, Paris, 1858-1, Nimes, 1992-2.

Steller zet eerst uiteen wat magnetiseren is, nl. het doen instromen - o.g.v. zeer aandachtig te werk gaan (*mania: E.RF. 68/73; 74vv.; 98, 100*) - van levenskracht in iets. Daarna heeft hij het over het ‘sommambulisme’ of magnetische slaap, een verschijnsel dat door magnetiseren kan verwekt worden, maar dan een magnetiseren dat hypnose veroorzaakt.

Definitie: Men heet “hypnotisch slaapwandelen” (een andere vertaling van sommambulisme) het feit dat iemand door magnetiseren in suggestiebele slaaptoestand gebracht wordt maar zo dat hij/ zij ziet, gaat, hoort en spreekt op een krachtige wenk - l'ordre - van de magnetiserende. Aldus Gérard, o.c., 28. M.a.w.: magnetiserend doen hypnotisch slapen en, in die suggestiebele toestand, activeren.

Wie magnetisch slapend actief is, ziet niet d.m.v. de eigen ogen,-- hoort niet d.m.v. de eigen oren. Blinden beschikken - aldus Gérard - over een soms groter sensitief (helderwaarnemend of wichel)vermogen dan niet-blinden. Wat ons aan de beroemde “blinde ziener” in de Griekse mythologie doet denken, Teiresias (lat.: Tiresias).

Concentratie.

(a) De magnetisch slapende richt zijn/ haar denken slechts op het object dat door de hypnotiserende - scherp omljnd - aangeduid wordt.

M.a.w.: het toegenomen vermogen van de magnetisch slapende wordt verwekt door de inboezeming van het vermogen van de bewerker/ bewerkster!

Terloops wijst steller op b.v. de helderziendheid van zo'n sommambulen inzake gezondheid of ziekte (vergelijk *E.RF. 76v.; 98; 103*).

(b) De (nacht)slaapwandelaar echter valt op door het zeer onhandige ervan wanneer hij iets paranormals wil (?) bereiken.

Meer nog: de nachtslaapwandelende - zodra hij/ zij toegesproken wordt - valt, letterlijk, uit het mengsel van nachtslaap en magnetische slaap, waarbij het vermogen, voor zover het er al is, verzwindt.

De individuele verschillen.

Ieder slaapwandelend gemagnetiseerde blijkt een zeer individuele deskundigheid aan de dag te leggen.

a.-- De ene vertoont een (soms uiterst bekwame) geneeskundige vaardigheid. Een andere treedt uit tot op (soms zeer grote) afstanden, waarbij de dingen in de onmiddellijke omgeving niet eens opgemerkt worden.

Opm.-- Hier vervoegen wij de ervaringen van uittredende primitieven (al of niet in de droom) en van de uittredende heksen. Wat erop wijst dat de Puységur een oeroud fenomeen op nieuwe wijze blootgetrokken heeft.

b.-- De meesten echter op wie d.m.v. magnetische slaap geëxperimenteerd wordt, ‘zien’ slechts al wat hen/ haar persoonlijk of de hypnotiserende aangaat in wat zij ervaren. Of nog: de horizon beperkt zich tot de persoon/ personen met wie zij, in de loop van het experiment, direct geconfronteerd worden.

Opm.-- De individuele verschillen worden divers ‘verklaard’.

a1. De animistische verklaring.

“Il faut que l’ âme y soit pour quelque chose” (De ziel moet er voor iets tussen zitten). Zo Gérard, o.c., - 33). De ‘spiritualisten’ (zo heet steller ze) beweren dat de magnetische slaap slechts dankzij de vermogens der ziel tot ‘zien’ uitgroeit.

a2. De somatische verklaring.

Steller acht het persoonlijk mogelijk dat de verscheidenheid inzake structuur der lichamelijke een rol speelt (waarbij naar Mesmer verwezen wordt).

b1. De animistische verklaring.

Mesmer moet over een perkament beschikt hebben van de hand van een hindoe wijze. Deze stelt de rol van numineuze wezens uit de hindoe mythologie voorop.

“Indien gij bezield zijt door het heilige verlangen van het geloof van onze goden, dan zult gij in een gedeelte van hun vermogens delen zo dat gij zowel kunt de dood aandoen als het leven schenken”. O.c., 36.

De hindoe voegt daaraan toe: het is de volstreekte wenk - volonté - der goden nooit de geheimen terzake te onthullen.

Opm.-- Hier stoten wij weerom op “de harmonie (ineenvoeging) der tegengestelden”, eigen aan magie.

Terloops: Deze (hindoe) verklaring is typisch tyloriaans-animistisch in de tweede zin (spirits).-

Wanneer Platon - *E.RF.* 68 - het over vervoering in de zin van ‘mania’ onder goddelijke leiding heeft, haalt hij godheden aan: Apollon (mantië), Dionusos (bezwering), Mnèmosunè en de Muzen (haar begeleidsters) (letterkunde), Afrodite en Eros (erotiek)

Dit blijkt ook uit het smeekgebed dat wij telkens weer ontmoeten (*E.RF.* 54; 66; 86; 101; 102).

b2. De theïstische verklaring.

Godgelovigen, in de zin van degenen die aan het Opperwezen geloven (niet-Bijbels of Bijbels), stellen voorop dat God direct de verschillen, in de zielen, geschapen heeft.

Opm.-- Deze verklaringwijze is kenmerkend voor een zeker supernaturalisme dat alle buitennatuurlijke fenomenen niet aan het schepsel maar aan de Schepper rechtstreeks toeschrijft.

Men ontmoet deze ook bij de verklaring van het feit dat Jezus, voor zover hij in de evangeliën ter sprake komt, alle kentrekken van de mantisch begaafde (helderziende) vertoont. Want hij ziet zonder erbij te zijn; hij weet vooraf; hij voelt een dynamis of levenskracht uit hemzelf gaan. Men zegt dan, supernaturalistisch, dat hij dit als God vertoont,-- niet als overbegaafd mens.

Besluit.-- De vier ‘verklaringen’ hoeven elkander niet uit te sluiten. Wel integendeel.

Axiomatiek. -- Steller, o.c., 40/46, heeft het over “Principes à suivre”.- Zo wijst hij o.m. op een zekere kwakzalverij terzake die wel veel belooft maar weinig geeft! (o.c., 40). -- Onder de axiomata treffen wij het volgende aan: “Magnetiseer vrouwen altijd duidelijk afgesproken en in de aanwezigheid van getuigen. Want het valt voor dat een nare misrekening zich voordoet. In zo’n geval is een onmiddellijke hulpverlening welkom”.

Opm.-- O.c., 43: Het magnetiseren kan tot vervoering leiden dermate dat zelfs (gedeeltelijke) katalepsie (versteven spieren, bewustzijnsverlies (meestal), willoosheid) volgt.

Besluit.-- Volgens Gérard kunnen enkel echt deskundigen die met strenge spelegels te werk gaan, veilig hypnotiseren in de zo-even omschreven zin. Maar zoiets zagen wij met de regelmaat van een klok wanneer het over ‘numineuze’ of ‘sacrale’ zaken gaat (denk aan wat Kruyt, *E.RF.* 102, zegt van de Toradja b.v. of aan wat *E.RF.* 92 (*magisch-mantisch bevoegden*) gezegd is).

Opm.-- Wat in klinieken mensen die onder chemicaliën allerhande uittreden (b.v. gedurende een heelkundige bewerking), verhalen aan dingen die dokters als volstrekt juist moeten aanvaarden, laten wij hier terzijde (er wordt genoeg over geschreven). Wel halen wij enkele werken aan.

-- *Sylvan Muldoon/ H. Carrington, The Projection of the Astral Body*, London, 1968-1; 1972-4, geeft uitvoerig voorbeelden en structuur van zielereizen weer.

Terloops: “astraal lichaam” is een (astraal) gedeelte van de schim en ‘projectie’ is het uittreden, vooral als gewild fenomeen.

-- Dezelfde auteurs: *The Phenomena of Astral Projection*, London, 1969-1; 1973-2. Volgens stellers zijn er spontane (gedurende de slaap of in waakbewustzijn) of ‘experimentale’ (gewilde) uittredingen. Uittredingen kunnen zich voordoen n.a.v. drugs, anesthetica,-- ongelukken, ziekten,-- stervensprocessen,-- verdrongen/ onderdrukte begeerten,-- inwerking van numineuze machten.

-- *Janet Lee Mitchell, Uittredingservaringen*, Naarden, 1985 (// *Out-of-Body Experiences*, Wellingborough, 1981). Dit fijne boekje is o.m. interessant o.c., 24/36: Vragen en antwoorden.

Als factoren vermeldt zij: slaap(dromen), vermoeidheid, drugs, ontspannings- en meditatietechnieken, levensgevaarlijke situaties, psychische spanningen, leeroefening, bezetenheid (wat de hindoe, *E.RF. 108*, bevestigt).

-- *R.A. Monroe, Uittredingen (Experimenten buiten het lichaam)*, Deventer, 1977 (// *A Journey Out of the Body*, New York, Doubleday).

In dat werk wordt - wat zeldzaam is - gewezen op de rol die de seksualiteit inzake uittredingen kan spelen, nader besproken (o.c., 186/197).

Dualiteit/ dualisme.

Men kent de eeuwenlange moderne discussie terzake,-- sterk in cartesiaans spoor (ofschoon ook Platon als schuldige aangeduid wordt,-- wat met zeer veel voorbehoud moet aangenomen worden)

-- *G. Welter, Les croyances primitives*, 52: “Wanneer een missionaris uiteen doet hoe de mens uit ziel en lichaam bestaat, dan begrijpt de primitief hem perfect. Maar, indien hij de ziel als tegengestelde van het lichaam voorhoudt, dan wordt hij niet meer gevolgd. Want hij ziet ‘dualisme’ waar de primitief slechts ‘dualiteit’ ziet,-- een dualiteit overigens die aan de eenheid van de persoon (...) volstrekt geen afbreuk doet”.

Wat moderne geesten tot nadenken zou kunnen stemmen.

Steekproef 21.-- Animisme als eenheid van ziel en godheid. (111/117)

Tylor - *E.RF. 105* - dacht dat animisme twee axioma's verenigde: 'souls' (zielen) en 'spirits' (geesten). Het bindmiddel - zo dacht hij - was o.m. 'soul' (belichaamde ziel) en "ghost-soul" (ontlichaamde ziel).

Wij zagen - *E.RF. 108* - dat de magnetische slaap ('*somnambulisme*') o.m. twee axioma's kon, verdragen, nl. animisme als ziel en animisme als o.m. godheid. Noteren wij dat de hindoeïetext wijst op de harmonie der tegengestelden in de godenwereld: "dan deelt gij in een gedeelte van hun (= goden) vermogens zo dat gij zowel de dood kunt aandoen als het leven schenken".

Opm.-- 'Dood' en 'leven' zijn hier in de archaïsche zin te begrijpen: is dood al wie niet over voldoende levenskracht beschikt (en dus magisch-mantisch beneden zijn peil leeft; leeft al wie over de noodzakelijke en voldoende levenskracht of 'dunamis' beschikt (en dus magisch-mantisch zijn levenspeil bezit).

Wij halen nu een tekst aan waarin wat wij zo-even zeggen, bewaarheid wordt.

New Age (Nieuw Tijdperk).

Er verschijnt veel over New Age,-- vaak van de hand van mensen die er niet eens in gestaan hebben maar het toch 'rationeel' of 'Bijbels' menen te weten. Toch verwijzen wij naar volger de werken:

-- *B. Franck, Lexique du Nouvel Age*, Paris, Droguet/ Ardent, 1993 (steller tracht in juist honderd 'mots-clés' (basisbegrippen of axiomata) een beeld te geven; steller is theoloog).

-- *P. Hamel, Vivre cool (Le bien-être du corps et de l'esprit)*, Paris, Hermé, 1989 (de ontspanningstechnieken en andere infrastructurele praktijken om 'mania' (bewustzijnsverruiming) te bereiken; deel twee heeft het over de instrumentele infrastructuur, de hygiënische en de bewustzijn verruimende).

-- *R. König, New Age (Dwaalwegen naar een nieuwe wereld)*, Vaassen, Medema, s.d. (// *Geheime Gehirngewäsche, Neuhausen-Stuttgart*, Hänssler 1986 (steller is arts en Bijbels)

-- *Sylvie Crossman/ E. Fenwick, Le Nouvel Age*, Paris, 1981 (vooral Californisch New-Age).

-- *Marilyn Ferguson-, Les enfants du Verseau (Pour un nouveau paradigme)*, Paris, 1981 (// *The Aquarian Conspiracy*. (1980)) (Jung, Teilhard de Chardin, Ghandi hebben een spoor getrokken dat, o.m. in Californië, tot de volle ontplooiing kwam in wat nu "New Age" heet).

Kort gezegd: New Age is herstichte oerreligie. Hersticht, ja, vanuit een postmoderne wereld .

Bibl. st.: -- *D. Logan, America Bewitched (The Rise of Black Magic and Spiritism)*, New York, W. Morrow, 1973, 65/71 (Vaughn). Steller is een bekend helderziende die o.m. zich verdiepte in de 'zwarte' zijde van New Age.

Het uittreksel is een uitdaging voor sommige zeer gevoelige zielen. Toch geven wij het, als fenomenologie, d.i. als de zo objectief mogelijk gehouden beschrijving van wat zwarte magie als eenheid van ziel-en-godheid kan zijn.

Men overdrijve niet: mensen als Vaughn lopen er niet zo talrijk op onze huidige aardbol. Maar ... zij zijn er. Steller had indertijd een vriend, Justin. Deze bracht hem in contact met iemand die Bafomet, één der vele gestalten van Satan, opriep. Wij bevinden ons op de Amerikaanse oostkust. In een 'college'. Vaughn was achttien toen hij er aankwam. Voor de studenten en studentinnen leek hij van meet af aan 'anders', 'bevreemdend'.

1.-- Meisjes. (112/113). Marie was een goeie kennis van Justin,-- een mede-studentin die ook Vaughn kende. Het trok Justin aan dat Marie zich met occultisme ophield: zij hield staande dat "witte magie" een vaardigheid was - een 'technè', om het in oud Grieks te zeggen - waaromtrent zij veel had gelezen,-- waar zij haar liefhebberij van maakte.

Langs Marie contacteerde Justin Vaughn. Vaughn zei dat hij fel in al wat "de onbewuste geest" en "de diepere mysteriën" was, geïnteresseerd was. "Mijn grootvader liep hoog op met de kabbala. Hij zei mij wààr juist ik mijn twee boeken kon krijgen,-- met name: de uiteindelijke boeken die ik zelf mettertijd zal moeten vinden. Geluk ik daarin, dan beschik ik over al de macht - power - nodig om te doen wat ik wil".

Opm.-- Herlees even *E.RF. 48 (Hoogmoed)*.

Opm.-- De kabbala (joods, christelijk, modern-occultistisch) was oorspronkelijk een stel joodse tradities die het oude testament duiden op theosofische-mystisch-occultistische wijze. Zij zet het spoor van het neoplatonisme (250/600) dat theosofisch was, voort.

'Theosofia' betekent dat men filosofeert maar in eenheid naar ziel met één of meer godheden (Theos = godheid; sofia = wijsheid (filosofische wijsheid)).

Volgens Logan was de oorspronkelijke kabbala een godbevriend-Bijbels systeem dat tevens vatbaar is voor zwart-magische doeleinden.-- Eens te meer: harmonie der tegengestelden (goed en kwaad).

Mettertijd hield Vaughn zich bezig met allerlei alternatieve experimenten, waaronder hypnose. Justin vertelde dat er twee coven's - heksenkringen - bestonden op de campus. "Op zekere dag stootte ik op een groep studenten,-- van een kap voorzien, met kaarsen in de hand, zingend. Terwijl zij rond één van de ondergrondse gedeelten van de campus ronddraaiden. Het gevoel dat ik toen ervoer was er een van "veeg teken".

Ik ben er overigens zeker van dat Vaughn heel wat uitstaans had met de coven's die toentertijd van de grond kwamen". Nu was Vaughn geen aantrekkelijk figuur als jongeman. Integendeel: hij was erg lelijk en toch: het was duidelijk dat hij op meisjes een aantrekking uitoefende.

Wanneer men de meisjes daaromtrent polste, antwoordden zij dat zij het eigenlijk niet wisten. "Waardoor zij met hem uitgingen? "He simply drew them to him" (Hij trok ze gewoon naar zich toe)". Zo schrikten meisjes op wanneer zij ontdekten dat zij in Vaughn's kamer waren na middernacht.

Opm.-- E.RF. 54 ; 67; 100; 106. Zij konden zich maar niet herinneren hoe zij daar geraakt waren.-- Verscheidene studentinnen zeiden dat zij 's nachts wakker werden, zich aankleedden, naar Vaughn's kamer gingen en de nacht met hem doorbrachten. Daaraan voegden zij toe dat hij daarbij deed alsof hij op hen zat te wachten.

Opm.-- Vaughn kende hypnose,-- hypnose die tot magnetische slaap kan voeren (*E.RF. 107*).

Wij gaan nu nader in op de meer dan hypnotische basis waarop Vaughn steunde.

II.-- Bafomet: (113/117)

Een aantal studerenden waren natuurlijk danig benieuwd inzake Vaughn en zijn niet te loochenen 'macht' ('power'). Op de vragen daaromtrent herhaalde hij: "Ik ben bezig met kabbala en andere vormen van 'mystiek' (*opm.--*: occultisme). Komt liever eens af naar mijn kamer de ene of andere nacht, en ik zal u tonen wat mijn proefnemingen inzake al wat buitennatuurlijk is, tot nog toe opleveren". Een aantal ging op zijn aanbod in.

Opm.-- Volgend verhaal veronderstelt dat men weet wat een 'pentagram' is. Het is een vijfpuntige ster. Andere naam: 'pentakel'. Het stelt tegenwoordig (metonymisch) op zichtbare wijze (metaforisch) de figuur die de levenskracht van degene die ervan gebruik maakt (door er b.v. in te staan), versterkt.

De levenskracht situeert zich in de ziel. Doordat de godheid “bezit neemt van” de ziel (door indringing), versterkt zich de levenskracht.

Men ziet de vruchtbaarheid van Tylor’s begrip ‘animisme’.

II.1.-- Ritus: sigaretten komen te voorschijn. (114/115)

Ziehier wat Logan zegt.

Vaughn haalde zijn boek over de kabbala boven. -

Opm.-- Dat boek zelf, als (over Bafomet en) kabbala handelend, is geladen met een eigen dosis levenskracht. Het ‘tonen’ ervan doet die kracht uitstralen.

Hij zette zich gedurende een aantal minuten neer en vertelde dat hij “de mystische (*opm.--*: magisch werkende) getallen” aan het uitwerken was,-- met het oog op wat hij, die avond, wenste te doen.

Opm.-- Dat is een vorm van mania, scherpe concentratie van de gedachten. Vergelijk met *E.RF. 98* (*Waarop let hij? Wat doet hij? Waarmee werkt hij? Welk domein bestrijkt hij?*), nl. de gemeenplaatsen. nl. van het algoritme dat iedere beredeneerde handeling is.

Daarop stond hij recht en nam een tapijt weg dat op de vloer van ingelegd hout lag. Een door hem geschilderd pentagram kwam bloot.

Hij ging in het midden van het pentakel staan. Hij begon getallen uit te spreken, voor zich uit en achter hem. Hij zong een toverlied (‘incantation’). Tot op de onderbroek uitgekleeft, zonder onderhemd aan (*opm.--* “ritus paganus”, heidense ritus), klapte Vaughn de handen tegen elkander. Hij haalde drie marihuanasigaretten te voorschijn. “Dat is nu de macht waarover ik beschik. Ik bereik altijd wat ik vraag” zei Vaughn fier.

Opm.-- Vgl. *E.RF. 54* (66; 86;101;102;109). Smeekgebed. “What I ask for”.

Eerst dacht Justin dat het sigarettenexperiment de ene of andere illusionistische kunstgreep was. Maar hij - en de andere studenten - hadden hem van zo nabij gadeslagen dat de kunstgreep onmogelijk op louter ‘fysicale’ (grofstoffelijke) manier tot stand gekomen leek.

Opm.-- Illusionisten (die zich ophouden met amusementsgoochelen - zij heten het ook ‘magie’) kunnen inderdaad “sigaretten te voorschijn toveren”. Maar zoiets speculeert op onkunde van de toeschouwers en op gezichtsbedrog.

Eens die hypothese uitgeschakeld is er sprake van materialisering: een fijn- of ijlstoffelijke, in het denken van Vaughn (en in zijn scheppende verbeelding) gedachte wezensvorm - gewoonlijk “gedachtevorm” (of ‘thoughtform’ in het Engels) geheten - wordt, door omzetting in wat er in de grove stof aan beantwoordt, tot een fysicaal, tastbaar iets. Dat is dan ‘magie’ niet in de illusionistische maar in de magische zin!

Opm.-- Arithmologie (numerologie, getallenmagie).-- Reeds de paleopythagoreeërs (-550/-300) hielden zich met getalvormen (d.i. configuraties (meetkundig aspect) die de weergave (model) waren van getallen (getalwiskundig aspect) bezig, waaraan zij een klankensysteem (muzikaal aspect) verbonden. Maar hier gaat het over een typisch kabbalistisch procedé.

R. Cavendish, Kabbala, in: R. Cavendish e.a., Elseviers encyclopedie van het occultisme en de parapsychologie, Amsterdam/ Brussel, 1951 152/156, zegt wat volgt.

De teksten van het oude testament werden, als een mysterieuze code, geduid als cijfers behelzend. Die methode heten de kabbalisten ‘gematria’.

Men kan iedere Hebreeuwse letter of ieder Hebreeuws zinsdeel (origineel) omzetten in een getal (model). En omgekeerd.-- Zo b.v.: *Gen. 18:2* zegt: “En zie: drie mannen stonden bij hem (Abraham)”. Welnu, “en zie” en “drie mannen” bevatten letters die opgeteld ‘701’ geven. Maar de woorden “Dit zijn Michaél, Gabriël en Rafael” leveren eens opgeteld ook ‘701’.

Besluit: de drie mannen die aan Abraham, bij de eik van Mamre, verschenen, waren de drie aartsengelen.

Het is duidelijk dat Vaughn, terwijl hij cijfers prevelt, namen zeer scherp denkt (mania, concentratie), die “drie marihuansigaretten” bedoelen, in zijn denkende geest en in zijn scheppende verbeelding. Terwijl hij bidt (“What I ask for”).

II.2.-- Ritus: Bafomet komt te voorschijn. (115/117).

Eerst een nota over Bafonet. Volgens Logan is Bafomet een boosaardige godheid, door Arabische occultisten eeuwen geleden aanbeden. In hun ogen is Bafomet “Het Absolute” (versta: het goddelijke of numineuze) maar in zijn magische gedaante. Wij zullen straks zien hoe dat ‘Absolute’ er uitziet.

Terloops: volgens *Cassiel, Le livre des connaissances interdites*, Genève; Paris, Minerva, 1991, 140/141 (*Les enfants de Baphomet*), werd Aleister Crowley (1875/1947), bekend om zijn ‘magick’, het hoofd van de Britse afdeling van de Oto (Ordo Templi Orientis), de Orde der tempeliers van het oosten.

‘Magick’, in Crowley’s taalgebruik, betekent dat zijn magie geen ‘magic’, illusionisme, is maar ook geen ‘magic’ zoals vele anderen de magie beoefenen.

Crowley heette zichzelf ‘Bafomet’, d.i. een soort antichrist (tegenstander van Christus). Crowley was o.m. bekend met D.H. Lawrence (1885/1930; diens schilderijen van obscene aard) en bevriend met W.B. Seabrook (*E.RF.* 67). Beiden waren, net als Crowley, danig geïnteresseerd in seks en inzonderheid in seksuele magie.

Later viel de Oto uiteen in een veelheid van (rivaliserende) afdelingen, waarvan de meeste Crowley’s filosofie en/ of magick, vooral in zijn *De arte magica* en zijn *Liber agapè* uiteengezet (werken over seksuele magie), als axiomatic vooropstelden.

Wij zullen zien dat Bafomet een rol speelt in Vaughn’s leven zo dat ‘meisjes’ en ‘Bafomet’ ineenlopen.

Wat later - aldus Logan - hadden Justin en Vaughn een discussie over “het kwaad” begrepen in de numineuze zin). Vaughn drukte zich duidelijk uit: “Sommigen leveren zich volkomen over aan het kwaad”.

Justin zei dat toch in iedereen iets goeds stak en dat dus niemand heel en al van dat goede kon loskomen.

Waarop Vaughn fier: “Ik heb heel en al het goede afgezworen en mij op het kwaad vastgezet. (...). Ik ben grondig boosaardig. Ik heb een pakt met de duivel gesloten. Om dat aan te kunnen moest ik wel al wat goed is, laten varen en mij op het kwaad vastzetten”.

Opm.-- Wie meer wil weten over het pakt met de duivel, leze b.v. *J.P. Bayard, Les pactes sataniques*, Paris, Dervy, 1994: “What I ask for” is b.v. geld en bezit, eeuwige jeugdigheid, erotiek en seks, inzicht in “de mysteriën” e.d.m. maar dan zo dat ik een overeenkomst afsluit met Satan (of een verschijningswijze van hem) “voor de eeuwigheid” (*E.RF.* 64: de ene of andere seksuele magie bezegelt het pakt).

Andere studenten woonden dit gesprek bij. Eén onder hen vroeg hem of hij “de duivel” wel ooit gezien had.-- “Ja, ik heb hem gezien”.

Opm.-- *E.RF.* 70 leerde ons dat, in de mysteriën der oudheid, godheden “zich toonden”: Vaughn staat in een lange traditie.

- “Kunt gij “de duivel” naar willekeur oproepen?” vroeg een ander septisch maar geboeid student.
- “ Ja, ik deed het meermaals”. De meesten lachten hem uit.
- “Gij gelooft mij niet? Komt: ik zal het u tonen”.

Hij ontbood ze naar zijn kamer. Waarop vijf studenten ingingen. Opnieuw stelde Vaughn zich op binnen het pentagram. Doch deze keer sprak hij meerdere toverformules uit en een veelheid van getallen. De vijf zaten in een kring rond het pentagram.

1.-- Een zwarte rookwolk dook plots op uit het middenpunt van het pentagram. De vijf waren ervan overtuigd dat het een of andere kunstgreep was,-- iets dat ieder goed illusionist aankan.

2.-- Doch een moment later verzwoond hun twijfel: uit de rookwalm rees iets indrukwekkends op! Het nam traagjes in omvang toe totdat de hoogte ervan reikte van de vloer tot de zoldering. Het had zwarte vlerken - aldus Justin - ... en gespleten hoeven. Lange horens kwamen uit zijn hoofd dat de kop van een wild dier was. De vijf renden zo snel mogelijk de kamer uit.

Logan toont wat later verschillende afbeeldingen van “de duivel”, uit verschillende boeken over zwarte magie. Toen hij Bafomet toonde, zei Justin dat het dat was dat alle vijf gezien hadden. De kop en de hoeven zijn die van een geit. De handen zijn mensenhanden. De borstkas en de (onder)buik zijn bedekt met de schubben van een vis. Bafomet is hermafrodit: hij/zij heeft zowel een vulva als een penis. Op het voorhoofd prijkt een pentagram. Volgens Logan treedt hij/ zij nog heden op in verscheidene zwartmagische ritens, vooral in het Midden-Oosten,

Opm.-- E.R. Dodds, The Greeks and the Irrational, Berkeley/ Los Angeles, Univ. of California Press, 1966, 283/311 (Theurgy), zet uiteen hoe in de late oudheid - zeker vanaf een zekere Ioulianos (onder keizer Marcus Aurelius (121/180)) die de term ‘theourgia’ uitdrukkelijk gebruikt - i.p.v. theologie die over de godheid spreekt, theürgie, die op de godheid inwerkt en ermee samenwerkt om problemen op te lossen, opkomt.

Wat L. Vaughn doet, is theürgie, d.i. een godheid dermate beheersen dat hij/ zij zich toont.

Dit werpt een licht op het posthypnotisch bevel dat de meisjes (*E.RF. 113*), ’s nachts magnetisch doet slapen: én Vaughn én, in hem, als ingedrongen godheid, Bafomet lokken ze letterlijk.

Heeft Vaughn zijn ziel verkocht, Bafomet heeft zijn godheid verkocht. Samen vormen zij een mensdierlijke, tweeslachtige entiteit ...die, juist door die animistische fusie, ‘wonderen’ (*E.RF. 19: aretalogie; 34; 71; 80*), verricht.

Steekproef 22.-- Animisme als geloof aan de zielelichamen. (118/122)

G. Welter, *Les croyances primitives et leurs survivances*, Paris, 1960, 51, zegt letterlijk: “Het algemene, grondige en universele beginsel van al wat primitief geloof is, is het animisme, d.i. de gedachte dat ieder lichaam - levenloos of levend - bestaat uit een materie en een ‘geest’ (‘esprit’)”.

Wat verder zegt hij: “Voor de primitieve mens bestaat er niet een materie en een ‘geest’. Wel bestaat er één en hetzelfde gegeven maar met twee aspecten, het ene een zichtbaar, het andere een onzichtbaar aspect. Waarbij beide aspecten even werkelijk zijn”.

Welter gaat even in op zijn termen: “Om het onzichtbaar aspect te noemen gebruiken wij - bij gebrek aan iets beters - de termen ‘geest’ of ‘ziel’”.

Het ‘dynamistisch’, ‘magistisch’ aspect.

Herlees *E.R.F. 45 (Magisme of dynamisme)*.

“Wat wij aanduiden met woorden als ‘geest’ of ‘ziel’, vertoont als hoofdkentrek - aldus Welter, o.c., 52 - de macht. Ook: deze termen zouden misschien kunnen vervangen worden door het Griekse woord ‘dynamis’, d.i. de magische kracht, eigen aan de wezens en de dingen. Zo b.v. de kracht van een geneeskrachtige plant of de macht van een tovenaar.

Noteren wij terloops - aldus steeds Welter - dat in het nieuwtestamentische Grieks de mirakels van Jezus niet als ‘thauma’ (wonder) maar als ‘dynamis’ uitgezegt worden”.

Opm.-- - Jezus’ wonderen zijn tekens van een hem alleen eigen macht, natuurlijk. Maar die macht is de aanvaarding, uitzuivering en verheffing op louter bovennatuurlijk vlak van wat aan levenskracht en de eraan eigen ‘wonderen’ (aretalogie) in de buitenbijbelse wereld aantrefbaar is.

Welter: “Wat de oude Grieken met de term ‘dynamis’ aanduiden, beantwoordt aan wat de Polynesische term ‘mana’ bedoelt. Het is de (levens)kracht, het fluïdum (ijle stof), uitgestraald door een anorganisch of levend lichaam.

Nog nauwkeuriger uitgedrukt: het is dat lichaam zelf voor zover het zich ‘ontlichaamt’ (“se décorpore”, d.i. uittreedt) om in de (verre) omgeving iets uit te werken. Dit op twee wijzen: ofwel blijft het fluïdum ofwel herbelichaamt het zich in een voorwerp, een plant, een dier, een mens”.

Tot daar Welter, een kenner. Men kan de animistisch-magische wereld- en levenszienswijze niet beter typeren.

Herlees de titels, *E.RF. 60 (Bloed(zielestof)); 63 (Sperma(zielestof))*, en let op de termen die ‘ziel’ en ‘stof’ ergens doen ineenlopen. De tem ‘ziel’ (‘geest’) wordt regelmatig gebruikt voor wat wij, als westerlingen, ‘ijle of fijne zielestof’ zouden heten.

M.a.w. de term ‘ziel’ wordt metonymisch gebruikt: de stof die met de ziel gepaard gaat of ervan uitgaat, wordt met de ziel ineens vermeld. Waardoor? Doordat zij toch samenhangen.

Hetzelfde met de term ‘zielelichaam’.-- Aangezien de ziel of geest niet iets grofstoffelijks, natuurlijk, maar wel ijlstoffelijks of fluïdieks is, vertoont zij een configuratie of geometrische vorm, d.i. een lichaam. Vandaar de term ‘zielelichaam’.

J.J. Poortman, Ochêma (Geschiedenis en zin van het hylisch pluralisme), Assen, 1954, 107v., schrijft: “*Alb. C. Kruyt* (1869/1949), bekend Nederlands zendeling en onderzoeker, in zijn *Het animisme in de Indische archipel* (1906), stelt (...) tegenover elkander twee hoofdbenamingen die de Indonesiërs hebben voor begrippen welke wij weergeven met ‘ziel’ (...).

1.-- ‘Ziel’ is, voor de Indonesiërs, vooreerst de levenskracht die de hele natuur bezielt. Dit zielsbegrip bedoelt een fijne (*opm.--* fijn- of ijlstoffelijke, fluïdieke,-- ook wel, in kerkelijke taal, subtiele) stof die de hele natuur bezielt.

Met *P.D. Chantepie de la Saussaye* (1848/1920), bekend om zijn *Lehrbuch* (1887), te Leiden, heet Kruyt deze ‘zielestof’ ook wel ‘levensfluïdum’.

2.-- ‘Ziel’ is, voor de Indonesiërs, de nadoodse levenskracht. Kruyt verkiest voor dit aspect de naam ‘ziel’ en het geloof daaraan heet hij ‘spiritisme’.

Opm.-- Gewoonlijk duidt de term ‘spiritisme’ (ook wel ‘spiritualisme’) de praktijk die erin bestaat zielen van overledenen te contacteren, aan.

Besluit.-- Het geloof aan een alom aanwezige, kosmisch brede levenskracht, basis van magie en mantiek, wordt ook door Kruyt, inzake de Indonesiërs, bevestigd. Wat Welter’s bewering kracht bijzet.

De oudste Griekse denkers.

Mensen als Thales van Mileto (–624/–545) de eerste Griekse wijsgeer, duidde de alom aanwezige stof aan met de naam ‘h \ddot{u} dor’, water (voor zover water in alles dringt).

Zijn leerling en denkgenoot Anaximandros van Miletos (-610/-547) wendt reeds een betere term aan 'a. peiron' (lat.: in.finitum), wat geen enkele configuratie vertoont maar in alle configuraties dringt. Een ander mileziër, Anaximenes (-588/524), denkt dat 'aër', lucht, of 'psuchè', ziel(estof) in alles aantrefbaar is. Vandaar zijn 'wereld-zielgeloof'. Met name: geloof in een wereldzielestof.

Besluit.-- De mileziërs dachten 'hylisch', d.i. (ziele)stoffelijk.

Opm.-- De Griekse naam voor stof of materie is 'hulè'. Vandaar het bijvoeglijk naamwoord 'hylisch'.

J. Zafiropulo, *Empédocle d'Agrigente*, Paris, 1953, 35/44, bespreekt de natuurfilosofie van Empedokles van Akragas (-483/-423). Men begrijpt hem pas - aldus Zafiropulo - indien men zoiets als manaïsme (o.c. 39) vooropstelt.

Manaïsme is "deze alom aanwezige stof - uit het totemistisch tijdvak daterend - waaraan ieder ding deelneemt".

Zafiropulo: "Doordat een (...) dubbelganger ("un double") alle dingen begeleidde, drong het goddelijke (opm.-: de archaische culturen duiden de oerstof als goddelijk: tot in de elementaire materie door". (o.c., 37).

Steller verwijst naar *Aëtios, Xunagogè peri areskonton*, een antiek werk waarin de meningen van Griekse wijsgeren inzake natuurfilosofie uiteengezet worden, waaruit blijkt dat Thales duidelijk animistisch was, want, volgens Thales was al wat zichtbaar was in de natuur ('faneron'), van leven voorzien en bezat het een soort onzichtbare ziel ('afanes'). Zo zijn de planten ("ta futa) bezielde levende wezens ("empsucha zoa"). Maar zelfs b.v. de magneetsteen was ergens 'beziel'd' (Zafiropulo, o.c., 37).

Besluit.-- Ook na de Mileziërs blijft, bij een aantal denkers, het begrip 'heelal-zielestof' (= oerstof) doorleven. Het leeft verder door onder de naam 'apeiron', d.i. al wat smijdig is (d.i. alle vormen aanneemt zonder zelf enige vorm te vertonen) of nog fluïdieke is, vloeiend (in alles).

Hylozoïsme.

'Hulè', stof, en 'zoë', leven. De Engelse platonieker R. Cudworth (1617/1688; *Systema intellectuale* (1678)) voerde deze term in om zich tegen het (sterk materialistisch aandoende) atomisme van zijn tijd af te zetten (het cartesians mechanisme overheerste gaandeweg meer het moderne denken).

Dat alle stof levend is, volgens Cudworth, brengt hem dichtbij de eerste Griekse denkers. En dichtbij de oude religies.

Opm.-- Het altijd levend vuur.

Herakleitos van Efesos (-535/-465), eveneens één van de eerste denkers in Hellas, schrijft, in *Fr. 30*, wat volgt: “Deze heelalordening - dezelfde voor alle wezens - heeft noch een god noch een mens gesticht. Zij was en is en zal zijn “pür aeizoön”, altijd levend vuur, dat volgens een welbepaalde maat oplaait en volgens een welbepaalde maat uitdooft”.

Nu is het een feit dat dezelfde Herakleitos - *Fr. 31* (over de “tropoi puros”, de omvormingen van het vuur), 64-67 - het vuur als radicaal smijdig, d.i. zelf vormloos maar in alle vormen aanwezig, denkt.

Men ziet het wat: Thales (oer)water heet en Anaximandros smijdigheid (apeiron) noemt en Anaximenes ziel(estof) of lucht, dat heet Herakleitos vuur. Het duidt de oerstof aan, alom aanwezig.-- Maar er is telkens weer een variante.

Bij Herakleitos sluit deze aan bij een archaïsch gebruik, nl. het vuur - haardvuur - in de woningen (en in de paleizen (praalhutten) der regeerders) altijd brandend te houden.

Nu heeft o.m. *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 291/314 (De rijkdom der aarde in mythe en cultus), vrl. 306vv., erop gewezen dat ‘vuur’ als oerstof levenverwekkend was.

Zo vereerden de vestaalse maagden, in het oude Rome, het altijd levend vuur van het Romeinse staatsapparaat, op het altaar van de godin Vesta (een verschijningswijze van Terra Mater, Moeder Aarde). Maar zegt Plinius de oudere (23/79; *Naturalis historia*) niet “fascinus qui deus inter sacra romana a vestalibus colitur” (de wijpenis of fallus die als een god te midden van de Romeinse gewijde dingen door de vestaalse maagden vereerd wordt)?

Waren de vestalinnen niet de ‘ama.tae’ van de lar familiaris, de huislar, de huisgod die zich in het haardvuur (dat tegelijk aardvuur is) situeerde? ‘Amatae’, dat is de geliefden die zich, door maagdelijk te blijven, aan hem seksueel toewijdden.

Besluit.-- Bij Herakleitos komt de oerstof die zicht- en tastbaar tegenwoordig gesteld werd in het (h)aardvuur, door als levenwekkende oerstof die doorheen al wat was, is, zijn zal, vaart als een smijdige werkelijkheid die zelf vormloos toch in alle levensvormen, d.i. in alle materiële dingen, vormen aanneemt,-- eindeloos vele vormen.

Besluit.-- Met Herakleitos hebben wij weerom een getuigerest van de archaïsche religie.

Opm.-- Het begrip ‘levensgeesten’.

Dit begrip valt samen met het begrip ‘(levens)ziel(estof)’.-- Kenners van de antiek -Griekse wijsgeren leren ons dat b.v. o.m. de paleopythagoreeër Alkmaion van Kroton (-520/-450) zoiets kende.

Terloops: het begrip “spiritus animales”, levensgeesten, komt nog voor bij de vader van het moderne wijsgerige denken, R. Descartes (1596/1650), alhoewel al sterk in zijn mechanicisme (de wereld en ook het levende wezen als een machine gedacht) badend.

Ook *Francis Bacon* (1561/1626; *Novum organum* (1620), de moderne hervormer der vakwetenschappen, heeft het over de “anima sensibilis”, de zintuiglijke ziel(estof).

Opm.-- Volgens *W. Röd, Geschichte der Philosophie, I (Die Philosophie der Antike), 1 (Von Thales bis Demokrit)*, München, 1976, 101, kan het begrip ‘levensgeesten’ of levensstof in verband gebracht worden met de offergebruiken wanneer men schimmen b.v. opriep door bloed te plengen waaruit occulte walmen van levenskracht (spiritus animales) opstegen die door de op te roepen onzichtbare wezens ‘opgesnoven’, d.i. opgenomen, werden om over de noodzakelijke en voldoende energie te beschikken om het contact door te voeren met resultaat.

Herlees dan ook *E.RF. 61*, waar sprake is van de haimakouria, de verzadiging d.m.v. de bloedziel(estof) of de “spiritus animales” in het bloed aanwezig.

Het archaische begrip ‘ziel(estof) of ziel(elichaam).

Erwin Rohde, Psyche (Seelencult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen), Tübingen, 1925-10, 3, zegt wat volgt.

Wat is de ziel? “Haar Griekse naam ‘psuchè’ kenmerkt ze - net als in de talen van vele andere volkeren de namen voor de ziel - als “ein Luftartiges, Hauchartiges, im At(h)em des Lebenden sich Kundgebendes” (iets dat als lucht, als tocht is dat zich in de adem van al wat leeft, toont).

Niet enkel het ‘psychisme’ van een Anaximenes van Miletos (*E.RF. 120*) maar gewoon alle archaische religies inzake ziel en zielelichaam, gesitueerd in de kosmos als een totaliteit van oerstof, d.i. levende en levenwekkende zielestof, komen door in wat Rohde schrijft.

Wij zijn hiermee in het animisme maar nu niet als “ziel/ geest” opvatting maar als ziel en geest badend in een kosmische oerstof of fluidum.

Steekproef 23.-- De structuur van de ziel als zielelichaam. (123/128)

Wij zeggen wel: de structuur van de ziel-als-zielelichaam, want de ziel als b.v. in de mens als zuiver geestelijk of onstoffelijk wezen is onafscheidbaar van haar zielelichaam. De menselijke ziel, in haar wezensgrond geestelijk, is gestructureerd zo dat zij, eens belichaamd, in de onmetelijke zielestofzee van het heelal kan leven.

Typologie. (123/125)

Vooraf sedert de XIX- de eeuw hebben ervaren occultisten de structuur van het menselijke zielelichaam nader ontleed.

Bibl. st.:

-- G.R.S. Mead (1863/1933), *The Doctrine of the Subtle Body in Western Tradition*, Solos Press (Shaftesbury, Eng./ Clayton Creek, USA), 1919-1 (een schets van wat denkers en ook christenen dachten over het fijnstoffelijke of 'subtiele' (ziele)lichaam).

-- J.J. Poortman, *Vehicles of Consciousness (The Concept of Hylic Pluralism: Ochêma)*, Utrecht, 1978 (vier volumes). Dit om de twee voornaamste te vernoemen.

De zielestof - "matière d' âme" in het Frans - is meervoudig.-- Er zijn laagsubtiele en hoogsubtiele zielestoffen. De laagsubtiele staan dicht bij de grofstoffelijke materie die wij allen direct ervaren, in ons lichaam en erbuiten. De hoogsubtiele zijn vaak ontoegankelijker en verder van het 'fysicale' lijf dat wij allen hebben, verwijderd.

1. Het etherische zielelichaam.

Dat heten wij het laagsubtiele lichaam. Waarom? Omdat sommige scholen van religie en occultisme dit etherische lichaam "het astrale lichaam" heten! Er is geen absolute eenheid inzake terminologie.

Bibl. st.:

-- A.E. Powell, *The Etheric Double and Allied Phenomena*, Adyar (India)/ Wheaton, Illinois (USA)/ London, 1925 - 1; 1969-5, (een theosofisch werk, maar dat behalve strikt theosofische axiomata zeer geldige informatie verschaft).

2. Het astrale zielelichaam.

Dat heten wij liever het hoogsubtiele lichaam,-- om de reden hierboven aangegeven.

Bibl. st.: -- A.E. Powell, *The Astral Body and Other Astral Phenomena*, Adyar (India)/ Wheaton, III.(USA)/ London, 1927-1; 1972-4.

Opm.-- De theosofische vereniging werd opgericht in New York (13.12.1875) door Helena Petrovna Blavatsky, Kolonel Henry Steel Olcott en William Quan Judge. Verscheidene occulte stromingen waren erin vertegenwoordigd.

Te dien tijde ontstonden overigens vele genootschappen om het onzichtbare dieper te onderzoeken.

De vier energietypes.

Situëren wij nu de etherische en de astrale energieën in een breder kader.

Bibl. st.: -- Cassiel, *Le livre des connaissances interdites*, Genève/ Paris, 1991, 136 137 (*La création de la vie*).

Het huidige occulte denken valt altijd, doorheen soms zeer ingewikkelde theoretisering, op de volgende vierledigheid.

1.-- De grofstoffelijke energie.

Zij valt eigenlijk samen met de energieën die de natuurkunde en de biologie in de fysicale lichamen ontdekt.-- De volgende twee energieën worden blootgetrokken door hetzij occultisme hetzij meer wetenschappelijk dan paranormologie (gewoonlijk parapsychologie geheten).

2.1.-- De etherische (laagsubtiële) energie.

Terloops: Vergeet het maar dat deze energie iets te zien heeft met wat tot enkele decennia geleden de natuurkundigen “de ether” heetten.

Uit deze energie worden de configuraties of meetkundige vormen - modellen - gemaakt die de grofstoffelijke configuraties weergeven. Zo b.v. is een plantaardig, een dierlijk of een menselijk lichaam slechts de grofstoffelijke uitwerking van de etherische ‘schim’.

2.2.-- De astrale (hoogsubtiële) energie.

Deze situeert zich in het hart zelf van de vorige.

Opm.-- Vele - de meeste echte - occultisten van heden die zich met (rituele) zowel zwarte als witte magieën bezighouden, houden staande dat de magie eigenlijk het etherische en het astrale lichaam en diens energieën bedoelt. Deze zouden - volgens hen - zich vooral situeren in het bloed (*E.RF. 60*) en het sperma, resp. de eicellen van mannen en vrouwen (*E.RF. 63*).

Opm.-- Dr. Edward Berridge (frater Resurgam van de Hermetische orde van the Golden Dawn (gesticht in 1887/1888)) en Violet Mary Firth (= Dion Fortune (1891 /1946; van huis uit Christian Science)) waren ervan overtuigd - waarin zij niet alleen staan - dat wat men “occulte vampieren” (bloedzuigers/ bloedzuigsters) heet, de etherische en de astrale energieën van het zielelichaam van hun slachtoffers uitzuigen.

Volgens beiden zou de libido of (seksueel-erotische) levenslust zich uiten zowel in het fysicale of biologische als in het etherische en astrale lichaam.-- Deze gegevens wijzen op de centrale rol van de etherische en de astrale energieën.

3.-- De rein geestelijke energie.

De strikt immateriële ziel, althans in de mens, was wellicht de grote ontdekking van de paleopythagoreeërs en vooral van Platon van Athene die zeer zeker het strikt immateriële onderstreepte (niet uit lichaamshaat maar uit inzicht in het anagogische of op het hogere (ethisch vooral) gerichte in de immateriële ziel van de mens).

Iemand als Max Scheler (1874/1928), de grote waardenfenomenoloog, dacht, in het tweede (ontkerstende) gedeelte van zijn leven, dat de pure geest geen 'energie' bevatte maar deze - in freudiaanse zin geduide - 'geest' kan niet door de ware occultist aanvaard worden: ook de immateriële ziel is energie.

Dat zagen wij waar er van 'mania', geestesconcentratie (*E.RF.* 68), sprake was: slechts het scherpe denken werkt, in de etherisch-astrale orde, iets ernstigs uit. Vaag te werk gaande mensen bereiken niets methodisch! De pure geest onderbouwt van binnen uit de ziel en haar ziele-lichamen (en zo het biologische lichaam).

Opm.-- De kundalini (koendalini) energie.

Bibl. st.: -- Cassiel, o.c., 138/139 (*L'apparition de Lucifer*).

De kundalini energie - in India een aspect van sjakti (*E.RF.* 63) of goddelijk-vrouwelijke energie is een belangrijk onderdeel (aspect liever) van het menselijke zielelichaam. Zij is immers bron van levenskracht in de ziel en haar lichamen zelf.

Zij wordt door mantisch begaafden gezien als een slang, een vuurslang (*E.RF.* 121: Herakliteïsch altijd levend en levenwekkend vuur).-- Indien de ziel van iemand occult en/ of religieus - mystisch en - magisch weinig of niet ontwikkeld is, dan ligt deze slang opgerold aan de basis van de ruggengraat. Indien echter iemand occult en religieus actief wordt, dan rijst de slang op, langs de ruggengraat, terwijl zij 'onderweg' de chakra's (shakra's of energiewervelkanalen) oplaadt, tot boven het hoofd.

Welnu, volgens kenners/ kensters, situeert zich de vuurenergie in het etherische en astrale zielelichaam.

Meer nog: de libido of seksuele levenslust en haar uitingen loopt met de kundalini slang ineen. Zij wordt meteen als 'vuur' omschreven.

De adepten van kundalini-yoga en van het tantrisme (sinds minstens de achtste eeuw na Christus bekend) in het hindoeïsme en het boeddhisme activeren door rituelen en levenswijze de kundalini energie.

Een Cassiel beeldt zich in dat zij satanisch is (een katholieke mening die geen enkel ernstig bewijs kan voorleggen).

Opm.-- Vormenergieën. (126/127)

Bibl. st.:

-- *L. Watson, Natuurlijk of boven natuurlijk (Een nieuwe, originele benadering van vreemde verschijnselen en hun plaats in de natuur)*, Baarn, 1974, 121vv.

-- *S.V. King, Manuel de l'énergie des pyramides*, Paris, 1977 (*// Pyramid Energy Book*, New York, 1977).

Let wel: de termen 'bovennatuurlijk' en 'buitennatuurlijk' worden buiten de katholieke theologie gewoonlijk dooreen gebruikt. Wat soms tot grote verwarring aanleiding leidt. 'Bovennatuurlijk' is wat strikt van Gods initiatief komt; 'buitennatuurlijk' is paranormaal.

Het fenomeen 'weergalm' (resonantie).

Reeds *E.R.F. 103* zagen wij het fenomeen (*Similia similibus*).-- Indien een stemvork in de nabijheid van een andere wordt aangeslagen en indien de frequenties van beide gelijk zijn, dan zal de tweede vork zonder aangeraakt te zijn zacht met de eerste meetrillen. Er geschiedt dus een energie-uitwisseling.

Het fenomeen 'vormenergie'.

In de dertigerjaren bracht André Bovis, die zich met paranormologie bezighield, een bezoek aan de grote piramide (van Cheops te Gizeh). Tegen de hete zon 's middags zocht hij beschutting in de kamer van de farao, die zich in het middenpunt van de piramide bevindt, - uitgerekend op één derde van de grondlijn.

Hij stelde vast dat het dààr buitengewoon vochtig was. En toch: in de afvalbakken lagen, behalve wat toeristen achterlaten, de lijken van een kat en van een paar woestijndiertjes (in de piramide verdwaald en gestorven).

Deze stoffelijke overschotten waren niet bedorven doch als mummies uitgedroogd.-
- Dat is het gegeven.

Nu het probleem: hoe de hoge vochtigheidsgraad met de mummificering verzoenen? Hier was iets anders dan balseming aan het werk.

Teruggekeerd in Frankrijk maakt hij een exact model op schaal van de piramide. Hij plaatste ze, net, als het origineel in Egypte, met de grondlijnen precies noord-zuid en oost-west.-- Daarin, op één derde van de hoogte, plaatste hij een dode kat.-- Resultaat: zij mummificeerde!

Karel Drbal, radiotechnicus in Praag, leest Bovis' verslag - dat door vele wetenschappers, omdat hij aan paranormologie deed, niet geloofd werd (zoals reeds Galilei de astrologen niet gelovend de invloed van de maan op de aarde niet eens de moeite waard achtte) - en probeert de piramide-energie uit op de snede van een scheermesje,-- met een analoog resultaat.

Algemeen resultaat:

De grote piramide en de miniatuurmodellen ervan fungeren als lenzen die energie in een hoge concentratie samenballen.

Andere toepassingen: een Duits onderzoeker stelde vast dat identisch gekwetste muizen sneller beterschap vertonen in bolvormige kooien. Canadese architecten signaleren dat schizofrene patiënten plotseling beterschap vertonen in trapezevormige ziekenzalen. Tsjechische bierbrouwers vervingen ronde biervaten door vierkantige met als effect dat de kwaliteit van het bier verminderde.

Inductie: een configuratie (meetkundige vorm) verwekt een proces dat energie-opstapeling bevat.

Opm.-- M.E. van den Bosch, bew., *Egyptische mysteriën (Verslag van een inwijding)*, Amsterdam, Schors, s.d., 136 blz., biedt ons een type van magisch-mystisch verwerken van de piramide-energie.

Het betreft een handschrift uit de XVIII-de eeuw waarop bewerker zich steunt) dat zich - blijkbaar ten onrechte - aandient als *Jamblichos van Chalkis* (283/330; leider der Syrische neoplatonische school), *Over de mysteriën der Egyptenaren*.

Omstreeks de jaren 1780 hielden een Cagliostro (Giuseppe Balsamo (1743/1795)), de Illuminati van Beieren o.l.v. Adam Weishaupt en van von Knigge (stichting: 01.05.1776) zich met dergelijke inwijdingsriten bezig,-- blijkbaar in het kader van geheime genootschappen (loges).

Volgens de inleider Schors, o.c., ix, schrokken noch Cagliostro noch de Illuminati van Beieren terug voor geheimzinnige en zelfs rauwe beproevingen: werkelijke volgelingen werden zo geschift! Dit is de getuigerest van de kwellingen - eigen aan b.v. puberteitsriten - bij indianen en negro-Afrikanen.

Het document betreft in de initiatie de sfinx, in de nabijheid van de grote piramide, en de drie bekende piramiden.-- Wat aantoonde dat reeds vroeger dan de dertigerjaren van deze eeuw men, in occultistisch middens, ... weet had van de mysterieuze uitstralingen die van de sfinx en de piramiden uitgaan.

Opm.-- Maar dat betekent ook dat, wie nu zich aan piramide-energie overlevert, althans indien hij/ zij de grote piramide als model neemt, automatisch betrokken geraakt in het beslag dat de XVIII-d' eeuwse geheime genootschappen erop gelegd hebben: men deelt in hun magisch-mystische sfeer,

Dit zou kunnen 'verklaren' hoe sommigen die de piramide-energie toepassen, allesbehalve gunstige resultaten boeken.

De chakra's (sjakra's).

Bibl. st.: -- C.W. Leadbeater, *De chakra's, Amsterdam, s.d.* -- De zeven chakra's zijn een stel draaikolken of wervelkanalen die zich op het oppervlak van de etherische dubbelganger (en meteen de astrale ziel) bevinden.

Zoals gezegd: de etherische dubbelganger dient ervoor het ik te verbinden (via het astrale zielelichaam) met het biologisch lichaam.

Leadbeater, o.c., 14: "Voor de helderziende is de etherische dubbelganger duidelijk zichtbaar als een massa flauw lichtende-violet-grijze nevel (*E.RF. 122* (Rohde's omschrijving: lucht, tocht) die het dichtere deel (het grofstoffelijke deel) van het lichaam doordringt en zich even erbuiten uitstrekt".

De chakra's of krachtcentra zijn verbindingpunten waardoorheen een energie van het ene lichaam (men zegt ook 'voertuig') van de mens naar het andere vloeit.

a. Zijn zij nog volkomen onontwikkeld, dan gelijken zij op kringetjes van zowat twee duim middellijn (bij de niet occult of mystisch ontwikkelde mens lichten zij dof).

b. Zijn zij tot ontwikkeling gekomen (door magie en mystiek), dan zijn zij vlamme draaikolken (in doormeter toegenomen als miniatuurzonnen).

Al de chakra's zijn voortdurend actief: in de naaf (geopende mond) ervan stroomt ononderbroken - tenzij er b.v. zware ziekte of zware occulte aanval is - een kosmische energiewaaier,-- zevenvoudig. Alle zeven werken in alle zeven de centra maar telkens overheerst één der zeven.-- Wij typeren ze nu even.-- Maar noteren wij: via de wervelkolom zijn de chakra's ook verbonden- ineenvloeiend met de kundalini-energie (*E.RF. 125*).

1.-- Stuit- of wortelchakra.-- Rood van kleur (voor een aantal zienden) Onderaan de ruggengraat.

2.-- Navelchakra.-- Geel. Zonnevlecht.

3.-- Milt chakra.-- Oranje. Voor de milt.

4.-- Hartchakra.-- Roze. Voor het hart.

5.-- Hals- of keelchakra. - - Blauw. Schildklier (voorzijde keel).

6.-- Voorhoofdchakra.-- Violet. Tussen de wenkbrauwen.

7.-- Kruinchakra.-- Goudkleurig. Juist boven het hoofd.

Zoals gezegd de kleuren hangen voor een deel af van de 'ziende' persoon.

Opm.-- *Marianne Uhl, Chakra-energiemassage, Antwerpen, 1992*, beweert dat er een duidelijk maar moeilijk te beheersen verband bestaat tussen de voetreflexpunten en de chakra's. Daarin beelden de problemen van de mens zich af.

Steekproef 24. -- Vuurenergie. (129/132)

Animisme betekent o.m. dat het heelal, ook het anorganisch gedeelte, letterlijk boordevol (levens)energie steekt.-- Wij zagen al een reeks types van energie, buiten en dus ook binnen het lichaam. Staan wij nu stil bij de vuurenergie of “het vuur dat uit de hemel komt”.

Bibl. st.: -- M. Harrison, *Le feu qui vient du ciel*, Paris, 1980 (// *Fire from Heaven or How Safe Are You from Burning?*), London, 1976). De ondertitel geeft perfect weer waarover het gaat: “*Étude de la combustion spontanée chez les êtres humains*”, studie omtrent de spontane verbranding bij mensen.

Een eindtijdhymne, *Ps 97 (96):3/4*, brengt ons een eerste model.

“Jahweh (de Heer) treedt als vorst op! De aarde mag juichen! (...). Duistere bewolking omringt Hem. Gerechtigheid inzake rechtspraak schragen zijn troon. Een vuur voor Hem nadert zijn tegenstanders alom verschroeiend. Zijn bliksems zetten de wereld in lichterlaaie: de aarde beleeft het en lijdt schipbreuk”.

Nu weten wij dat b.v. een zekere ‘kritische’ exegese (tekstverklaring) hierin hoogstens een staaltje archaische dichtkunst ziet. Maar, indien diezelfde exegese het waagt de tekst in zijn culturele context terug te plaatsen, dan geeft dezelfde tekst allesbehalve ‘poëzie’ weer. Klaarblijkelijk kende de steller van de tekst heel goed het fenomeen ‘hemelvuur’, dat, zoals Harrison zegt, al zo goed ‘hellevuur’ zou kunnen genoemd worden.

Andere Bijbelteksten die hetzelfde aanraken, zijn b.v. *Genesis 19:23* (de verschroeiing van Sodoma): “Jahweh deed over Sodoma en Gomorrha (en de hele vlakte, zoals *19: 28* zegt) solfer-en-vuur van Jahweh komend neerregenen”. *19:28* zegt dat daarop het hele gebied als een vuuroven rookte.

Andere tekst: *1 Koningen 18:38*. De aanhangers van de godheid Baal/ Astarte (een androgyne godheid, zoals Bafomet (*E.RF. 117*)) nemen het op tegen de éne profeet van Jahweh, Elias. De beslissende tekst: “En het vuur van Jahweh regende neer en verschroei de holocaust (brandoffer) en het hout”.

Tot daar een Bijbelse inleiding. En nu de feiten. De actuele feiten.

Lily White.-- Harrison, o.c., 232. Uit de *New York Times* 25.08.1929. Wij zijn op het eiland Antigua (Antillen). Een zwarte ervaart regelmatig dat, bij haar thuis als op straat, haar kleren verschroeid worden, terwijl zij zelf, Lily, nooit brandwonden oploopt.

Welwillende burens reddden ze, want haar garderobe en zelfs haar beddenlakens - boven en onder haar - verschroelden zonder dat zijzelf enig letsel opliep. De burens zorgden ervoor dat zij én kleren én lakens had.

Nina Kulagina.-- Ditmaal gebeurt het in de atheïstisch geregeerde gewezen Sovjet-Unie.

Genady Sergeiev, sovjetparanormoloog (volgens zijn verslag in de *Sunday People* 7.03.1976) vertelt.

Nina Kulagina was medium, en wel telekinetisch medium: zij kon, louter zich concentrerend en scherp denkend en willend ('*mania*': *E.RF.* 68; 98; 100; 107; 125), fysicale of grofstoffelijke dingen naar plaats en/ of vorm veranderen. Zij is er, op de ene of andere manier, toe in staat de energie die haar omringt, aan te trekken.

Meermaals heeft die energie die in haar lichaam drong, brandwonden nagelaten, die tot tien centimeter lang waren. Dit op de armen en de handen.-- Ik was bij haar toen haar kleren vuur vatten om reden juist van die energietoevloed. Zij schoten letterlijk in brand. Ik heb ze het vuur helpen blussen en heb enkele getuigeresten - verbrande lappen - bewaard. -Tot daar de sovjetparanormoloog.

Opm.-- Let op een radicaal verschil: Lily White, de zwarte, vertoont zonder meer een sedert alle tijden en op alle plaatsen gekend vuurfenomeen,- dat zij machteloos ondergaat. Nina Kulagina, de Russische, vertoont daarenboven de energie-opname. Waardoor zij actief kan meewerken tot op zekere hoogte.

Kosmisch kader.-- Het is waarnemers/ waarneemsters opgevallen dat, in menig geval, er, behalve de betrokken personen, zich rondom andere paranormale of minstens zeer ongewone en zelfs bizarre fenomenen voordoen.

-- *Charles Fort*, een journalist in New York, onderzocht zeer nauwkeurig dergelijke fenomenen. Zijn werk: *The Book of the Damned*, New York, 1920 (Ook: *Lo*, London, 1931; *Wild Talents*, London, 1931).

Zoals allang voor hem noteerde hij, gesteund door de moderne pers, dingen als spontane verschroeiingen gepaard met vissenregen, mannaregen in de woestijn, rode regen,-- ongewone vermenigvuldiging van vogels, insecten, kleine zoogdieren. Wat hem daarbij opviel, is de samenhang. Samenhang die op multicausale en intercausale wijze verloopt: vele oorzaken en op elkander inwerkende oorzaken! (Harrison, o.c., 118).

Het grillig karakter.

Wetenschappers, ook diegenen die, vrij van rationalistische vooroordelen, ongedwongen maar grondig ingaan op de ware structuur van het ‘goddelijk’ vuur, staan telkens weer voor een volstrekt raadsel.

Zo b.v.: ene George Turner verschroeide in zijn stuurcabine van de vrachtwagen die hij voerde. Maar de olievlekken op de zetel naast hem waren onaangeroerd! Nochtans was het vuur dermate geweldig dat Turner verkoold was! (Harrison, o.c., 20).

Zo b.v.: anorganische materie, organische materie waaronder mensen verbrandt gedeeltelijk of geheel maar b.v. de kleren blijven ongedeerd; omgekeerd: b.v. de kleren branden op maar de mens of zo blijft ongedeerd!

Artsen, politiemensen, gezagsdragers staan telkens weer voor een raadsel dat tot nog toe niet in het laboratorium nagebootst is. Wat op de radicale onmacht inzake echte verklaring van de huidige wetenschap wijst.

De kentrekken van verschroeide lichamen.

Harrison, o.c. 46.- Het grondige verschil met gewone verbrandingen valt op:

1. het lichaam is telkens weer bijna geheel verschroeid; want de uiteinden -- vooral de handen en de voeten en vaak het hoofd - zijn nooit geheel verschroeid;

2. er rest altijd een vette as;

3. brandbare dingen - kleren, meubels, enz. - zelfs in direct contact met het verbrande lichaam vertonen weinig of geen tekens van beschadiging.-- Zoiets, gezamenlijk, valt nooit voor in ‘natuurlijke’ omstandigheden.

Mogelijke ‘verklaringen’.

Charles Fort.-- Het valt op dat het vaak - niet altijd - wanhopigen zijn - “burnt-outs”- ‘marginalen’ en de omgeving ervan, die het slachtoffer zijn.

Charles Fort.-- “Ik geloof dat onze gegevens slaan - het domein - niet op de spontane verbranding zelf maar op dingen of wezens die - zich bedienend van het verschroeiingsproces - mannen (inzonderheid leden van een clerus) en (de meerderheid) vrouwen verteren. Dit net als de occulte weerwolven of zozegde weerwolven die het ook vooral op vrouwen gemunt hebben”.

Mogelijke ‘verklaringen’. -- Harrison.-- “Miss Lily White was ongetwijfeld het mikpunt van klopgeesten (‘Poltergeist’, spookgeesten). Maar: wie bezorgde de energie die de kleren en/ of lakens verschroeide? Zijzelf of iemand anders? Vielen haar kleren en lakens niet in de smaak van de klopgeesten?”. -- Harrison denkt aan Nina Kulagina en haar energievoorraden.

En Harrison voegt daaraan toe, o.c., 17: “(In het hoofdstuk gewijd aan de klopgeesten in hun betrekking tot “het vuur”) zien wij dat in zekere zin “het vuur” in sommige personen inwoont, er op durende wijze eigen aan is van de hyperthermische (oververwarmde) Padre Pio (in Foggia, Italië) wiens temperatuur tot bijna 49° stijgen kan, tot het Russische telekinetische medium Nina Kulagina die blijkbaar over het vermogen beschikt zichzelf “spontaan te verschroeien”“.

Men ziet het: Harrison stelt zeer sterk belang in de energieprocessen,-- in de getroffen personen”.

Onderwijl zegt hij: “De wezens die met “het vuur” uitstaans hebben, in de bespookte huizen, kunnen - zo lijkt het - slechts opgeroepen worden door diegenen die de juiste woorden kennen. Net zoals in de mening van onze voorouders, demonische wezens moesten door de juiste woorden opgeroepen worden”.

Wij zonderden deze laatste volzin uit zijn context af om hem te belichten: Harrison wijdt de ene keer de energie toe aan buitennatuurlijk werkende geesten terwijl hij de andere keer de energie aan de aardse personen toekent.

Zou het niet de twee tegelijk zijn? Herlezen wij *E.RF. 114 (Vaughn roept de marihuanasigaretten te voorschijn)* en *117 (Vaughn roept, in een zwarte rookwolk, zijn bezielende geest, Bafomet, te voorschijn)*

Zo gezien zou het fenomeen “vuur-dat-verschroeit” op buitennatuurlijke wijze een animistisch fenomeen zijn, zoals Tylor het definieerde: de eenheid van soul, ziel, en spirit, geest. Cfr. *E.RF. 105*.

Of zelfs de eenheid van soul, ziel van de aardse mens, en ghost-soul, de ontlichaamde ziel van een zich aan die aardse mens vergrijpende geest (van een voorouder b.v.).

Cfr. *E.RF. 105*.-- Men kan hier ook even ingaan op het fenomeen ‘theürgie’ (*E.RF. 117*), d.i. inwerken op en samenwerken met een ‘godheid’ (of een op godheid gelijkend, hoger begaafd, machtvoller wezen als b.v. een magisch ontwikkelde voorouder).

Opm.-- Terecht verwijst Harrison naar *H. Thurston, S.J., Die körperlichen Begleiterscheinungen der Mystik*, Luzern, 1956. Levitatie (vanzelf opstijgen), stigmata (zoals bij Padre Pio), lichtfenomenen, gedaanteveranderingen, bilocatie (op meer dan één plaats te zien zijn), voedselloos leven, onbederfelijk lichaam, bloedwonderen, afwezigheid van de starheid van de dood, geur van heiligheid, onkwetsbaarheid, - geestelijke bruidschap, mystisch huwelijk komen ter sprake.

Steekproef 25.-- De ziel als aura. (133/138).

J. Prieur, *L'aura et le corps immortel*, Paris, 1979, 35, zegt: de Latijnse term 'aura' betekent:

- a. briesje (zachte wind) als een ademtocht (vgl. *E.RF. 122: Rohde*),
- b. lucht, hemelruim,
- c. ziel, leven,
- d. fonkeling, weerspiegeling.

Een definitie in omloop zegt: de aura is een ijl- of fijnstoffelijke stof (fluidum) die uitgestraald wordt door anorganische lichamen, door planten, dieren, mensen.

M.a.w. een uitstralings sfeer.

Wij beschikken over een degelijke beschrijving.

Bibl. st.:

-- Gerda Walther, *Zum anderen Ufer (Vom Marxismus und Atheismus zum Christentum)*, Remagen, Reichl, 1960.

-- G. Walther, *Phänomenologie der Mystik*, Olten/ Freiburg i.Br., 1955.

Gerda Walther is de directe leerlinge van Edm. Husserl alsook van Alexander Pfänder, psychologisch gericht fenomenoloog. Zij ontdekt dat zij de aura 'ziet' - een vorm van wichelen of mantiek - in 1915, toen zij omtrent achttien jaar oud was. Zij zag ze toen voor het eerst bewust, -- zonder er zich ten volle rekenschap van te geven dat het werkelijk een aura was.

Zegt zij zelf. "In het *Zeitschrift für metapsychische Forschung* Hft 5 (1938) schreef ik: "Ik wil nu, o.g.v. eigen waarnemingen bij zichzelf, trachten nader te omlijnen wat men eigenlijk ontmoet - "vor sich hat" - wanneer men aura 'ziet'".

Met haar vatten wij samen.

1.-- De gebondenheid van de aura aan de persoon van wie zij uitgaat.

Beide gegevens, de persoon en de aura, zijn ten nauwste onderling gekoppeld. Dermate zelfs dat dit samengaan er vele malen toe misleidt te menen dat de configuratie van het fysicale lichaam steeds aan iedereen ook die van de aura te zien geeft.

2.-- De zichtbaarheid ook in volle duisternis.

Mijn eigen zien der aura bewijst dat men ze zeer goed, ja beter kan zien in volle duisternis.

3.-- Telepathische waarneming en aurisch zien.

"Ik heb - *Phän. D.Myst. 69* - gedurende telepathische ervaringen, terwijl ik 's nachts in het donker in bed lag, de aura - in het kader van telepathische ervaringen - net zo duidelijk en, om het met een term van Husserl's fenomenologie te zeggen, 'leibhaftig' (*opm.--* in levenden lijve, direct waarneembaar) bespeurd als indien deze mensen lijfelijk aanwezig waren geweest".

Opm.-- G. Walther, o.c., 70f., preciseert dat telepathie, d.i. het in de eigen ziel doorleven van wat anderen in hun ziel doorleven (o.c., 66f.), gradaties van bewustzijn behelst.

1. “Ik vermeld dat - bij het eerste beleven van zoiets als telepathie dat ik bij mijzelf waarnam en waarbij L. (een persoon) aan het overleggen was of hij mij zou schrijven - ik in een toestand geraakte die enigszins geleek op de toestand onmiddellijk voor het inslapen. Toch was ik mij daarbij nog van mijzelf en van mijn omgeving bewust”.

2. “Gedurende telepathische belevenissen was van een op slaap gelijkende, dromerige toestand - in tegenstelling tot het geval hierboven - nauwelijks sprake.

Integendeel: ik was veeleer ten volle wakker en geconcentreerd. Wel was ik - meestal, niet altijd - van de uitwendige, zintuiglijk waarneembare gegevens op een of andere wijze afgewend en naar binnen gericht”. *E.RF. 72 (Mania vertoont sedert eeuwen dat dubbele aspect)*

3. Walther voegt daaraan toe: “Verkeerd is ook de zeer verbreide mening dat men weerloos onderhevig is aan zulke in ons binnenste spontaan opkomende belevenissen. Zulks is niet het geval (tenzij bij psychiatrische patiënten). En dit des te minder hoe vaker men zulke belevenissen doormaakt. Dit wil zeggen: hoe meer men leert ze - dadelijk bij het opduiken - te onderkennen en van iets anders te onderscheiden”. -- Dit bevestigt *E.RF. 72*: bij de Batuque!

4.-- Het grondige onderscheid tussen het ‘eerste’ zien en het ‘tweede’ (= aurische) zien.

Op zekere dag - zo vertelt G. Walther verder - bij het binnengaan in het vegetarische restaurant Freya, in München, werd ik een bijzonder mooie, intensieve, blauwe aura gewaar die de ganse ruimte scheen te vervullen. Ik trachtte vast te stellen van wie deze mooie, intensieve, blauwe aura uitging. Pas dan ontdekte ik een mij volkomen onbekende Indiër als de persoon die tot de aura behoorde.

Na een tijdje zag ik bij het binnenkomen in hetzelfde restaurant opnieuw deze aura. Ik zocht dan ook weer de Indiër. Ik trof hem aan in een plaats daarnaast.

In beide gevallen dus was het zien van de aura - aan het zien van de tot die aura behorende mens voorafgegaan.-- Juist hetzelfde heb ik ook in andere gevallen beleefd.

5.-- Het gewone zien en het aurische ‘zien’ verschillen grondig.

“Bij het sluiten der ogen verzwindt wel het eerste, fysicale zien van de mens, maar niet “das leibhaftige spüren oder sehen der aura” (het directe waarnemen of zien der aura). Het aurische en het fysicale zien moeten dientengevolge toch onderling verschillen”. (o.c., 69).

6.-- Optisch nabeeld en aurisch gezicht verschillen.

“Het optisch nabeeld, indien de waarnemende hetzij de ogen hetzij het hoofd beweegt, verandert van plaats waar het gezien wordt. M.a.w.: het verschuift mee met de ogen.

De aura is steeds verbonden met de plaats van de geziene mens van dewelke zij uitgaat en rondom hem/ haar is zij het sterkst.

Een tweede verschil ligt daarin dat, louter kwalitatief, het zien van het optisch nabeeld en het zien van de aura ongelijk zijn.

7.-- Eidetisch zien en aurisch zien verschillen.-

Opm.:

-- E.R. Jaensch, *Ueber die Verbreitung der eidetischen Anlage im Jugend-alter*, in: *Zeitschrift f. Psychologie* 87 (1921)

-- E.R. Jaensch, *Ueber den Aufbau der Wahrnehmungswelt und die Grundlagen der menschlichen Erkenntnis*, 2 Bde, 1927.

-- E.R. Jaensch, *Die Eidetik und die typologische Forschungsmethode*, 1933-3.--
Reeds V. Urbantschisch, *Ueber die subjektiven optischen Anschauungsbilder*, 1907, had het over deze vorm van tweede gezicht.

-- Wat bijzonder boeiend is ter zake, is E. Schering, *Die innere Schaukraft (Träume, Erscheinungen und Visionen des Johannes Falk)*, München/Basel, 1953.

G. Walther, o.c., 200: “Ik ben niet eidetisch begaafd. Alle proefnemingen mislukten inzake eidetisme, d.i. het vermogen om vroeger (fysicaal) waargenomen fenomenen dermate helder en werkelijkheidsgetrouw in de herinnering op te roepen dat het eidetische beeld ervan a.h.w. (deze opmerking is van doorslaggevende aard want de eidetisch begaafde weet bewust dat het slechts een herinneringsbeeld is) een echte waarneming lijkt”.

8.-- De aura van sterke en zwakke persoonlijkheden.

O.c., 77.-- Bij sterke persoonlijkheden die een sterke ‘atmosfeer’ uitstralen stelt G. Walther het volgende vast.

a. In dergelijke gevallen heeft men - heel en al voor alle vormen van bewust overleg, oordelen, redeneren, vergelijken - van dergelijke mensen het gevoel alsof hun atmosfeer, net een psychische ‘wolk’, in u binnenstroomt en u letterlijk omhult.

b. Zo iets is natuurlijk, vaak, vooral dan in hoge mate het geval wanneer men zelf precies van binnen moe of verzwakt is. Of wanneer men zelf niet door een sterke, aan eigen wezen ontsprongen belevens doorstroomd is. Of ook wanneer men zelf niet met bijzonder sterke concentratie met een ander voorwerp van aandacht bezig is”.

c. Ja, meermaals komt men van deze vreemde aura, dagenlang, niet los en doorleeft men alles in haar verband en als door haar zingeving belicht. Wellicht anders dan men dit zou doen louter op grond van de aard der eigen belevensbronnen”.

Opm.-- Het zien van de aura is meer dan het pure waarnemen: er gaat van een aura, vooral die van sterk uitstralende personen of voorwerpen of zo, een werking uit die overweldigend kan werken, -- dagenlang.

9.-- Een aura is onderscheidbaar in deelaura's.

M.a.w.: zoals alle aurisch-zienden stelt G. Walther, o.c., 117, vast dat binnen de éne aura van een mens er verschillende deelaura's zijn. Aura's zijn niet eenvormig.

10.-- De aura van sacrale personen.

O.c., 193.-- Steller heeft het over bemiddelaars, godsgezanten.-- Daarin onderscheidt zij:

a. het geval van Jezus en

b. dat van gewone mensen, zoals b.v. Sint Paulus na zijn bekering.

“In beide gevallen kan - ook wanneer een directe mededeling van Godswege omtrent de bemiddelingsrol niet beschikbaar is - wel vaak de echtheid van een bemiddelaar gekend worden op grond van de aard van zijn uitstraling en het goddelijk karakter ervan.

Wat de Duitsers ‘Heiligenschein’, aureool, heten. Dit zowel wanneer de bemiddelaar een door het goddelijke vervulde mens is als wanneer hij een godmens (zoals Jezus) is”.

Opm.-- De term ‘aureool’ komt van het Latijn ‘aureola’, kleine aura,-- gewoonlijk rond het hoofd gesitueerd.

“Treedt men zo'n mens tegemoet, dan is het af en toe plots alsof men het krachtveld van een sterke magneet binnentreedt. Bijna als in het geval van onweers-spanningen voelt met het krachtfluidum dat van dergelijke mensen uitgaande het eigen lichaam doorstroomt.

In het middenpunt van zo'n krachtveld ziet men zulke mensen lichtend omstraald door het gekende witgouden licht, dat, uit de goddelijke wezensgrond, in hen stroomt.

Want de gouden tint van een witte geestelijke aura of van een kleurige psychische ('seelischen') aura is altijd het teken van het feit dat zij doordrongen is van uitstralingen van het goddelijke wezen.

Men ervaart - bijna zou men willen zeggen: men ziet, hoewel niet met het lichamenlijk-fysicale oog - hoe zo'n witgouden licht dat van hen uitgaat, het eigen zelf (*opm.--* de diepere laag van het ik) - als een vloed - omgeeft en tot in de binnenste wortels van het eigen geestelijke en psychische grondwezen (*opm.--* dat waardoor het ik als door een inbedding zich in het heelal situeert) vloeit".

Opm.-- Hier spreekt, natuurlijk, Gerda Walther persoonlijk, de van agressieve marxiste tot christelijke mystiekerin geworden, paranormaal begaafde vrouw voor zover zij bepaalde basisbegrippen van de psycholoog Pfänder - grondwezen b.v.- overneemt.

Fenomenologisch besluit.

Als fenomenologe beschrijft G. Walther de directe waarneming van al wat aura is. "De aura, met al haar schakeringen, is dus:

1. "etwas Selbstgegebenes", d.i. iets dat zichzelf direct toont als gegeven, onherleidbaar tot iets anders,

2. althans zij kan het zijn in ieder geval.

Meteen is de aura dan ook wat Edm. Husserl (*E.RF.* 22) "ein urphänomen", een oerfenomeen, noemt, d.i. iets dat niet uit andere gegevens afleidbaar is,-- iets dat m.a.w. niet tot andere gegevens herleidbaar is".

Opm.-- Het analogisch spreken over de aura.

O.c., 69f.- Men beweert wel eens dat de aura beantwoordt aan de gewone, zintuiglijk waarneembare kleuren met dat verschil dat de (kleur van de) aura dunner of fijner is.

Antwoord van G. Walther: zo definiëren mag maar dan enkel als tip, als analogie (deelidentiteit) doch het mag in geen geval letterlijk verstaan worden.

"Men heeft mij ooit gevraagd of een mens die b.v. een blauwe aura heeft (althans voor sensitieven, d.i. helderwaarnemenden), nu overkomt als "blauwgeverfd" of "net als in een blauwe sluier gehuld" of "als in een blauwe mist", "een blauw schijnwerperlicht".

Al dergelijke analogieën komen steeds weer op vergelijkingen - tips voor diegenen die niet zelf de aura zien - neer. Als helpende voorstellingen - in die analogische zin - zijn zij wellicht grondig bruikbaar. Met name: via dergelijke vergelijkingen, analogieën, begrijpen niet-sensitieve medemensen, benaderenderwijze en mogelijk op weg zettend naar eigen "tweede gezicht".

“Doch - zo gaat zij verder - dergelijke analogieën niet als analogieën begrepen zijn een volkomen vergissing.-- Meer nog: in verlicht-rationalistische middens, waar men zelfs niet het medemenselijk-analogische begrijpen kan en/ of wil beoefenen (ook niet louter vakwetenschappelijk en/ of fenomenologisch), baseert men juist op dergelijke (als weergave van waarneming onjuiste) analogieën “ganz falsche Theorien” (gans valse theorieën)”.

Opm.-- Waar niet-waarnemenden theorieën uitvinden omtrent wat zij niet eens zien, lijkt het op een blinde die naar een ei slaat!

“Men heeft ook geloofd dat de aura zo ongeveer is als het spiegelbeeld van een licht of als een kleurig oppervlak op een doorzichtig venster, waardoorheen men de voorwerpen en de mensen kan zien alsof zij door dat licht a.h.w. overgoten zijn of door genoemd kleuroppervlak a.h.w. overgoten”.

G. Walther loochent iedere fenomenale, d.i. direct waarneembare waarde inzake zulke analogieën.

R. Steiner (1861/1925; stichter van een Midden-Europese variante van de theosofie (*E.R.F.* 123)), de antroposoof, wijst erop dat de fysicaal-zintuiglijk waarneembare kleuren een “ethisch-politische” eigenschap vertonen op voorwaarde dat zij zinnebeeldig verstaan worden.

Juist deze zinnebeeldige eigenschap - aldus Steiner - beantwoordt aan dat wat de aura - op haar fijnstoffelijke wijze - uitdrukt.

G. Walther treedt dit steineriaanse standpunt inzake kleurensymboliek voorzichtig bij: “Dat de aura uitgerekend met de namen van fysicale kleuren aangeduid wordt, heeft wel zijn oorsprong in een innerlijke verwantschap tussen fysicale en aurische kleuren”. (O.c., 70).

Opm.-- Inderdaad: aurisch-ziende mensen kunnen nogal eens verschillen inzake waarneming van hetzelfde (en inzake duiding ervan). Niet dat de ene niets ziet en de ander wel iets. Nee: beiden zien maar, gezien hun verschillende aanleg, anders.

Opm.-- Er zij gewezen op *Colette Tiret, Auras humaines et ordinateur*, Paris, Dervy, 1976. De methode was vergelijkend: én begaafden èn gegevens via differentiële psychologie blijken tot 98% overeen te stemmen inzake aura.-- Wat de moeite loont.

Steekproef 26. Jezus' gedaanteverandering (verheerlijking) (139/142)

E.RF. 136 (De aura van heilige personen) leerde ons dat Gerda Walther o.m. de aura van Jezus 'zag'.

O.m. met rond Hem een witgouden stralenglans of 'aureool'. Dat zij, daarbij, zich a.h.w. doortrokken voelde, door juist die aura, tot in haar 'zelf' (de diepteziel) en zelfs haar 'grondwezen' (de diepteziel voor zover zij zich situeert in de hele kosmos).

Laat ons daar nu even op ingaan. Doch vooraleer dit te doen staan wij stil bij het begrip 'apocalyptiek' (*E.RF. 19*). Dit is de onthulling, bloottrekking, van het heilige voor zover het tot "de andere wereld" behoort.

Zegt de aretalogie ons hoe het heilige in deze wereld, in de vorm van het wonder, doorbreekt, de apocalyptiek zegt het ons hoe de ver verwijderde "andere wereld" toch nog, via zien(st)ers, tot in deze wereld door komt.

Bibl. st.:

-- *C. Kappler e.a., Apocalypses et voyages dans l 'au-delà*, Paris, Cerf, 1987 (een hoofdwerk terzake,-- vooral om reden van de brede definitie van 'onthulling' ('openbaring')).

-- *Fr. Bovon, Révélations et écritures (Nouveau testament et littérature apocryphe chrétienne)*, Genève, Labor et Fides, 1993.

-- *L. Cerfaux, Jésus aux origines de la tradition (Matériaux pour l'histoire évangélique)*, DDB, 1968 (een meesterwerk dat Jezus situeert in de apocalyptiek).

-- *G. von Rad, Theologie des alten Testaments, 1 (Die Theologie der geschichtlichen Ueberlieferungen Israels)*, München, 1961, 415/439 (een protestants verslag).

-- *J. Huby, Mystiques paulinienne et johannique*, DDB, 1946.

-- *J. Lambrecht, Is alle roemen onverstandig? (2 Korinthiërs 10 in de herziene Willibrord-vertaling)*, in: *Collationes* (VI. tijdschr.v. theologie en pastoraal) 23 (1993): 4 (dec.), 359/378.

Uit die werken blijkt dat het begrip 'apocalyptiek' soms te eng, d.i. louter bedoelend de catastrofes van een of andere eindtijd, opgevat wordt,-- dàar waar het eigenlijke (en dus bredere) begrip betekent "onthulling van geheime, mysterieuze werkelijkheden die het heilige vertegenwoordigen".

Vandaar de fundamentele betekenis voor iedere religie (en religiefilosofie).-- Zoals Paulus - *2 Kor. 12: 1/5* - zegt: visioenen ('gezichten', wichelervaringen) en onthullingen zijn een objectieve waarheid en, was het niet om reden van de omstandigheden, hij kan er groot op gaan, want zij zijn geloofsbrieven die hem een sacraal gezag verlenen.

Herlezen wij *E.RF. 38 (Sjamanisme)*. -- Voegen wij daaraan toe wat volgt.

Danièle Vazeilles, Les chamanes, Cerf, heeft onlangs de aandacht getrokken op het apocalyptisch karakter van al wat sjamanisme is.

Zij stelt vast dat sjamanistische overtuigingen en rituelen in vele streken aangetroffen worden: Siberië (het klassieke land),-- Midden-Azië, Noord-Europa, Noord- en Zuid-Amerika, Noord- en Zuid-Korea.

Voor M. Eliade is het sjamanisme een “sacraliseringsproces van de profane werkelijkheid”, waarvan het Siberische sjamanisme het echte oertoonbeeld zou zijn.

D. Vazeilles daarentegen zet zich tegen die stelling schrap: voor haar is het een transculturele (doorheen (alle) culturen verspreide) techniek, als zovele andere, om met de andere wereld, de wereld van de geesten, in contact te komen. Vandaar het wezenlijke belang van het begrip “reis in de andere wereld” van, de sjamaan/ sjamane dankzij een mania, een vervoering (*E.RF. 68; 98; 100; 130;-- niet het minst 74*), d.i. een min of meer ‘verschoven’ bewustzijnstoestand.

Dit zij benadrukt: een fenomeen als het sjamanisme is werkelijk ‘apocalyptiek’, maar op zijn archaisch vlak, natuurlijk.

Jezus’ gedaanteverandering.

Jezus’ ‘metamorfösis’ (lat.: transfiguratio) is tweeledig. Zij is een ‘wonder’ en dus een aretalogisch fenomeen, maar tevens is zij een ‘onthulling’ en dus een apocalyptisch verschijnsel.

Lezen wij eerst de tekst. Luk. 9: 27/36.

1.-- (...) “Ik zeg u naar waarheid: “Er zijn er hier aanwezig die de dood (uittocht) niet zullen doormaken vooraleer het rijk van God gezien te hebben”.

Opm.-- De term “rijk van God” (“rijk der hemelen”) betekent “het (eindtijdelijk) optreden van God, de H. Drie-eenheid, als ‘vorstelijke macht in deze wereld”. Het gaat dus om een werking. Ja, een oplossing van problemen, nl. de hachelijke situatie op sacraal gebied van de mensheid.

Jezus nam Petrus, Jakobus en Johannes met zich mee en ging de berg op om te bidden (*E.RF. 54; 66; 86; 101; 102; 109; 114*) en, als hij aan het bidden was, veranderde het aanzijn van zijn gelaat en werd zijn kleed schitterend wit.

Opm.: --

a. *Daniël 7:9* zegt dat de verschijning van “de mensenzoon” (op het einde der tijden) delen zal in de witheid en het vuur (*E.RF. 129 (Ps. 97 (96))*) van het hele gebeuren.

b. *Matth.* 7:2 zegt: “Hij veranderde voor hun ogen van gedaante; zijn gelaat schitterde als de zon en zijn kleren werden wit als het licht (// als de sneeuw)”. Vgl. *Mark.* 9:3.

c. Men vergelijk dit met de verrijzenisengelen. Zo *Luk.* 24:4 (“Twee mannen stonden voor (de aromata dragende vrouwen) in schitterend gewaad”); *Mark.* 16:5 (“Zij zagen een jonge man rechts gezeten, gekleed in een wit gewaad”); *Matth.* 28:2/3 (“En kijk: een grote aardbeving deed zich voor! De engel van de Heer daalde uit de hemel neer en kwam de steen (van voor het graf) weggrollen. Hij zette er zich op neer. Hij had het aanzijn van de bliksem en zijn kleed was sneeuwwit”).

Opm.--: Men herleze *E.RF.* 129vv., en men zal in de fenomenen de vuur- en bliksemenergie herkennen. Want over energie,-- verrijzenisenergie gaat het. Jezus’ lichaam, -- zijn zielelichaam, verborgen onder zijn biologische verschijningswijze gedurende zijn aards leven, is in de grond, in zijn diepe ziel en in zijn grondwezen, verrijzeniszielelichaam dat blootkomt n.a.v. zijn metamorfosis.

2.-- Kijk: twee mannen hielden met Jezus een gesprek. Het waren Mozes en Elias die, verschenen in heerlijkheid, het over zijn ‘uittocht’ (= dood) hadden die hij straks te Jeruzalem zou voltrekken.

Opm.-- Ook Mozes en Elias tonen zich - onthullen zich (apocalyptiek) - in heerlijkheid, d.i. is Gods wezen voor zover het zich als op schitterende wijze toont,-- zowel inzake verschijningswijze zoals hier als in ‘werken’ (de mirakels van Jezus b.v.).

3.-- Petrus en de anderen geraakten door slaap overmand. Eens wakker geworden zagen zij zijn heerlijkheid en de twee mannen bij hem. En zie wat zich voordeed: toen die twee van Jezus afscheid namen, zei Petrus tot Jezus: “Meester, het is een gelukzaligheid hier te vertoeven. Laat ons dus drie tenten opslaan: één voor u, één voor Mozes en één voor Elias”. Petrus wist niet wat hij zei.

Opm.-- Het is goed mogelijk dat de slaap, in dit geval, een reactie is van het organisme t.g.v. de hoge energie die van Jezus en de twee uitstraalde. Vgl. *E.RF.* 107 (Magnetische slaap). Want de woorden die Petrus uitspreekt, getuigen ervan dat hij zich in zijn ‘slaap’ zalig voelde, zoals nu nog magnetisch slapenden, loom van de energieën, zich ‘zalig’ voelen. Dat hij niet wist wat hij zei, is op die wijze verklaarbaar: hij kwam uit de toestand van vervoering.

4.-- Het verhaal gaat door.-- Terwijl Petrus dat aan het zeggen was daagde een wolk op die zich als een schaduw over hen uitstreckte. Zij werden bang toen zij de wolk ingingen.-- Uit de wolk kwam een stem die zei “Deze is mijn zoon, de uitverkorene. Luistert naar hem”. -- Eens dat die stem weerklonken had, bleef nog alleen Jezus over (...).

Opm.-- Archaïsche regeerders en vorsten aanzagen zich (en het volk met hen) als ‘godszone’, d.i. van goddelijke natuur, -- wat behelst “geladen met godgegeven energieën” (*E.RF. 49: de gewijde of sacrale heerser*).

De commentaar van St.-Petrus.

2 *Petr. 1:16/18*-- Niet uitgaande van overingewikkelde fabels hebben wij de macht en de komst van onze Heer Jezus Christus verkondigd, doch nadat wij de ooggetuigen werden van zijn majesteit. Inderdaad: hij ontving van God de Vader eer- en heerlijkheid, toen de majesteitsvolle heerlijkheid hem een woord als dit toesprak: “Deze is mijn welbeminde zoon die heel mijn voorkeur wegdraagt”. -- Deze stem hebben wij - ja, wij - gehoord: zij kwam uit de hemel, want wij waren bij hem op de heilige berg.

De ooggetuigen.

Onder meer wat men nu noemt het narrativisme, beweert dat o.m. (en volgens sommigen vooral) de Bijbelteksten slechts een product zijn van een of andere - sterk tot verhalen aangelegde - zeer religieuze geest, maar in geen geval als historisch te duiden zijn.

Waarbij de term ‘historisch’ zeer duidelijk verlicht-rationalistisch moet verstaan worden, nl. als weergave van louter aardse, liefst vakwetenschappelijk controleerbare feiten.

Gevolg: apocalyptische feiten (om van de gewone aretalogische feiten niet te spreken) kunnen, gezien de axiomatic van het verlichte rationalisme, nooit ‘feiten’ zijn.

Het secularisme is aan het woord dat onze gezichtseinder beperkt tot al wat louter ‘aards’ is. Zoals Nietzsche zei: “Mijn broeders, blijft de aarde trouw”.

Toch blijkt uit *Luk. 1:2*, *Handel. 1:8*, *1 Johann. 1:1/3* b.v. dat de auteurs van de nieuwtestamentische teksten zich als ooggetuigen aandienen of op ooggetuigen steunen.

Kruispasen/ verrijzenispasen.

Lukas legt de nadruk in zijn verslag op een religieuze ervaring van eerste rang, nl. de apocalyptische draagwijdte van het bidden op de hoge berg (*Matth. 17:1*), in de eenzaamheid (*Mark. 9:2*), lokt Jezus’ bidden zijn gedaanteverandering uit, voorteken van zijn nakende dood-en-verrijzenis.

Steekproef 27.-- De buitenlichamelijke ziel(estof). (143/146)

Zo-even zagen wij dat Jezus, gedurende de gedaanteverandering, een stralenglans uitstraalde die de grenzen van zijn biologisch lichaam overschrijdt.

Staan wij stil bij dit fenomeen dat wij betitelen als “de buitenlichamelijke zielestof”. Eén van de merkwaardige zijden van het animisme.

Nina Kulagina.

Reeds *E.RF. 130* hebben wij de vuurfenomenen vastgesteld met de sovjetparanormoloog.-- En nu de zijde van het fenomeen dat de ‘wetenschappelijke’ naam PK (psychokinesis; ook wel TK, telekinesis) draagt.

Bibl. st.:

-- *Les phénomènes inexpliqués*, The Reader’s Digest, Montréal, 1983, 253.

Nina Kulagina - nog jong - strekt de vingers uit, zo’n twintig centimeter boven het voorwerp op de tafel. Een kompas. Zij zelf ziet er uit als een doodgewone huisvrouw uit Leningrad (het huidige Petersburg),-- een beetje mollig, in de veertig.

1.-- Toch levert zij zich over aan een zeer bevreemdende taak, want, terwijl zij het kompas met grote concentratie (*ERF. 68; 98; 100; 130; 140*) in het oog houdt, beginnen haar spieren te verstijven, tekenen diepe plooiën zich op haar gespannen gelaat af. Maar, na enkele minuten, parelen zweetdruppeltjes op haar voorhoofd en ... het is alsof de naald van het kompas gehoorzaamt aan het uitzonderlijke magnetisme (*ERF. 97*) - versta: zielestof - dat van deze vrouw uitgaat: de naald begint te trillen.

2.-- De vrouw houdt de handen steeds gestrekt boven het kompas maar zij voert er enkele cirkelbewegingen mee uit. De naald stoort zich blijkbaar niet aan de magnetische krachten van het krachtveld der aarde, zij lijkt te gehoorzamen aan Nina’s cirkelbewegingen.

Meer nog: het duurt niet lang meer of de naald draait rond haar as!

Wij geven een uittreksel weer uit de Russische documentaire - gedraaid in 1967 - , één van de vele filmen die de uitzonderlijke prestaties van Nina Kulagina in beeld brengen.

Opm.-- Met haar energieën kan Nina een pingpongballetje in de lucht doen zweven, een kruimel brood verplaatsen, om niet te spreken van de brandwonden waarover vroeger.

Dat is animisme met de buitenlichamelijke ziel(stof).

Opm.-- Inzake de buitenlichamelijke ziel(estof) zij nog even het volgende vermeld: de aureolen b.v. van de heiligen (*E.RF. 136*) gelijken verwonderlijk goed op de aura's die de sensitieven (heldergevoeligen) van baron *Karl von Reichenbach* (*Der sensitive Mensch*, 2 Bde, Stuttgart, 1854) tot op heden nog steeds zien,

-- op de aura's die *Dr. Walter Kilner* (1847/1920; Engels arts, bekend om zijn *The Human Atmosphere*, London, 1911, waarin hij von Reichenbach's aura's bevestigt) ontdekte dankzij glazen schermen die met dicyanine ingewreven waren,

-- op de aura's die de Russische elektriciën Semyon Kirlian en diens vrouw Valentina zien, met een apparaat, ontdekt in 1939, zien, "Kirlian-fotografie" geheten.

In het spoor van o.m. de Kirlian's kwamen ettelijke sovjetspecialisten er publiek voor uit: "alle levende wezens - planten, dieren, mensen - hebben niet enkel een uit atomen samengesteld biologisch lichaam maar bovendien een dubbelganger of 'energielichaam' dat uit bioplasma (een naam voor zielelichaam) bestaat".

Herakleitos Van Efesos (*E.RF. 121*) heeft ons een *fragment, nr. 45*, nagelaten: "De grenzen der ziel ("psuches peirata") kunt gij, al gaande, nergens achterhalen, al doorschreedt gij iedere weg: over een dermate diepgaande geest ("logon bathun") beschikt zij". De denker van het "altijd brandende vuur" heeft klaarblijkelijk ingezien dat de aura van de ziel, wellicht in zijn ogen een vuuraura, veel verder reikt dan het zicht- en tastbare biologische lichaam.

Precisering. (144/146) *G. Welter, Les croyances primitives et leur survivances*, Paris, 1960, 53: "Indien - b.v. - de mens een ziel bezit, dan bevindt deze zich in al wat uit zijn lichaam komt: bloed, af- en uitscheidingen, melk, haren, nagelresten.

Zij bevindt zich ook in zijn schaduw, in zijn naam, in een afbeelding van hem (voor zover hij de onvoorzichtigheid beging zich in een waterspiegel te bekijken of voor zover iemand de kwaadwilligheid had zijn trekken weer te geven).

De magiër(in) kan een gedeelte van die ziel losmaken om ze in het lijf van een krokodil te doen trekken die, op haar beurt, een vrouw zal verslinden die bezig is het linnen in de rivier te wassen".

Wat volgt, is één lange commentaar op deze korte - te korte schets van wat een nieuwe perspectief steekproef is inzake animisme.

Herschikken wij een beetje: al wat beziel is (versta een zielelichaam heeft), heeft die ziel in ieder onderdeel van het biologische lichaam maar ook in al wat daarmee samenhangt (*metonymisch*; *E.RF.* 50; 88) en/ of in al wat daarop gelijkt (*metaforisch*; *E.RF.* 50; 88).

M.a.w.: de basisstructuur van al wat magie is, staat of valt met deze animistische structuur.

Onthouden wij goed dit basisaxioma.

1.-- De aura (de onmiddellijke aura),

- het speeksel (vgl. *Joh. 9:6*: “Jezus spuwde op de aarde, maakte modder met zijn speeksel, bracht deze modder op de ogen van de blinde aan”),

- de adem (*Joh. 20 21v.*: “Zoals de Vader mij gezonden heeft, zo ook zend ik u (de leerlingen)”. Na zo gesproken te hebben blies hij over hen en zei tot hen: “Ontvangt de heilige geest (....)”

- de naam (*Hand. 19:13vv.*: “Enkele joodse bezweerders (exorcisten) op rondreis trachtten ook de naam “heer Jezus” uit te spreken over degenen die in zich boze geesten hadden (...); men kent de onzalige afloop: de bezetene, bewogen door een boze geest wierp zich op de onervaren exorcisten! Waarom? Omdat zij niet de juiste wijze van uitspreken hadden! In eenheid met (de levenskracht van) Jezus, ja; zonder dat: nee!).

Opm.-- De hele Bijbel identificeert de naam en het verborgen wezen van degene die door de naam bedoeld wordt. Maar de joodse exorcisten kenden niet het echte verborgen wezen van Jezus. Gevolg: hun vereenzelviging van naam en wezen was ongegrond. Gevolg: de boze geest gehoorzaamde niet aan het verwoorden van de naam.

2.-- Zoals Welter zegt: dingen als b.v. het sperma (*E.RF.* 63) of het bloed (*E.RF.* 60),-- foto's en schilderijen (in kastelen b.v.),-- gebruikte voorwerpen e.d.m bevatten een dosis zielestof (met andere namen aangeduid: levensgeest(en), wereldziel(estof), magnetisch fluïdum, 'od' in het taalgebruik van von Reichenbach), zelfs 'mummie' (= fetisj: *E.RF.* 92) e.d.m.; de spiritisten heten het 'ectoplasma'.

Deze dosis zielestof - eens verwijderd van het biologisch lichaam - blijft minstens nog een zekere tijd in het voorwerp 'hangen' (bij verwaarlozing sterft die dosis geleidelijk weg, behalve wanneer zij door zeer sterke magie erin gewerkt is).

Opm.-- *Albert de Rochas* (1837/1914; Frans paranormoloog), in zijn *L'extériorisation de la sensibilité*, Paris, 1977(1894-1), gaat meesterlijk en uitvoerig in op al wat buitenlichamelijke zielestof is.

Maar, o.c., 296, snijdt hij een heet hangijzer aan: n.a.v. geneesmiddelen die eigenaardig genoeg, magisch behandeld, ook op afstand werken, zegt hij: “Ik weet wel dat men suggestie kan aanvoeren”. Daarop antwoordt hij:

a. de werkelijke suggestie is een zeldzaam fenomeen;

b. zij mag dus niet uitgesloten worden als agens, d.i. als dat wat het effect dat aan magie toegeschreven wordt, bewerkt.

Opm.-- Daaraan moet nog het volgende toegevoegd worden: jongleren met suggestie als vervangverklaring voor magie is verantwoordbaar indien het eenduidig en keihard wetenschappelijk bewezen is wat juist suggestie is. Welnu, tot nog toe zijn de toelichtingen der tegenstanders van de magische verklaring omtrent de juiste werking van suggestie zeer discutabel. Zij zijn dus niets meer dan één mogelijke hypothese.

Ook al wat iemand bezit, is van diens zielestof doordrongen.

P. Schebesta, Oorsprong van de godsdienst (Resultaten van het volkenkundig en prehistorisch onderzoek), Tielt/ Den Haag, 1962, 59: “Een neger die bestolen of beledigd wordt, eist geen ‘schadevergoeding’ of ‘straf’ voor de dader maar herstel van levenskracht”.

Daarop steunt de hele economisch-juridische orde van sacrale gemeenschappen.-- Dit verklaart waardoor in echt ongeschonden - niet door de moderne beschaving ontwortelde - culturen b.v. diefstal zo zeldzaam is: degene die steelt, weet dat hij/ zij zich aan een occulte weerbots mag verwachten,-- om niet te spreken van het feit dat b.v. de voorouderzielen en de aangebeden godheden van de benadeelde “een waakzaam oog in het zeil houden”.

Attilio Gatti, een Italiaans etnoloog die jarenlang (voor regeringen o.m.) werk verrichtte in Afrika, ten zuiden van de Sahara, vertelt dat hij eens, gedurende een paar jaren, kostelijk materiaal in een verloren dorp in Midden-Afrika moest achterlaten.

Na twee jaar kon hij het terughalen en ... wat treft hij aan? Al zijn totaal onaangeroerd materiaal!

Ook vertelt hij dat één van zijn negerhelpers ooit een geit - van een tovenaer dan nog - stal: de avond zelf viel deze zwaar ziek. De anderen rond hem, negro-Afrikanen, verrieden de zaak: “Hij heeft een geit gestolen!”. Daarop werd de tovenaer benaderd: deze trok de lotsworp der zware kwaal terug en, na restitutie, herstelde de dief onmiddellijk.

Steekproef 28. Het buitenlichamelijke zielelichaam: voorbeelden. (147/152)

-- *Carl du Prel* is gekend om werken als *Philosophie der Mystik*, Leipzig, 1910,

-- *Der Spiritismus*, Leipzig, Reclam, 1893

-- *Das Rätsel des Menschen*, Wiesbaden, 1950 (heruitgave).

-- Maar *de Rochas*, *l'extériorisation de la sensibilité*, Paris, 1977, 313/330 (*L'od véhicule de la force vitale*), geeft ons een vrije vertaling van een artikel van *du Prel*, verschenen in *Die übersinnliche Welt*, 1896 (Nov./ Dez.), waaruit wij het volgende, met commentaar, aanhalen.

De Rochas, o.c., 317.-- Men leest in de Bijbel dat de profeet Elias zich op het lichaam van de zoon van de weduwe van Sarépta - men dacht dat haar zoon 'dood' was - legde en deze weer tot leven bracht. M.a.w.: de profeet versterkte - door het od (= levenskracht), 'dat in hemzelf aanwezig was - de levenskracht van de jongen'.

Opm.-- Inderdaad: de gewijde schrijver, *1 Kon. 17:17/24*, verhaalt de redding. Doch lees eerst *E.RF. 106 (De schim die het lichaam aan het verlaten is, kan teruggeroepen worden,-- ook door een deskundig magiër)*.

De Bijbelse tekst: "De profeet legde zich driemaal op het kind en richtte een smeekgebed (*E.RF. 54; 66; 86; 101; 102; 109; 114; 140*) tot Jahweh: "Jahweh, mijn God, doe de ziel van dit kind in hem terugkeren!". Jahweh verhoorde het gebed van Elias de ziel van het kind kwam terug in hem en hij hernam het leven".

Opm.-- *2 Kon. 4:8/36*-- De profeet Elizeüs geneest de zoon van de Sunammietische.

De tekst: "Daar lag het kind, dood en op zijn bed. Elizeüs kroop het bed, strekte zich over het kind uit, legde zijn mond op de mond van het kind, zijn ogen op die van het kind, zijn handen op die van het kind. Zo hield hij zich gekromd over het kind en het vlees van het kind werd weer warm". Dat doet de profeet tot zevenmaal toe.

Maar luister: *Kon. 4:33* zegt "Hij trad binnen, deed de deur dicht (...) en richtte een smeekgebed tot Jahweh", voordat hij de redding begint. De magische act is religie, smeekgebed tot God! De magische act steunt op het fluïdum, de "heilige geest", zoals de Bijbel dat heet, dat via de profeet in het kind stroomt. Mèt het fluïdum van de profeet natuurlijk.

Opm.-- Soms is de actieve aanwezigheid (samen met b.v. het vasthouden van de hand) voldoende: *Mark. 5:41/42 (Jezus en het meisje)*; *Hand. 9:36/42 (Paulus en Tabitha-Dorkas)*; *Hand. 20:7/12 (Paulus en de jongen)*.

Du Prei voegt daaraan toe.-- Dr Gilbert, getroffen door een hevige zenuwziekte, vertoonde iedere dag op welbepaalde uren zeer pijnlijke aanvallen.

Eén van zijn vrienden herinnerde zich Elias' optreden, legde zich op hem,-- met als gevolg dat iedere keer de zieke van een zeer pijnlijke toestand overging tot een onuitsprekelijk welbehagen.

Opm.-- Het feit dat “op welbepaalde uren” een kwaal zich uit, valt nog voor: het is alsof de kwaal - of misschien het verborgen kwaad - een soort uurrooster volgt.

De bijslaap (met of zonder volle geslachtsgemeenschap).

Hiermee komen wij enigszins in het domein van wat men - met een slechte term - “seksuele magie” heet. Cfr. *E.RF.* 87; 113.

Gehuwden die in éénzelfde bed slapen, doordringen elkander met het fluïdum. Dierentemmers zijn daarvan goed op de hoogte: zij laten b.v. het leeuwenwelpje bij zich slapen, op de dekens van het bed zo dat het zich niet enkel door gewoontevorming maar ook door wederzijdse vermenging van levenskrachten aan de dierentemmer hecht. Zo ook de huiskat of -hond: slapen zij bij de meester/ meesteres, dan lopen de levenskrachten ineen.

1 Kon. 1:1/5.-- “David was een hoogbejaard man geworden. Men dekte hem toe met dekens zonder dat hij warm kreeg.-- Daarop zeiden zijn dienaars: “Laat voor de heer onze vorst een jong meisje (*E.RF.* 112) zoeken dat de vorst helpt en verzorgt. “Zij zal “in uw schoot slapen” en zoiets zal de heer onze vorst warm houden”. -- Men zocht dus een mooi meisje in heel het land van Israël. Men vond Abisjag van Sjoenem en bracht ze bij de koning. Het jonge meisje was uitzonderlijk mooi. Zij verzorgde de vorst en diende hem maar hij ‘kende’ haar niet”.

Opm.-- ‘Kennen’ in Bijbels taalgebruik betekent vooral “intiem omgaan met”, ja, leven als gehuwden.

Opm.-- Actuele mensen - ook vakwetenschappers - zullen deze tekst, behalve met psychanalyse en zo, ook met gewone ‘seks’ verklaren. Toch strijdt dit met de cultuurcontext: het eerste dat geldt, is de mededeling van levenskracht. Nu is het een feit dat een welbepaald type van (jonge) vrouwen over een uiterst sterke dosis levenskracht beschikt. De mooiheid ervan lijkt de lichamelijke uitdrukking te zijn juist van die dieper gelegen levenskracht die zij - dat zien helderzienden - sterk uitstralen. Abisjag moet van dat type geweest zijn.

Herlees even *E.RF. 134*, waar Gerda Walther het heeft over een aura “die de ganse ruimte vervult”.

Op zekere dag bevond de mens van wie zij uitging, zich “in de andere plaats”. Herakleitos van Efesos verwittigde ons: de grenzen der ziel zijn onnaspeurbaar wijds en omvangrijk!

Zo ook de aura van vrouwen als Abisjag van Sjoenem! Het is mogelijk dat sensitieven, eens dat zij bij David verbleef, het hele paleis vervuld aanvoelden, resp. zagen van haar sterke aura.-- David, die in zijn uitgeleefdheid “zijn schim van zijn lichaam voelde loskomen”, leefde daarin. Ja, hij hield een soort bijslaap met haar. Het zou niet verwonderlijk zijn dat, juist door die zeer sterke aura van “een uitzonderlijk mooi meisje”, zijn ‘schim’ terugkeerde in zijn lichaam en hij dan ook het resultaat ondervond, nl. de levenswarmte die terugkeert. Die levenswarmte - die zeer vaak door sensitieven (en anderen) ervaren wordt - is het uitwendig teken van de ziel(estof).

Opm.-- Etnologen en religiewetenschappers hebben het heden vaak over revitaliseringsreligies.

Wel, wij hebben hier het axioma of beginsel van zo’n type van religies. De klassieke kerken b.v. maar ook andere uitgeleefde of zich uitlevende religiesystemen ‘vitaliseren’ niet meer (genoeg). Het gevolg is dat een aantal mensen zoeken naar een religie waarbij zij, na het contact ermee, zich ‘opgeladen’, ‘gerevitaliseerd’, ‘herboren’ of zo weten.

Zelfoplegging met inademing.

Handoplegging, ja! Maar, zoals Elias en Eliseüs e.a., zelfoplegging! Wij zagen hierboven dat ook de adem de oude Anaximenes van Miletos (*E.RF. 120; 122*) het had over ‘aer’ en ‘psuchè’ (vergeet niet dat, in oud Grieks, ‘psuchè’ eigenlijk eerst ‘adem’ betekent) - een gedeelte van de ziel(estof) is.

-- *A. de Rochas, l’exteriorisation de la sensibilité*, 318, vermeldt wat volgt.

Een zekere *Cohausen*, in zijn *Von der seltenen Art sein Leben durch das Anhauchen junger Mädchen bis auf 115 Jahre zu verlängern*, vertelt van een Grubelius die het volgende verhaalt.

Een vrouw die voor de eerste keer een kind ter wereld brengt, valt in diepe bezwijming. Men beschouwt ze als gestorven. Haar toegewijde helpster komt snel toegelopen, legt zich op haar, blaast in haar mond totdat zij bijkomt.

De arts die dat ziet, vraagt haar waarvandaan zij die opmerkelijke methode gehaald had. Antwoord: “Ik heb ze in Altenburg zien toepassen. Ik weet dat vroedvrouwen dikwijls op dezelfde wijze pasgeboren baby’s die als dood overkomen, “tot leven roepen”.

Tot daar één der verhalen van Carl du Prel.

De (warme) adem van jonge meisjes.

Du Prel zegt: de titel van Cohausen's tekst - Over de zeldzame manier om zijn leven door het beademen van jonge meisjes tot op het 115-de jaar te verlengen - is in feite het opschrift in marmer volgens hetwelk een zekere Clodius Hermippu 115 jaar en 5 dagen oud werd dankzij de warme adem van jonge meisjes (in het Latijn: "*puellarum anhelitu*").

Maar - aldus steeds Du Prel - het opschrift in kwestie zegt ons niet of die Romein de directeur van een instituut voor jonge meisjes was ofwel of hij door David's voorbeeld (met Abishag van Shunem) te volgen tot dit resultaat kwam.

Nog eens: herlezen wij *E.RF. 112*, waar wij Vaughn, als "uitwendig teken" van de androgene godheid Bafomet, uitgerekend jonge meisjes 'betoverend' (in een soort magnetische slaap), de levenskracht van wellicht sterk geladen jonge vrouwen zien 'uitputten'. In satanische en satanistische middelen kent men blijkbaar het axioma der levenskracht van vrouwen zeer goed.

Herlezen wij ook *E.RF. 86* b.v.: over de wijprostitutie der Noordse wanen.-- Ook is misschien de geslachtsverandering van 'Judy' (John) - *E.RF. 80* - van hier uit 'verklaarbaar'.

In alle geval: de hindoereligijs kennen het axioma van de sjakti (shakti), de vrouwelijke energie als levensbron van mannelijke godheden, zeer goed.

Cohausen.-- Hij behandelde ooit een zestigjarige. Op zeker ogenblik huwt deze man "een jonge en mooie vrouw". -- Een jaar later krijgt hij "hete koorts". De jonge vrouw verzekerde hem dat haar echtgenoot noch voedsel noch drank noch enig geneesmiddel innam.

Opm.-- Hier en daar hoort men van mensen - 'heilige' mensen, natuurlijk - die jarenlang leven zonder te eten (en misschien te drinken zoals wij allen). Zij leven - zagezegd - van de eucharistie b.v..

Maar het kan zijn - het kan: let op de modaliteit of, voorbehoud - dat zij gewoon de omgeving in haar levenskracht uitzuigen. Waardoor b.v. gaan planten dood in de nabijheid o.m. van zo'n mensen? Dit terloops.

Cohausen verder.-- Toch herwon - tot grote verwondering van Cohausen - zijn gezondheid. Ja, hij was er zelfs beter aan toe dan te voren.

Op het einde bekende de vrouw dat haar man alle dagen haar melk (*E.RF. 144*) dronk. Wat ieder ander voedsel verving.

Marsilio Ficino (1443/1499; Italiaans humanist en neoplatoniker) zei ooit: "Na zeventig jaren droogt de menselijke boom uit en gaat hij dood,- soms ook al na zestig jaren. Maar begin hem dan te 'bevochtigen' met de melk van jonge vrouwen, en gij zult hem dan zijn frisse jeugdigheid terugbezorgen".

Klaudios Galenos van Pergamon (129/201; laat Grieks arts met enorme nawerking) beweerde dat Griekse artsen het drinken van de melk van jonge en gezonde voedsters aan de borst zelf aanbevelen. Hij zelf vond dat het resultaat niet hetzelfde was als men er zich toe beperkte dezelfde melk in een gewoon recipiënt toe te dienen.

Opm.:- De ‘ziel’ van zo’n voedsters is én in ieder onderdeel van de opperhuid én natuurlijk in de melk. Wie zo de melk drinkt - men zou zeggen: ritueel - , drinkt in feite niet enkel de melk als gewoon product maar meteen de levenskracht of ‘ziel-(estof)’ van de geefster.

Opm.:- Sedert eeuwen - en du Prel merkt het op - gelooft het volk dat sommige leerkrachten een hoge ouderdom bereiken o.g.v. het voortdurend contact met kinderen.

Kinderen - dat zien alle goede zienden - zijn boordevol jonge levensenergie die zij voortdurend uitstralen. Wie in de nabijheid leeft,- wie ermee vol liefde omgaat, deelt in de ziel van zo’n kinderen.

Wat niet belet dat sommige kinderen echt ‘uitputtend’ werken: in dat geval is er een andere factor aan het werk die de ziel (zielestof) van zo’n kinderen aantast. Dit zij terloops vermeld.

“Het geheugen der muren”. (151/152)

De ziel(estof) dringt in de muren, in de vloer, in de zoldering.

Bibl. st.: Dion Fortune (= Violet Firth), *Psychische zelfverdediging*, Amsterdam, 1937, 94 (*De nagelaten sfeer*).

Haar verhaal.- Zij betrok op zeker ogenblik een appartement. Dadelijk na haar aankomst werd zij hevig neerslachtig. “Gewoonlijk ben ik niet neerslachtig. Integendeel. Ik heb een opgewekte aard. Zodra echter ik deze vrolijk ingerichte kamer binnenkwam, daalde “de wolk van die depressie” op mij neer, terwijl ik er buiten de kamer totaal geen last van had”.

Als geroutineerde occultiste zag zij snel in dat een ingreep zich opdrong. Zij informeerde zich betreffende de geschiedenis van de kamer.

De vorige bewoner was een drankverslaafde die bovendien in falings was gegaan. Zegt Dion Fortune:

a. Drugverslaafden en drank verslaafden scheppen een slechte verborgen sfeer die “blijft hangen”.

b. Maar b.v. een misdadiger “hoe slecht hij ook mag zijn” laat een snel verzwindende - minder slechte - sfeer na.-

Opm.:- Dit laatste kan zeker betwist worden. Want misdaad straalt altijd slecht uit. Zo dat men kan aannemen dat b.v. de woning ervan doordrongen raakt.

Dion Fortune.- In het geval van haar appartement is er geen sprake van een entiteit (noch een op aarde levend mens die uittreedt, noch een ontlichaamde ziel die ‘bezoekt’). “Er is slechts een sfeer geschapen door:

a. een sterke en teleurstellende levenservaring

b. die bovendien lang genoeg geduurd heeft”.

Opm.:- Keren wij even terug naar uitputtende kinderen: het volstaat dat zij in zo’ n woning leven om ze uitputtend te maken nadat zijzelf uitgeput worden! Om van de gezinssfeer te zwijgen, natuurlijk. De ziel, resp. zielestof of zielelichaam, zijn in voortdurende osmose met de sacrale omgeving. Dat is de grote les van alle goed begrepen animisme of zielsgeloof.

Opm.:- D. Fortune, o.c., 94v. - Indien zo’ n sfeer zeer sterk is, blijft zij zo goed als eindeloos voortduren. Zelfs wanneer de ‘besmette’ gebouwen gesloopt worden en door nieuwe vervangen zijn, blijven de “ontaarde levensenergieën” ter plaatse ‘hangen’ en ‘werken’. Een niet-sensitief persoon wordt dit nauwelijks gewaar maar sensitieven ontkomen niet aan het afbouwend affect.

Opm.:- Daaraan zij toegevoegd dat ook niet-sensitieven die “niets gewaar worden”, toch ook de andere affecten ondergaan,- b.v. misrekeningen allerhande.

Opm.:- Zo-even kwam het probleem der onzichtbare entiteiten - een onderdeel van alle animisme - ter sprake.- D. Fortune: of er met de ‘sfeer’ - het geheugen der muren, zoals men vaak zegt - ook een onzichtbare entiteit gepaard gaat, is soms zeer moeilijk uit te maken. Doch, meestal, wordt zo’ n entiteit vroeg of laat door een mantisch begaafd persoon ‘gezien’, ‘gehoord’ (*opm.:-* het kraken der muren of kasten b.v. of een wenen), ‘gevoeld’ (*opm.:-* koude vrieslucht b.v.)

Algemeen besluit.- De ziel als buitenlichamelijke werkelijkheid zal nu wel voldoende duidelijk geworden zijn.